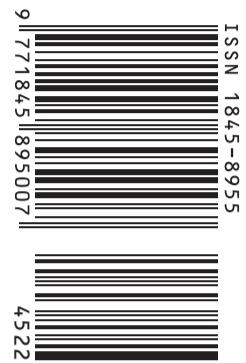

НОВОСТИ

#1195

Samostalni
srpski
tjednikPetak 11/11/2022
10 kn / 1.33 € / 100 din

Fortelova

Što danas imamo u Fortenovi i oko Fortenove, pet i pol godina poslije Vladine intervencije u Agrokoru? Imamo situaciju da najveći pojedinačni suvlasnik – ruska Sberbanka ili Saif Alketbi, svejedno – vjerojatno još dugo neće imati utjecaj na poslovanje Fortenove, a jedini koji do dalnjeg ima moć na operativnoj razini je Pavao Vujnovac

str. 2-3.

Fortenova do krova

‘Izdajnički’ Allianz pokvario je planove Andreja Plenkovića, Pavla Vujnovca i Fabrisa Peruška – 43 posto udjela Sberbanke u Fortenovi, umjesto domaćih mirovinskih fondova, preuzeo je misteriozni ulagač iz Ujedinjenih Arapskih Emirata

Priča oko kupoprodaje kompanije puna je spinova (Foto: Slavko Midžor/PIXSELL)

SAIF ALKETBI – stanovnik Dubaija, državljanin i bivši državni dužnosnik Ujedinjenih Arapskih Emirata te navodno bogati i uspješni investitor – objavio je u četvrtak, 3. studenog, da je kupio cijelokupni udio rukovodstva Sberbanke u koncernu Fortenova, nekadašnjem Agrokoru: radi se o 43 posto vlasništva, a cijena je, prema jednim izvorima, bila 500 milijuna eura, dok drugi

izvori nagadaju o bitno manjoj cifri. Istog dana saopćenjem se oglasila i Sberbanka: ‘Prodaja Sberbankovih udjela u Fortenovi dovršena je 31. listopada u skladu sa svim međunarodnim pravilima i standardima bez ikakvog kršenja. Kupac je investitor iz Ujedinjenih Arapskih Emirata. Cijelokupni iznos primili smo 31. listopada. Sberbank više nije dioničar Fortenove i nije s njom povezan ni na koji način.’ U šturom saopćenju dva puta

se spominje 31. listopada, a to stoga što su se do tog datuma, prema sankcijskom režimu Europske unije u odnosu na ruske kompanije i privatne osobe, morale završiti sve finansijsko-pravne operacije preuzimanja ruskog vlasništva u EU-u. Hrvatsku vlast i aktualnu Upravu Fortenove neugodno su iznenadile objave iz Dubaija i Moskve. Nisu ništa znali, što i nije naročito nelogično kad se uzme u obzir da se transakcija dogodila

na relaciji Moskva-Dubai, da je tvrtka koja je posjedovala udio Sberbanke u Fortenovi registrirana u Nizozemskoj, da ni kupac ni prodavatelj nemaju veze ni s Hrvatskom ni s EU-om te da vlasnik udjela nije dužan konsultirati upravu tvrtke oko trgovanja onim što legalno posjeduje.

Do danas se razbistilo da Saif Alketbi nije dobio odobrenje nizozemskih sankcijskih regulatora za kupovinu udjela Sberbanke u

IMPRESSUM

Godina xxiii / Zagreb | petak, 11/11/2022

NOVOSTI #1195

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće
ZA IZDAVAČA
Milorad Pupovac
GLAVNA UREDNICA
Andrea Radak

ZAMJENIK GLAVNE
UREDNICHE
Boris Postnikov

IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal Novosti), Petar Glodić (Kronika), Tihomir Ponoš
REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Jerko Bakotin, Dragana Bošnjak, Milan Čimeša, Zoran Daskalović, Ivica Đikić, Tena Erceg, Milan

KOLUMNISTI
Marinko Čulić, Boris Dežulović, Viktor Ivančić, Sinan Gudžević, Boris Rašeta

REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Jerko Bakotin, Dragana Bošnjak, Milan Čimeša, Zoran Daskalović, Ivica Đikić, Tena Erceg, Milan

Gavrović, Dragan Grozdanović, Mirna Jasić Gašić, Nenad Jovanović, Vladimir Jurišić, Anja Kožul, Igor Lasić, Bojan Munjin, Tamara Opačić, Ivana Perić, Srećko Pulig i Hrvoje Šimičević

TAJNICA REDAKCIJE
Irena Bosnić

GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak, Darko Matošević

DIZAJN
Parabureau / Igor Stanišević & Damir Bralić, Nikola Đurek

ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb', Zagreb
TIRAŽA 6500
Novosti su financirane sredstvima Savjeta za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske i sredstvima Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske.
REDAKCIJA
Gajevo 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/481198, 4811281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com

Fortenovi niti je odobrenje bilo zatraženo. On smatra da mu nikakva dozvola nije ni potrebna. Također, hrvatsko tijelo nadležno za provođenje sankcija protiv Rusije – misteriozna grupa državnih činovnika pozicionirana pri Ministarstvu vanjskih poslova – ni o čemu nije pitano ni obavještavano. Zašto bi uopće i bilo pitano i obavještavano? Russka banka prodaje arapskom ulagaču svoju nizozemsku firmu koja drži legalni udio u – formalno gledano – nizozemskoj firmi. Što Hrvatska, u pravnom pogledu, ima s time, i što je Hrvatska mogla poduzeti čak i da je bila pouzdano i pravovremeno upućena u namjere Sberbanke? I zašto bi, uostalom, išta poduzimala? Zbog toga što je sumnjivo porijeklo Alketbijevog novca? Zbog toga što nije baš normalno da netko plati pola miliarde eura ili otprilike toliko, a da prethodno nije dubinski istražio što zapravo kupuje, pa se postavlja pitanje je li Alketbi tek paravan za ruski novac, što bi značilo da je Sberbanci stalo do toga da zadrži suvlasništvo u Fortenovi i da čeka politički povoljnija vremena za eventualnu ‘pravu’ prodaju? Nijedna od ovih sumnji nije dosad potvrđena na bilo kojoj razini.

ONO, međutim, što se pouzданo zna jest to da je Sberbanka bila jako zainteresirana da proda svoj udio u Fortenovi. Posao je, ustvari, već bio dogovoren s konzorcijem hrvatskih mirovinских fondova i bile su ishodene potrebne dozvole, ali sve je propalo u zadnji čas jer je centrala njemačkog osiguravajućeg društva Allianz, suvlasnika ovdašnjeg AZ mirovinskog fonda, najednom odlučila da taj fond neće sudjelovati u kupovini ruskog udjela u Fortenovi, pa su se onda – zbog zakonskih ograničenja – morali povući i ostali uključeni mirovinski fondovi. Nije poznato zašto je Allianz naglo spustio rampu, osim što je činjenica da se radi o riskantnom ulaganju, no nije teško pročitati da su predsjednik Vlade ANDREJ PLENKOVIĆ i glavni izvršni direktor Fortenove FABRIS PERUŠKO žarko priželjkivali da se domaći mirovinski fondovi snažno uključe u vlasničku strukturu kompanije. Sad se najavljuje hrvatska istraga o tome zašto je Allianz izšao iz posla, odnosno – valjda – je li ta odluka bila motivirana djelovanjem u korist Rusa, to jest – valjda – svjesnim kršenjem sankcija. Nije, doduše, jasno kako bi opstrukcija kupovine, i to u zadnji čas, mogla biti u interesu Sberbanke koja je prodavala svoju imovinu, osim ako je Sberbanka prodavala s namjerom da ne proda, ali tu već ulazimo u područje zavjereničkih teorija. Najavljuje se istraga i protiv dvojice hrvatskih državljanina – MIODRAGA BOROJEVIĆA i KREŠIMIRA FILIPOVIĆA – na neki način povezanih s ovom rusko-arapskom poslovnom kombinacijom: na teret bi im se – valjda – pokušalo staviti sudjelovanje u zaobilazeњu sankcija nametnutih Rusiji, što bi zaista predstavljalo veoma kreativno tumačenje veoma manjkavih propisa kad je riječ o sankcioniranju onih što krše sankcije Rusiji. Dakle, gotovo sve u ovoj priči je ‘valjda’ i sve pršti od suprotstavljenih spinova, pri čemu se Plenković i njegova vlada ne mogu odlučiti je li im pametnije da fingiraju nekaku akciju ili da se drže po strani, a opet: kako da se sad drže po strani kad su se onomad snažno upleli pod egidom strateške važnosti koncerna?

Vratimo se na to da je Sberbanka htjela, a definitivno je htjela, prodati svoj udio i da je o tome praktično bila postigla dogovor s hrvatskim ‘mirovincima’. Kad se ta mogućnost urušila samo dva-tri dana prije isteka roka koji je zacrtao Bruxelles, Rusi su, po svemu sudeći, krenuli u paničnu potragu za kakvim god kupcem jer im je hit-

Fabris Peruško (Foto:
Luka Stanzl/PIXSELL)

no potreban novac, a ne udio u Fortenovi, udio s kojim ne mogu doslovno ništa sve dok su na snazi sankcije kojima se ne vidi kraj. Tako su – uz vjerojatno posredovanje ili konzultiranje one dvojice hrvatskih državljanina, i vjerojatno uz ozbiljno spuštanje cijene – došli do Saifa Alketbija ili je Alketbi došao do njih. Nije traženo dopuštenje nizozemskih vlasti zbog toga što su uključeni u kupoprodaju bili svjesni da ga ne mogu dobiti u tako kratkom roku, pa su se odlučili za tumačenje da im dopuštenje i ne treba, s obzirom na to da Ujedinjeni Arapski Emirati nisu proglašili sankcije Rusiji. Točno je da im za transakciju nije bilo potrebno ničije odobrenje, ali odobrenje je potrebno da bi se Alketbi, odnosno firma koju je kupio u Nizozemskoj, upisala u knjigu suvlasnika Fortenove i da bi se nesmetano konzumirala prava koja proizlaze iz 43 posto vlasništva. Čini se da je arapski investitor, pod uvjetom da nije nečiji paravan, zaključio da je cijena koju je postavila Sberbanka dovoljno niska da mu se isplati riskirati, pa ili čekati da sankcije prođu, ili se upustiti u pravnu bitku u EU-u za legaliziranje posla sa Sberbankom. Alketbiju se očito ne žuri kao što se žurilo ruskoj banci.

Što danas imamo u Fortenovi i oko Fortenove, pet i pol godina poslije Vladine intervencije u Agrokoru i pet godine nakon što je Državno odvjetništvo pokrenulo ambiciozni kazneni postupak protiv IVICE TODORIĆA, bivšeg vlasnika Agrokora, i skupine njegovih bliskih suradnika? Imamo situaciju da najveći pojedinačni suvlasnik – Sberbanka ili Alketbi, svejedno – nemaju i vjerojatno još dugo neće imati nikakvog utjecaja na poslovanje Fortenove i nikakve materijalne koristi od tog poslovanja. Sljedeći po visini udjela je PAVAO VUJNOVAC, vlasnik Enna Grupe u kojoj je najvažniji element Prvo

Saif Alketbi (Foto:
thosewhoinspire.com)

plinarsko društvo, s oko 30 posto vlasništva. Ostalih oko 25 posto raspršeno je na strane fondove i ovdje podružnice stranih banaka, uključujući i VTB iz Rusije, te na manje suvlasnike koji su do udjela došli uglavnom u nagodbi vjerovnika Agrokora. To znači da je Vujnovac, čovjek koji se obogatio ponajprije na distribuciji Gazpromovog plina u ovom dijelu Europe, trenutno jedini stvarni gazda Fortenove. U prilog tome govore i javni hvalospjevi Fabrisa Peruško na Vujnovčev račun te sve razgranatija poslovna suradnja Fortenove s drugim Vujnovčevim firmama koje od toga lijepo profitiraju.

Vujnovac je, zajedno s Plenkovićem i Peruškom, zdušno navijao za ulazak domaćih mirovinskih fondova u vlasništvo kompanije. Jasno je i zašto: Vujnovac ima svježa pozitivna iskustva suradnje s nekim od mirovinskih fondova koji imaju dovoljno novca i za eventualnu dokapitalizaciju Fortenove, a on, Vujnovac, ostao bi pojedinačno najveći suvlasnik i, u skladu s time, čovjek kojeg se najviše pita. Mirovinski fondovi, s druge strane, kako vode računa o razmišljanjima i željama Vlade, što je važno Plenkoviću, a time i Plenkovićevom favoritu Perušku: u novoj konstellaciji odnosa, dakako, to nije mrsko ni Vujnovcu, štoviše. Sve je pokvario njemački Allianz, pri čemu valja dometnuti da sadašnja vlasnički nejasna situacija, za koju je teško predvidjeti koliko će potrajati, opet ide na ruku Vujnovcu jer on do daljnog jedini ima realnu moć na operativnoj razini. S ‘mirovincima’ imao bi dugoročno izvjesniju, mirniju i stabilniju budućnost i zaradu, no ni ovo nije loše. ‘Nama je najbitnije da Fortenova funkcioniра normalno i dobro, to je bitno za gospodarski sustav Republike Hrvatske’, uporno ponavlja premijer Plenković i time sugerira da je pitanje vlasništva od drugorazredne važnosti. A zašto onako razočaranje zbog toga što mirovinski fondovi nisu kupili udio Sberbanke i onakva

Čini se da je arapski investitor, pod uvjetom da nije nečiji paravan, zaključio da je cijena koju je postavila Sberbanka dovoljno niska da mu se isplati riskirati, pa ili čekati da sankcije prođu, ili se upustiti u pravnu bitku u EU-u za legaliziranje posla sa Sberbankom

Ijutnja na Allianz koji je srušio plan odustavlji u zadnji tren? Ako je vlasnička struktura manje važna, zašto je, uostalom, vjerovnička nagodba u Agrokoru koncipirana tako da se, ipak, islo na ruku ruskim državnim bankama? Naravno da koncept nagodbe nije odabran nasumično i naravno da ga je odbrio i Plenković. Kako će, usto, u idućih godinu dana proći neophodno refinanciranje Fortenovih golemih obaveza, bez jasne slike vlasništva?

Što se tiče kaznenog progona Ivice Todorića i suokrivljenih, ni punih pet godina nije bilo dovoljno Državnom odvjetništvu da dođe do sudski potvrđene optužnice. Kako sada stoje stvari, do pravomoćno potvrđene optužnice čekat ćemo još najmanje nekoliko mjeseci, a ključni je problem u sumnji da je glavni finansijski vještak, na čijem se nalazu više-manje temelje DORH-ove optužbe, bio u sukobu interesa. Ako do sudskog procesa uopće dođe, pravomoćnu presudu nije pametno očekivati prije 2030. godine. Operacija Agrokor, dakle, ostat će jednim od glavnih obilježja premijerskog staža i političke karijere Andreja Plenkovića, ali sad se čini da premijer baš i neće imati razloga da zbog toga bude sretan. ■

Pavao Vujnovac (Foto:
Boris Šćitar/Večernji list/
PIXSELL)

Skoljena na koljeno

Iza kampanje klečanja katoličkih muškaraca u Hrvatskoj stoji projekt utjecajne ultrakonzervativne udruge Hrvatska za život čije aktivnosti redovno financira zaklada Ivića Pašalića.

U projektu sudjeluju i pojedinci povezani sa Zakladom Ordo Iuris, čija je poljska inačica izlobirala gotovo potpunu zabranu abortusa u toj zemlji, u kojoj su prvi klečeći muškarci zapaženi još 2009. godine

Muževi na koljenima na središnjem zagrebačkom trgu u subotu, 5. studenog
(Foto: Neva Žganec/PIXSELL)

IZA kampanje klečanja katoličkih muškaraca s krunicama na zagrebačkom Trgu bana Jelačića i u drugim gradovima Hrvatske stoji projekt utjecajne ultrakonzervativne udruge Hrvatska za život čije aktivnosti redovno finanira zaklada IVIĆA PAŠALIĆA. U projektu sudjeluju i pojedinci povezani sa Zakladom Ordo Iuris, čija je istoimena poljska inačica u toj državi izlobirala gotovo potpunu zabranu abortusa. Iako je prizor više stotina muškaraca nalikovao na poslijedicu kakvog spontanog poziva s društvenih mreža, u stvarnosti je sve organizirala dobro umrežena grupa fanatičnih aktivista čiji istaknuti protagonisti šire ideje da žena treba roditi čak i kad je silovana, koji abortus dovode u vezu s nacizmom i koji godinama mole ispred javnih bolnica i domova zdravlja. Običaj klečanja muškaraca uz molitvu u javnom prostoru pritom su uvezli od utjecajnih aktivista iz Poljske, koji su taj ritual osmisili kao aktivistički otpor gej paradi, LGBT 'propagandi', 'naježdi' muslimanskih migranata i sekularnoj državi.

Vjerski performans u Zagrebu organizirali su voditelji projekta Muževni budite udruge Hrvatska za život, najveće mreže aktivista za otpor pobačaju u Hrvatskoj. Glavni čovjek ove molitvene kampanje je KRUNOSLAV PUŠKAR, koji je 2016. godine postao koordinator kampanje 40 dana za život protiv abortusa na području Križevaca. Dosad je pokrenuo više različitih inicijativa posvećenih muškom dijelu istomišljenika, kao što su molitve i post protiv iskušenja pornografije ili predbračnog seksa. Sudjeluje i u organizaciji godišnje konferencije Budi muškarac, na kojoj je preko interneta navodno sudjelovalo više tisuća muških katolika. Puškar je i glavni urednik 'Pohoda', službenog glasila udruge Hrvatska za život. U tom propagandnom biltenu, koji aktivisti dijele i ispred bolnica, jasno se razlaže set ideja ove skupine i samog organizatora prebiranja krunice na Trgu bana Jelačića. Puškar je tako nedavno u uvodniku konstatirao da se silovanje 'nerijetko poput trojanskog konja želi progurati kao razlog za legalizaciju pobačaja'. Pobačaj je, međutim, već legalan u Hrvatskoj. Puškarove pisanje sugeriraju žudnju da se ta medicinska procedura obezakoni, pa i kad se radi o posljedici silovanja. Smatra i da je kontracepcija zapravo dio kulture smrti, da je kriza pobačaja kriza muževnosti, te zaziva vrijeme kad će abortus konačno postati nezamisliv. Svjetan je da se to neće dogoditi samo od sebe. Najavljuje borbu u kojoj će on i njegovi istomišljenici, tradicionalni katolički muškarci, trijumfirati. List koji uređuje pritom vrvi dezinformacijama o kontracepciji i psihičkim problemima koji navodno nastaju kao posljedica pobačaja. Gostujući kolumnisti, pojedini liječnici javnih bolnica (!), ondje se razbacuju teološkim terminima, dok laici razglabaju o medicini.

Svemuški projekt Hrvatske za život, udruge koja je inače pod rukovodstvom ANTE Čaljušića, samo je jedna u nizu njihovih aktivnosti javnog širenja konzervativnih i krajnje desnih ideja. Inspirirana američkim *anti-choice* aktivistima, od 2014. godine Hrvatska za život koordinira molitelje u državi preko projekta 40 dana za život. Najčešće pred četrdesetak zdravstvenih ustanova, stotine aktivista godišnje vreba žene koje razmišljaju o pobačaju. Navodno je u ove aktivnosti zadnjih osam godina bilo uključeno više od deset tisuća molitelja protiv abortusa. U zemlji u kojoj radikalno nedostaje zdravstvenog kadra za ovaj medicinski postupak zbog priziva savjesti, udruga Hrvatska za život razmnožila je po najvećim urbanim područjima svoje suprotstavljene institucije. Imaju,

naime, 'centre' u Zagrebu, Splitu, Zadru, Vinkovcima, Vukovaru i Slavonskom Brodu, gdje žene, između ostalog, odgovaraju od pobačaja. Prostorije im često ustupa mjesna Katolička crkva. Kažu da u njima na raspolaganju imaju liječnike, socijalne radnike, psihijatre i svećenike. U javnosti su objavljene priče da im zdravstveni radnici dojavljuju kad zaprime pacijentice koje namjeravaju pobaciti. Iz sadržaja njihovog lista 'Pohod' također se nazire njihov kontakt sa zaposlenicima pojedinih odjela u bolnicama u kojima se obavlja abortus.

Osim molitvenih skupina ispred javnih zdravstvenih institucija, sudjelovali su u protivljenju Istanbulskoj konvenciji. Njihovi članovi bili su među viđenjima prilikom referendumu za ustavno definiranje braka. Posljednjih godina održavaju konferencije na kojima gostuju međunarodni aktivisti anti-choice pokreta. Svoje aktivnosti promoviraju i preko jumbo-plakata po većim hrvatskim gradovima. Trenutno imaju i četiri portala. Jedan od njih je namijenjen Puškarovom projektu Muževni budite.

Iz udruge navode da većina prihoda pristiže iz donacija običnih građana. Sigurno je, međutim, da ih finansira i ultrakonzervativna zaklada Rhema, koju vode supružnici milijunaši IVAN i MIRJANA TOPČIĆ te notorni Ivić Pašalić i njegova supruga KSENIA. Prošle godine Hrvatska za život je bila na popisu tridesetak sličnih udruga kojima Rhema uplaćuje nepoznatu svotu svaki mjesec. Prije

Dariusz Lasek, vijećnik u Przemyślu, izjavio je da je okupljanje muškaraca s krunicama zapravo gesta protiv 'raznih devijacija skrivenih pod kraticom LGBT+' i da je njihov zadatok zaustavljanje ulaska navedenih 'prljavština u Poljsku – posljednji bastion kršćanstva u Evropi'

Ništa bez njega – Vice Batarello 8. listopada
(Foto: Jurica Galoić/PIXSELL)

koju godinu zaklada je odlučila da više neće financirati organizacije poput U ime obitelji ili Grozda, obraziovši to tvrdnjom da im je cilj evangelizacija i duhovnost društva, a ne politika. Sve je, dakako, političko, pa i udruge na koje su se od tada odlučili novčano fokusirati. Duboko politički je i performans muškaraca s krunicama na javnim površinama. To pokazuje i geneza same ideje.

Kao i sve druge kampanje katoličkih aktivista novoga tipa u Hrvatskoj, i ova je uvezena iz inozemstva. Prvi klečeći muškarci zapaženi su 2009. godine u Varšavi. Skup je osmisliла poljska ekstremno desna asocijacija Piotr Skarga, osnivačica Ordo Iurisa, think-tanka koji ima enormnu političku moć u toj zemlji. Prema izjavi MACIEJA MALESZYKA iz asocijacije Piotr Skarga, prvo okupljanje 2009. organizirali su protiv gej parade u Poljskoj. Povodom stogodišnjice fatimskih 'ukazanja' Gospe, 2017. ponovili su ritual. Praksa se, sada u organizaciji različitih krajnjih desnih organizacija i Katoličke crkve, proširila Poljskom, a potom 2019. godine i svijetom. Jedno od važnijih okupljanja desilo se u gradu Przemyślu, na poticaj gradskog vijećnika DARIUSZA LASEKA, u doslihu s tamošnjim biskupom STANISŁAWOM JAMROZEKOM. Prije koji mjesec Lasek je izjavio da je okupljanje muškaraca s krunicama u javnosti od početka do danas zapravo gesta protiv 'raznih devijacija skrivenih pod kraticom LGBT+' i 'dugine kuge', koja po njegovom

saznanju promovira i pedofiliju. Kazao je da je njihov zadatok zaustavljanje ulaska navedenih 'prljavština u Poljsku – posljednji bastion kršćanstva u Evropi'. Krunicu na koljenima do danas tamošnji muškarci mole i protiv standarda Svjetske zdravstvene organizacije u odgoju djece. Lasek je inače 2019. godine u vijeće Przemyśla progurao odluku o zaustavljanju LGBT 'propagande' na području njihove lokalne samouprave. Odluka je, kao i u drugim poljskim gradovima, privukla globalnu pažnju medija i očekivanu reakciju Evrope. Kad su shvatili da bi ih zaustavljanje 'gej indoktrinacije' moglo koštati milijunskih iznosa iz zajedničkog EU budžeta, tu su odluku povukli. Na veliku nesreću Laseka, jednog od važnih pojedinaca za popularizaciju molitvenog klečanja po Poljskoj, Hrvatskoj i svijetu.

Izvorni pokretači ideje klečanja iz asocijacije Piotr Skarge u Poljskoj hrvatskoj javnosti zanimljivi su zato što su oni suočevali Zakladu Vigilare, na čijem je čelu JOHN VICE BATARELO, koji je također bio na molitvi u Zagrebu. Istaknuti pojedinci iz hrvatske verzije Ordo Iurisa intimno su kod nas involvirani u ovaj projekt. Njihov hrvatski pravnik FILIP Đekić je zamjenik urednika na portalu Muževni budite. Jedan je od pokretača inicijative 40 dana za život u Hrvatskoj i koordinator Hoda za život u Zagrebu 2019. Đekić je i suradnik u spomenutom listu udruge Pohod, gdje nariče nad utjecajem feminizma na zapadnu civilizaciju i tvrdi da su kontracepcija, abortivne kontracepcijske pilule te legalan i lako dostupan abortus bezumnim muškarcima dali priliku da maksimalno uživaju u 'ženskim čarima s nikad manje odgovornosti'.

GOVOREĆI na Hodu za život, ustvrdio je da ne želi povratak Hrvatske u vrijeme nacizma, fašizma i komunizma, kad su 'vlast i moćne skupine odlučivale tko ima, a tko nema pravo na život'. Đekić je u suradnji s Batarelom i Vigilareom, ali i udrugom U ime obitelji u nekim slučajevima, pokretao tužbe protiv javnih osoba i gradskih tijela zbog vrijedjanja katolika i diskriminacije. Hrvatska za život prisutna je i na stranici koja ima zavaravajući naziv Klinika za pobačaje, jer se žene na njoj konzervativnom argumentacijom zapravo negovara da ne počine pobačaj. Jedna od dvije adrese među ponudenim kontaktima na Kli-

nici za pobačaje je i centar koji je osnovala Hrvatska za život. 'Klinika' je povezana i s portalom Batarellovog Vigilare.

To su, ukratko, ideje i aktivnosti pokretača javnog moljenja krunice na hrvatskim trgovima. Kad su početkom listopada iz projekta Muževni budite prvi put pozvali muškarce da se odazovu na okupljanje, njihovi razlozi bili su ponešto suptilniji od svega navedenog. Organizatori su najavili da će moliti 'za obraćanje hrvatskog naroda', 'za život u predbračnoj čistoci, za čednost u odijevanju i ponašanju, za obnovu katoličkih brakova', 'za prestanak pobačaja' i za 'muškarce', sa željom da 'postanu duhovni autoriteti u obitelji koji će hrabro svjedočiti i prenositi Katoličku crkvu'. Dosadašnje mo-

Ivić Pašalić (Foto: Davor Puklavec/PIXSELL)

litve na javnim prostorima tek su početak. Najavili su, opet po uzoru na Poljsku, da će klečanja održavati po Hrvatskoj svake prve subote u mjesecu. Pozvali su pritom muškarce da između javnih okupljanja svaki dan mole i da se prijave na njihov newsletter kako bi ih obavještavali o svojim aktivnostima. Pozadina njihovog djelovanja pokazuje da imaju puno ambicioznije naume i ideje od pukog bogobojaznog trošenja koljena po trgovima. Radi se o pokušaju privlačenja istomišljenika koje u Hrvatskoj na drugi način nisu uspjeli vrbovati u svoje zaklade, udruge, inicijative i kružoke. U svemu tome je prisutna i očigledna gestualna poruka upućena hereticima, predbračnim bludnicima, sekularistima i drugim neistomišljenicima: vidite da u Hrvatskoj ipak ima mužjaka koji će braniti jedan od 'posljednjih bastiona kršćanstva u Evropi'. ■

Ante Čaljković ispred bolnice Sestara milosrdnica 2017. (Foto: Marko Prpić/PIXSELL)

Uzbuna za zelenu svrhu

Mitovi su da će tržište i ideje zelene tranzicije razviti potrebnu tehnologiju za rješavanje klimatske krize, poručila je Lora Rajić na Klimatskom maršu koji je okupio većinom mlađe stanovnike Zagreba

OKUPLJANJE klimatskih aktivista pred treći Klimatski marš koji je u utorak, 8. studenog organizirala inicijativa Extinction Rebellion Zagreb započelo je ispred Hrvatskog narodnog kazališta, uz taktove čuvene protestne pjesme BOBA DYLANA 'The Times They Are a-Changin''. Nju je budući nobelovac napisao u dobi od 22 godine, a svojim pozivom na promjene pogada i današnje vrijeme jer navodi na pokret, otpor i bunt. Okupljeni gotovo da nisu stariji Dylana 1963., uglavnom su to studentice i studenti koji su zabrinutost zbog klimatske krize pretočili u transparente i natpise polegnute na tlo: 'Djela, ne riječi', 'Act now', 'No planet B', 'Slobodne žene slobodni ljudi slobodna zemlja', 'Ovo je klimatska uzbuna'... Povod za marš je 27. UN-ova konferencija o klimatskim promjenama COP koja se održava u Egiptu u cilju osvještavanja javnosti o sve opasnijoj klimatskoj krizi, ali i ukazivanja na štetna rješenja koja vlade i korporacije sve više nameću i koja krizu samo produbljuju.

Prilazimo skupini mladića koji drže transparent 'Manje rada na poslu, više rada na okolišu. Skratimo radni tjedan'.

— Direktno upozoravamo na činjenicu da ljudi nemaju dovoljno vremena i stoga ne mogu politički djelovati. Zbog političkog nedjelovanja tih masa ne provode se promjene koje bi se trebale provoditi — objasnio nam je aktivist KARLO iz Zagorja.

Kada bi ljudi manje vremena provodili na poslu, mogli bi se više baviti okolišem i klimatskim krizama?

— Definitivno. Dvije trećine ljudi koje sam pozvao nisu mogli doći jer rade ili imaju druge obaveze. Problem je također da se ljudi zbog atomizacije društva ne vole boriti za stvari koje ih se direktno ne tiču. Klimatska kriza mnogima je još uvijek apstraktan pojam, iako već vrlo opasan, jer se jednom pokrenuti negativni procesi teško mogu zaustaviti, a posljedice će biti katastrofalne za cijeli planet — dodao je.

U prohladnoj zagrebačkoj večeri susrećemo i jednu baku s unukom.

— Ako na mladima svijet ostaje, onda ne bih voljela da im ostane ovakav svijet — govori nam ona.

No za promjenu postojećeg stanja nije dovoljno gundati iz fotelje ili pisati koješta na društvenim mrežama, nadalje komentiramo, primjećujući nevelik odaziv građana

na marš za klimatsku pravdu u glavnome gradu. Povorka je krenula, a Frankopanskom ulicom predvode je članovi antifa ritam sekcije Drum 'n' bijes.

— Želimo što? — uzvikuju u megafon organizatori.

— Klimatsku pravdu! — gromoglasno odgovaraju okupljeni.

— Želimo kad?

— Sad.

'Ugljen, nafta, plin, gotovo je s tim', odjekuje Ilicom sve do Trga bana Jelačića. Zagreb je u rane večernje sate već pospan, indiferantan, bezvoljan. Bit će da su se ljudi po nавici sjatili oko Dnevnika ili se griju u halama Interlibera: udišu miris beletristike između korica, valja im police umjesto zimnicom napuniti knjigama sa sniženja. Misle valjda da za klimatske probleme ima vremena, ako o tome uopće razmišljaju.

Zatim zanimljiv performans na Trgu uz sirene koje sugeriraju opasnost: aktivisti su polijegali na hladno tlo; psi uokolo laju, čine se zlovoljni pa ih vlasnici privlače k nozi.

— Jedina solucija — revolucija! — čuje se jasno iz povorce.

Iz pokretnog zvučnika griju taktovi pjesme 'Amazonia' francuske heavy metal grupe Gojira, zatim Faith No More, prigodna pjesmarica govori o okolišnim temama, sve

to na putu prema Zrinjevcu, gdje se spremaju i govori sudionika. U intermecu spomenimo da u povorci nismo vidjeli nijedno videnje javno lice. Tek je negdje na začelju marširala zastupnica iz Možemo! SANDRA BENČIĆ.

'BDP nije mjera uspjeha', čitamo parolu koju nosi jedan od starijih sudionika marša.

— Što je onda mjera uspjeha? — pitamo ga.

— BDP je mjera samo novčanih transakcija, a mjera uspjeha bit će ako se očuva ovaj planet — poentirao je ZORAN SKALA iz Tranzicijske inicijative TICO, neformalne skupine stanovnika otoka Krka, koji su ozbiljno shvatili upozorenja znanstvenika o tome da je klimatska kriza najveća prijetnja u povijesti čovječanstva.

Govori organizatora i njihovih gostiju pogadali su u srž problema. LORA RAJIĆ, aktivistkinja inicijative Extinction Rebellion Zagreb, osvrnula se na UN-ov izvještaj o stanju emisija koji jasno govori da nijedan od ciljeva koje su države svijeta zacrtale neće zadržati razinu zagrijavanja na 1,5 stupnjeva kao što je dogovoren Pariskim sporazumom. 'Trenutačna obećanja država smanjiti će emisije tek za jedan posto do 2030., a do tad moraju pasti za čak 45 posto želimo li spriječiti predviđeni scenarij. Emisije su tek dio štetnog utjecaja ljudi na okoliš. Moramo

prestatи puniti našu atmosferu stakleničkim plinovima. Ideje poput zelene tranzicije i one koje govore da moramo samo zamjeniti fosilne izvore energije obnovljivima i automobile električnima nisu dovoljne', kazala je Lora Rajić.

Za kontekst marša ništa manje važno nije ni to što se aktualna konferencija održava u Egiptu, državi čiji desni režim cenzurira klimatske znanstvenike, proganja i muči aktiviste, kao ni to što je njen sponzor Coca-Cola, jedan od najvećih zagađivača plastikom u svijetu.

Velik dio rješenja aktivisti vide u pojmu 'odrasta' (engl. degrowth), koji upućuje na potrebu da ljudi uspostave ravnotežu s drugim bićima i prirodom kako bi život na planetu bio održiv. 'Mitovi su da će tržište i ideje zelene tranzicije razviti potrebnu tehnologiju za rješavanje klimatske krize. Od takvih mitova i laži korist imaju samo oni na vrhu piramide moći koji ne mogu opstati bez stalnog rasta, kao što su korporacije, bogate elite i državne institucije', zaključila je Rajić. 'A-anti-antikapitalista', odgovorili su skandiranjem okupljeni.

Spomenuti Zoran Skala kazao je da su se na maršu okupili mlađi koji se bore za opstanak. 'Zato već unutar ovog desetljeća moramo napustiti fosilna goriva — ugljen, naftu, plin, kako bi prestale emisije stakleničkih plinova, zbog toga bismo iz temelja moralni promijeniti način življenja. Moramo hitno iz uporabe odbaciti bajke o beskonačnom rastu gospodarstva jer je to suicidalan put, što je kazao i ANTÓNIO GUTERRES, generalni tajnik UN-a', istaknuo je Skala.

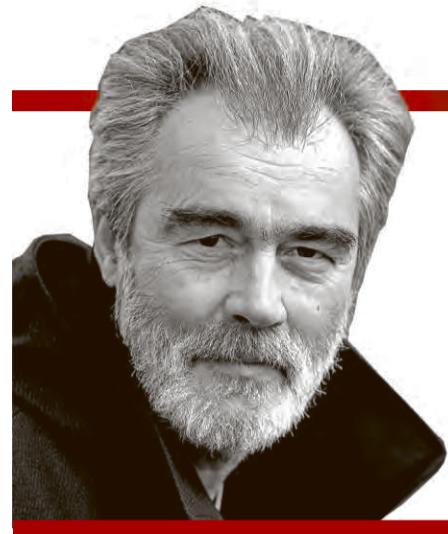
S druge strane, političari nas uvjeravaju da će Hrvatska postati važno energetsko središte za fosilna goriva, da će se udvostručiti kapaciteti LNG terminala, napraviti plinovodi čak do Azerbajdžana, da će terminal Janafu biti još veći, da će se u cijeloj zemlji istraživati gdje još ima nafte i plina, a sve će to navodno biti strateške investicije.

'A kad razlučite bitno od nebitnoga, radi se o ulaganjima u smjeru genocida nad mlađima i to radi toga da bi se umirilo nas stare, koje se propustilo pripremiti na promjene koje su znanstvenici odavno najavili. I naravno, na radost i profit fosilnih korporacija. Hrvatska uvozi više od polovice svoje hrane, a naši izabrani predstavnici kane sljedeće godine staviti na rasprodaju poljoprivredno zemljište, baš sada kada se globalni prehrabeni sustav urušava i kada je izgledno da će se zbog kontrakcije globalnog gospodarstva mnoga naša djeca koja rade vani morati vratiti. Pitanje je — kamo? Ako sve što im je važno za egzistenciju kanimo prodati', upozorio je Skala, pozvavši na okupljanje i rad na lokalnoj samodostatnosti u osnovnim potrebama i na jačanju otpornosti na promjene koje se više ne mogu izbjegći.

Doznali smo još zanimljivih detalja. MARIJA MARUŠKA MILETA, potpredsjednica Zelenih akcija, upozorila je da je skrivanje iza kvaziargumenta da smo mala zemlja, koja nije kriva za klimatsku krizu i ne može i ne treba ništa raditi, jednako mirenju s činjenicom da ćemo se utopiti. Prema izvješću Europske agencije za okoliš, Hrvatska spada među tri europske zemlje koje su najizloženije utjecaju klimatske krize, a samo lani stete od nepogoda u domaćoj poljoprivredi iznosile su zamalo milijardu kuna.

Hrlimo ka šestom valu masovnog izumiranja na Zemlji, uzbiljila je za kraj priču SANJA ROTTER, članica Mreže antifašističke Zagreba i produkt dizajnerica. Bunt za opstanak se nastavlja. ■

Mirnodopska okupacija

PIŠE Viktor Ivančić

Pogrešno je zaključivati kako je HDZ okupirao Hrvatsku mirnodopskim sredstvima, jer Partija sve vrijeme drži pod komandom do zuba naoružanu vojsku i policiju. Stanje provizornog mira rezultat je činjenice da su se okupirani – umjesto da prionu borbi za slobodu – zavukli u mišje rupe

NAMJERA ČLANKA:

Redefiniranje statusa agresora i žrtve.

Bombastični uvod:

Ako je u ratu bilo jasno tko je agresor a tko žrtva, u miru je to još jasnije, ali se malo tko usuđuje precizno prikazati postojeće stanje stvari.

Mi s tim nemamo problema. Smatramo da retorički dekor mira ne smije zamagliti njegove ratne odlike. Ele:

HDZ je agresor, dok žrtve pripadaju nestranačkom mnoštву. Potonje se dijele na zgažene i zgađene, iako nije rijek slučaj da je u igri kombinacija jednoga i drugog.

Aktualna ilustracija:

General LUKA DŽANKO, ratni zapovjednik Južnog bojišta, nije bio pozvan na proslavu 30. godišnjice oslobođenja juga Hrvatske. Pojavio se u Dubrovniku o osobnome trošku, mada su, kako svjedoči u jednom intervjuu, organizatori platili boravak čak i mažoretkinjama. U istom intervjuu naglašava da su HDZ-ovi političari 'potpuno istisnuli prave pobednike sa sunca slobode i preuzeли sve zasluge'.

Usprkos otrcenoj patetici toga istupa ('sunce slobode'), general Džanko je neosporno u pravu. Stoga mu dajemo riječ još jednom: 'Bez obzira što su iznijeli najpresudnije terete u ratu, danas se mnogim ljudima ništa od toga ne računa i ne pamti samo zbog toga jer nisu u HDZ-u.'

Dodatak aktualnoj ilustraciji:

Na dubrovačku proslavu nije bio pozvan ni predsjednik Republike ZORAN MILANOVIĆ, uz obrazloženje predsjednika Vlade i HDZ-a ANDREJA PLENKOVIĆA da je isti 'ljudima jednostavno iritant', da im 'ide na živce' i da ga 'ne žele gledati'. A k tome nije ni u HDZ-u. Tako je, bizarno čak i za hrvatske prilike, odigran svečani mimohod vojnih jedinica u okolnostima kada je njihov vrhovni zapovjednik nepoželjan.

Sve to nije ništa novo. Da se HDZ poistovjetio s državom i da potpuno kontrolira život u Hrvatskoj – od kovanja ratne mitologije, preko zaposjedanja institucija i diobe privilegija, pa do izdajničke rasprodaje energetskih resursa zemlje – odavno je notorna stvar. Ništa prošječnom Hrvatu ne može do te mjere zape-

čatiti sudbinu i oduzeti budućnost kao odbijanje lojalnosti Partiji. Nepisano vladajuće geslo glasi: tko nije član HDZ-a, nije član društva. Ili, istinitije: ili si za HDZ, ili si za kurac.

Ipak, slučaj generala Džanka, slučaj vojskovođe odbačenog u kontejneru, izbrisanih iz slavne ratne povijesnice, čini nam se posebno slikovit, jer ukazuje na poroznu granicu između ratnog i poratnog stanja. Ako je, naime, zapovjednik pobjedičke vojske nepoželjan na proslavi ratne pobjede, znači da su tekovine izvojene tom pobjedom poražavajuće.

To nas dovodi do osnovne teze članka.

Osnovna teza:

Hrvatska je u ratu oslobođena zbog toga – i samo zbog toga – da bi bila izručena okupaciji HDZ-a.

Je li dakle u Dubrovniku bila obilježavana 30. godišnjica oslobođenja ili 30. godišnjica okupacije? Ovdje tvrdimo da je riječ o jednome te istom, s tim da ono prvo služi kao obredni smokvin list za drugo.

Ili ovako: ratni period (od '91. do '95.) može se promatrati kao uspješno, a poslijeratni (od '95. nadalje) kao bezuspješno oslobođanje od okupacije.

Ono što je pogrešno nazvano oslobođenjem Hrvatske, zapravo je bila smjena osvajača.

Što se tiče hrvatskih nacionalnih interesa...

...jedina značajna razlika između JNA i HDZ-a jest u tome što je JNA poražena, dok HDZ nije.

(Opsjenari koji se groze gornje tvrdnje i inzistiraju na tome da je JNA i HDZ neumjeno uspoređivati, jer se razlikuju kao nebo i zemlja, razmišljaju u rasponu od ratne avijacije /nebo/ do naoružanih policijskih kordonova /zemlja/. Jaka razlika.)

Podvucimo: u Domovinskom ratu Hrvati su se herojski oduprli srpskoj agresiji, a zatim kukavički pali pod vlast onih koji su ih protiv Srba huškali.

Iz nešto drugačije perspektive može se dodati da su u Domovinskom ratu anonimni ginuli za anemične. A anemični su poslijevastavljeni iste takve vlade.

Usputna napomena:

Da nisu ponmo režirane od strane režima, svečanosti poput one u Dubrovniku (da i ne spominjemo provale euforije svakoga 5. kolovoza) sličile bi na simptome kolektivnoga psihološkog poremećaja. Malo koji prizor izaziva takvu mučninu kao kad živalj na okupiranom teritoriju proslavlja slobodu.

Domljanov poučak:

'Rat je prilika koja se ne propušta', rekao je jedan TUĐMANOV dupelizac, 'ali i ne prestaje', dodali su njegovi stranački nasljednici.

Imajući u vidu tip agresije što ga HDZ provodi nad građanima Hrvatske, primjereno je, umjesto o miru, govoriti o poslijeratnom ratnom stanju. Ono što perjanice tzv. vladajuće stranke nazivaju političkim životom nije ništa drugo nego usmjeravanje društva od jedne do druge sirene za uzbunu. Za pariski um, rat je završio zato da nikada ne

prestane, jer se time otvara mogućnost da stvarni okupator nastupa kao lažni spasitelj.

Kutak za branitelje:

Odatle više od pola milijuna registriranih branitelja (broj bez prestanka raste), od kojih mnogi rata nisu vidjeli. Ali su zato dali nenadoknadiv doprinos ratobornom karakteru mira.

Zbog toga je general Džanko u kontejneru. Iz hudezevske optike, lažni su branitelji neusporedivo korisniji od stvarnih jer se, zahvaljujući osobnim koristima i afinitetima prema korupciji, savršeno ugradjuju u projekt poslijeratne stranačke usurpacije. A donose i neke glasove na izborima. Neslužbeni kredo službene politike prema ratnim veteranima glasi: što lažniji, to važniji!

Uvozni artikli:

U nastojanju da po svaku cijenu u Hrvatskoj zadrži atmosferu permanentnog izvanrednog stanja, HDZ ne preže ni od uvoza i kroatizacije ratova koji se vode u drugim zemljama. U zadnje vrijeme, recimo, Partija je preuzeila potpuni ideološki patronat nad ukrajinskom oslobođilačkom borbom, pa svoje političke protivnike redom proglašava rusofilima i ruskim agentima. Prema najnovijim smjernicama HDZ-a, Rusi se imaju smatrati nekom vrstom globalnih Srba, dok su Srbi lokalni Rusi (osim čanova SDSS-a, čija je odanost potvrđena), a slijedi ih mračna garnitura nacionalnih izroda koji, sabotirajući Ukrajinu, Hrvatskoj rade o glavi.

Ne treba pitati do kuda to može ići. Ići će do samog kraja. Dogodi li se da atomska bomba padne na Kijev, a potom na Moskvu – ili obratno – HDZ će grođadijacije privući u Zagreb i okolinu.

Važno upozorenje:

Nije riječ o nastavku rata drugim sredstvima, nego o nastavku rata *istim* sredstvima, samo što žrtve agresije – porobljeni hrvatski građani – nikako to da osvijeste.

Pogrešno je zaključivati kako je HDZ okupirao Hrvatsku mirnodopskim metodama, jer Partija sve vrijeme drži pod komandom do zuba naoružanu vojsku i policiju. Stanje provizornog mira rezultat je činjenice da su se okupirani – umjesto da prionu borbi za slobodu – zavukli u mišje rupe.

Sažetak i jezično ventiliranje:

Termin 'vladajuća stranka' je eufemizam za okupatorsku silu.

Termin 'politički partneri vladajuće stranke' je eufemizam za kolaborante.

Termin 'predsjednik Vlade' je eufemizam za zavojevačkog namjesnika.

Odnos prema HDZ-u i njegovim slugama – među koje valja ubrojiti i 30-ak posto biračkoga tijela – ne bi se smio uspostavljati na osnovu eufemistički intonirane propagande.

To, naravno, ne znači da treba uzeti puške u ruke i otici u šumu. Nego da u šumu treba protjerati agresora.

Poruka od našeg sponzora:

Smrt fašizmu, sloboda narodu, a sve drugo slobodnom tržištu! ■

Gradilište kuće u Selima kraj
Siska uništila je kiša (Foto:
Marko Prpić/PIXSELL)

Državna obmana na Baniji

U gotovo dvije godine, koliko je prošlo od najrazornijeg potresa, država je na području Banije nanovo sagradila svega šest kuća. Dok se Banijci spremaju još jednu zimu provesti u kontejnerima, a firme koje provode obnovu grcaju u financijskim problemima, iz Središnjeg državnog ureda poručuju da cjelokupnu obnovu planiraju dovršiti u naredne četiri godine

NASTAVI li se obnova postojecim tempom, ne samo da nadolazeća zima neće biti posljednja koju će Banijci ponovno dočekati u kontejnerima, nego su pred njima takve još najmanje tri. Naime, Novostima je iz Središnjeg državnog ureda za obnovu i stambeno

zbrinjavanje potvrđeno da se cjelokupnu konstrukciju obnovu, koju nazivaju 'dugo-ročnim i zahtjevnim postupkom', planira dovršiti u roku četiri godine. Pritom ostaje nejasno jesu li u računicu uvrstili novije probleme s terena, kao i aktualnu statistiku iz koje se može iščitati da bi se taj posao mogao još više otegnuti.

U gotovo dvije godine, koliko je prošlo od najrazornijeg potresa, država je na području Banije nanovo sagradila svega šest kuća. Kako nas uvjeravaju iz Središnjeg ureda, taj broj bi se u narednih mjeseci i pol dana trebao popeti na 20, a do idućeg proljeća na 50. Usporedimo li to s podacima koje je prije nekoliko mjeseci iznio državni tajnik GORDAN HANŽEK, a

prema kojima ukupan broj kuća s crvenom i žutom naljepnicom prelazi 13 tisuća, jasno je da se svojevremeno velebno najavljeni projekt obnove pretvorio u debakl. Iсти podaci pokazuju da je od 8.556 zahtjeva za nekonstrukcijskom obnovom, a koja podrazumijevaju manje zahtjevne popravke, zasad riješeno njih nešto više od polovice.

O državnom poslu na Baniji iz prve ruke svjedoči MILAN IVANIĆ, koji kao terenski koordinator Odjela za socijalna i humanitarna pitanja Srpskog narodnog vijeća redovno obilazi veći broj petrinjskih sela. Kada se sve zbroji i oduzme, kaže on, situacija je poprilično katastrofalna.

— Veliki broj ljudi i dalje živi u kontejnerima, a ostali su uspjeli osigurati privremeni smještaj u vidu drvenih kućica, i to isključivo preko donacija udruga civilnog društva. Budući da su nervozni i gube nadu, većina ih se rukovodi onom ‘daj što daš’ i prepusta apatiji — govori Ivanić.

Potvrđuje nam da na području na kojem djeluje nema nijedne završene državne kuće, a temelji su zasad udareni na dvije, i to u dva različita sela.

— Sve ide jako sporo. U Moštanici su započeli s radovima na jednoj kući i onda nestali na dva mjeseca. Prije desetak dana su digli robove i to sada opet stoji, a ista stvar je u obližnjoj Bačugi. Ljudima plasiraju priču da se to događa zbog nedostatka radnika. Skrpali su nešto dimnjaka i zabatnih zidova i to je zasad to — dodaje Milan Ivanić, koji je i sam nezadovoljan državnom obnovom.

Na rušenje obiteljske dvokatnice, kojoj je u prvim danima nakon potresa dodijeljena crvena naljepnica, čekao je 22 mjeseca. Ne želi ni pomicati koliko bi još trebalo proći do izgradnje nove kuće, pogotovo ako uzme u obzir vijest koja se ovih dana proširila medijima.

Kako je prvi pisao Večernji list, tri firme, koje su s državom sklopile posao gradnje 124 zamjenske kuće, odnosno više od 40 posto do kraja rujna ugovorenog posla, našle su se u financijskim problemima. Nad požeškom Presoflex gradnjom d.o.o., koja ima ugovore za konstrukcijsku obnovu zgrade Doma zdravlja u Glini te izgradnju 48 zidanih zamjenskih kuća, prošlog tjedna otvoren je predstičajni postupak. U sličnoj situaciji bi se uskoro mogli naći Elektrocentar Petek iz Ivanić Grada, koji je u blokadi već mjesec dana, kao i njegova tvrtka-kćer Mipek d.o.o. iz Križa, čiji je račun blokirana od 12. listopada. Mipek inače ima ugovor sa Središnjim državnim uredom za obnovu i stambeno zbrinjavanje o gradnji 76 zamjenskih tipskih montažnih kuća, a Elektrocentar Petek se u tim poslovima javlja kao podizvođač. Na njihove dosad obavljene poslove žalili su se mnogi korisnici, a Mipek, koji se reklamira kao kompanija koja ‘pruža usluge, trguje te proizvodi metalne konstrukcije i dijelove’, u međuvremenu je sagradio jednu kuću. Onu prvu, čija je gradnja počela 1. veljače 2022. u Selima kod Siska nije još dovršio jer je prva veća kiša uništila cijelo gradilište te je ugovoren rok probio za 150 dana.

Presoflex, od kojeg samo Grad Vukovar potražuje 7,5 milijuna kuna jer u zadnjem roku nije izgradio novu zgradu Ekonomskog škole u naselju Olajnica, s druge strane je dio konzorcija koji bi zajedno s tvrtkom Lavčević trebao izgraditi šest zamjenskih višestambenih zgrada na području Sisačko-moslavačke županije. Dvije od njih planirane su u centru Vrginmosta. Za našeg zadnjeg posjeta tome mjestu, krajem srpnja 2022., bio je poravnat teren na kojem su trebali početi građevinski radovi. MILAN VRGA, načelnik općine Gvozd, potvrđuje nam da je stanje otad nepromjenjeno.

— Planirana je izgradnja ukupno 26 stanova koji su nam u ovom momentu nasušno potrebni. Problem je i što stoji obnova drugih zgrada i kuća značajnije oštećenih u potresu. Istodobno se gotovo svakodnevno susrećem s ljudima koji su zainteresirani za povratak ili doseljenje i to tako da otkupe stan, ali ga nigdje ne mogu naći. Riječ je o ozbiljnim temama koje bi mogle utjecati na demografsku sliku — govori Vrga i dodaje da je s druge strane zadovoljan tokom obnove objekata kojima je dodijeljena zelena naljepnica.

Iz Središnjeg državnog ureda za to vrijeme javnost uvjeravaju da će svi započeti poslovi biti nastavljeni. U odgovoru Novostima tvrde da su tvrtki Mipek ‘ograničili broj novih zaduženja za izvođenje radova dok ne ostvari potrebnu dinamiku’ i to nakon što je ‘utvrđeno da od strane navedene tvrtke dolazi do kašnjenja u izvođenju radova’.

‘Središnji državni ured u stalnoj je komunikaciji s predstavnicima Mipeka d.o.o. i Presoflexa kako bi se zaštitio interes Republike Hrvatske i stradalnika u potresu’, stoji u odgovoru uz koji su nam dostavili očitovanje iz Mipeka. ‘Stanje poremećaja cijena građevinskog materijala i nedostatak radne snage ima za posljedicu otežano poslovanje građevinskih firmi pa tako i Mipeka d.o.o. Pored svih navedenih okolnosti, radovi na projektu obnove kuća nisu zaustavljeni. Do deblokade računa, na čemu intenzivno radimo, osigurani su svi potrebni resursi tako da ni trenutne otegotne okolnosti neće imati za posljedicu obustavu predmetnih radova’, poručuju iz te tvrtke.

S obzirom na njihovu prošlost, koja je obilježena unosnim državnim poslovima, suradnjom s članovima HDZ-a te problemima koje su njihovi vlasnici imali ili još uvjek imaju sa zakonom, postavlja se pitanje zašto su Presoflex i Mipek uopće izabrani na poslovima obnove Banije. Središnji državni ured za obnovu je, naime, ugovor s Presoflexom sklopio na samom kraju prošle godine, nekoliko mjeseci nakon što je njegov vlasnik INO GALIĆ nepravomoćno osuđen zbog sudjelovanja u namještanju natječaja za uređenje lokalnih cesta. Posao je dogovaran s MIJOM JOZAKOM, HDZ-ovim šefom Županijske uprave za ceste Požeško-slavonske županije, a uz njih su osuđene još dvije zaposlenice ŽUC-a. Kazne zatvora su im zamijenjene uvjetnim, a o pravomoćnoj presudi još uvjek odlučuje Visoki kazneni sud.

Ime Ina Galića spominje se u još jednoj aferi, u kojoj je glavni akter njegov otac, osnivač Presoflexa i donator HDZ-a JOSIP GALIĆ. Galić stariji je, piše Index, Europskoj uniji morao vratiti 10 milijuna kuna jer je jedan od podizvodača građevinskih radova na podrumu njegove vinarije bio Presoflex. Protiv vodstva te firme je kaznenu prijavu svojevremeno podnio Novi sindikat zbog otkaza radniku starijem od 60 godina koji se učlanio sindikat. Josip Galić je pored toga, tvrdio je predsjednik Novog sindikata MARIO IVEKOVIĆ, svakog mjeseca svojim radnicima oduzimao dio plaće, pravdajući se krizom, a nije im isplaćivao ni prekovremene radne sate. Državno odvjetništvo je promptno odbacio prijavu, a iz Presoflexa su negirali sve navode.

Mipek d.o.o. u vlasništvu je pak MARIJA PETEKA, sina poduzetnika bliskog HDZ-u i donečavog vlasnika spomenutog Elektrocentra KREŠE PETEKA, koji je bio uhićen u aferi Janaf. Prema sumnjama USKOK-a, tvrtka Elektrocentar Petek, koja se u poslovima obnove Banije spominje kao podizvođač radova, nakon plaćanja preko šest milijuna kuna mita DRA-

Milan Ivanić (Foto:
Tamara Opačić)

GANU KOVAČEVICU dobila je oko 65 milijuna kuna vrijedne poslove od Janafa. Petek mlađi je 2010. osuđen na pet godina zatvora nakon što je u razmaku od osam godina skrivio dvije prometne nesreće sa smrtnim posljedicama. Kasnije je Hrvatsku tužio Europskom sudu za ljudska prva, pod obrazloženjem da mu se pred domaćim pravosuđem za isto djelo sudilo dvaput, no njegov zahtjev je odbačen.

Iz Središnjeg državnog ureda za obnovu odgovorili su nam kako su s obje firme poslovi ugovoreni u skladu sa zakonom. ‘Sklapanju opisanih ugovora prethodio je postupak javne nabave u kojem su navedene tvrtke sukladno propisima dokazale sposobnost za izvođenjem predmetnih radova, a nakon sklapanja ugovora, Središnji državni ured je, sukladno preuzetim ugovornim obvezama, postupno iste uvodio u poslove te pratio stanje izvođenja radova na terenu’, poručuju iz te institucije.

Saborska zastupnica Glasa i bivša ministrica graditeljstva i prostornog uređenja ANKA MRAK TARITAŠ smatra da je čitav projekt od starta postavljen na krive noge. Prvo je, podsjeća ona, donesen loš Zakon o obnovi, koji je izmijenjen nakon svega godinu dana, a onda su građevinski radovi ugovoreni s manjim brojem firmi.

— Javnu nabavu je trebalo napraviti tako da njome bude zahvaćen daleko veći broj poslovnih subjekata, odnosno svih onih koji su zadovoljavali propisane uvjete. U tom slučaju bi sada neaktivne firme bilo moguće odmah zamijeniti onima koje rade. O tome se ranije trebalo voditi računa, ali za takvo što treba imati iskustva, znanja i volje. Nažalost, ništa od toga ne vidimo u poslu obnove potresom pogodjenih područja — kaže Mrak Taritaš.

Istiće da je sada potrebno podvuci crt, sagledati aktualnu situaciju i pokrenuti cijeli proces u novonastalim okvirima. Jer, kaže ona, nije više problem ni provođenja nove javne nabave, nego što nitko suvislo ne vodi obnovu. — Cijelom poslu se pristupilo neodgovorno, olako i sada imamo rezultate takvog rada. Tko će izaći pred ljudi koji gotovo dvije godine žive u kontejnerima i reći im da se zapravo uopće ne zna kada će se moći useliti u zamjenske kuće? To je jedna od najvećih

Radnici su za oštećenu sobu dovezli samo ploče od knaufa. Kada smo ih pitali gdje je izolacija, najlon i lajsne, poručili su nam da to moramo kupiti sami. Na uvid smo tražili elaborat, ali su nam poručili da ga ne možemo vidjeti, svjedoči bračni par Čizmić

sramota ove Vlade i premijera PLENKOVIĆA. Došlo je vrijeme da se prizna da se posao ne odraduje kako treba i da na čelo svega trebaju doći ljudi koji uistinu znaju što rade — govori bivša ministrica, koja smatra da je dio novca unaprijed trebao biti osiguran za oštećene koji sami žele obnavljati svoje domove.

— Ovakvo se dovodite u situaciju da imate odredene bazične poslove, a oni to zapravo nisu jer su ljudi nezadovoljni. To čak nije ni tužno nego ponizavajuće — poručuje ona.

Primjer tako odradenog posla Novosti su nedavno pronašle u selu Lovča, gdje živi bračni par ČIZMIĆ kojem su u potresu oštećeni prozori, krov i jedna soba. Prozore su kupili sami, a krov i dalje prokišnjava. Čizmići tvrde da su im radnici samo pretresli crijev i oštećenja zatvorili pur-pjenom. Kažu da im je nakon svega što su doživjeli s radnicima i šefom tvrtke Indosam d.o.o. iz Slavonskog Broda žao što su potpisali papire jer se sada njihova kuća računa kao obnovljena.

— Radnici su za oštećenu sobu dovezli samo ploče od knaufa. Kada smo ih pitali gdje je izolacija, najlon i lajsne, poručili su nam da to moramo kupiti sami. Na uvid smo tražili elaborat, ali su nam poručili da ga ne možemo vidjeti. Na kraju nas je posjetio i gazda firme i ponovio da dio materijala moramo nabaviti sami. Da mi je samo znati kako im se uopće isplatilo toliko puta dolaziti ovdje na pregovore — pita se LJUBA ČIZMIĆ.

Na rastanku je s nama podijelila konstataciju koja ponajbolje opisuje državnu obnovu Banije: ako niste bili u stanju srediti jednu malu sobu, kako ćete onda izgraditi cijelu kuću od temelja do krova? ■

Ljuba i Dragan Čizmić
(Foto: Tamara Opačić)

Neizdrživa kemija

Aktualni izvještaj Pesticide Action Networka pokazuje da je kontaminirano 49 posto europskih krušaka, 44 posto stolnog grožđa, 34 posto jabuka, 29 posto šljiva i 25 posto malina. Neke zemlje prednjače u nemaru i neodgovornosti, dok u Hrvatskoj izostaje pokušaj zamjene pesticida drugim oblicima zaštite poljoprivrednih kultura

TRIJUMFALNA verifikacija jedne europskounijske peticije nedavno je označila preokret u općenarodnoj borbi protiv enormne, zapravo sve veće upotrebe pesticida na ovom kontinentu. No taj obrat ne treba ni pošto uzimati zdravo za gotovo; riječ je tek o momentu koji dokazuje da aktivistički zagovor i ustrajnost na duži rok imaju smisla i efekta. Tome se mora pribrojiti rad medijskih organizacija na sustavnom praćenju i analiziranju nasuprotnih krupnokapitaliskih snaga.

Posljednji krucijalni takav pothvat opisali smo u ovim novinama proljetos – izvještaj novinarske udruge Corporate Europe Observatory. Kolege okupljeni u Bruxellesu iscrpno su predstavili podrivanje ekološkog EU-plana *Green Deal* (zelenog plana) u izvedbi najvećih globalnih nositelja kemiske industrije, posredovano izdašno finan-ciranim lobiranjem među konzervativnim

europskim političarima, najprije onima iz grupacije Europska pučka stranka. Tragove tih korporativnih nastojanja zatim ćemo relativno lako prepoznavati i u hrvatskim istupima na razini EU-a, kao i za ovdašnje, domaće politikantske potrebe.

U tom je trenu inicijativa 'Spasimo pčele i poljoprivrednike' već raspolagala s 1,2 milijuna potpisa građana zemalja EU-a za drastična ograničenja upotrebe sintetičkih otrova u agrarnoj proizvodnji. Pola godine kasnije, Europska komisija potvrdila je valjanost gotovo 1,1 milijun imena potpisanih u peticiji, te formalnu legitimnost zahtjeva upućenog kontinentalnom zakonodavcu. Konkretno, posrijedi je imperativ smanjenja upotrebe sintetičkih pesticida za 80 posto do 2030. godine, i za 100 posto do 2035., što se još do jučer činilo nemogućim.

Pritisak kemijskih divova poput Bayer-Monsanta, BASF-a, Syngente i Corteve

tj. Dow-DuPonta bio je naročito pojačan u vrijeme pandemije, a zatim i početkom invazije Rusije na Ukrajinu. Rezon im je sročen kao apel za spas europskog i svjetskog stanovništva od gladi, u smjeru jačanja prehrambene tzv. sigurnosti. Paralelno, u prvi je plan guran prioritet održanja tržišne konkurentnosti manjih i srednje velikih poljoprivrednika, ali i generalni primat tržišta u agraru.

Za to vrijeme u Hrvatskoj se prilično neprimjetno vodio okršaj između službene državne politike, zastupane pri institucijama EU-a i načelno odane platformi kemijske industrije, naspram pokušaja afirmacije rijetkih suprotstavljenih im aktera. Jedno očitovanje Hrvatske EK-u prije dvije godine svrstava se uz većinu drugih članica EU-a po nevoljkosti da se smjernice programa 'Od polja do stola', nosećeg stupa *Green Deal*, proglose obavezujućim. Glavnu ulogu u ori-

jentiranju Europe protiv njezina vlastitog održivog razvoja i opstanka igraju pak Sjedinjene Američke Države kroz niz izravnih aktivnosti.

Potonje uključuju plaćene studije utjecaja, medijske kampanje, društvenomrežne akcije, pritiske trećih zemalja, alternativna lažna rješenja itd. No tu su i posve transparentni oficijelni proglosi o europskom *Green Dealu* kao prijetnji svjetskoj prehrambenoj sigurnosti, akcije pri UN-ovim forumima, pakt s udrugama najvećih agroproizvoda u Europi, potkupljivanje liberalnih medija kao što su Euractiv i Politico, i tome slično. Oko toga u Americi postoji čvrst konsenzus, pa se na istoj strani u korist pesticida drže Republikanska i Demokratska stranka.

Velika prijateljica Republike Hrvatske NANCY PELOSI, predsjednica Zastupničkog doma američkog Kongresa, narugala se tako stranačkoj kolegici i suparnici unutar Demokratske stranke ALEXANDRIJI OCASIO-CORTEZ koja zastupa vrijednosti *Green Deal*, nazvavši ga – *Green Dream* (zeleni san). Ipak, europski otpor narastao je zahvaljujući navedenim kampanjama i dijelu progresivnih političkih struža, što se na koncu ogleda i u novijim stajalištima Hrvatske, ako je suditi po jednom istupu njezinih predstavnika u Bruxellesu.

Tamo se naime proteklih nekoliko mjeseci vodio neizvjestan boj oko daljnje upotrebe glifosata, najzastupljenijeg pesticida u Europi i svijetu, inače Monsantova produkta. Napomenimo da je globalno tržište pesticida, ne računajući druge kemikalije u poljoprivredi, danas vrijedno oko 53 milijarde eura. Glifosat je trebao ostati u upotrebi na području EU-a još godinu dana, do sljedeće revizije, ali je u preglasavanju, kao što nas izvještava portal Agroklub, presudila odluka triju zemalja. Pored suzdržane Njemačke, Francuske i Slovenije, odlučujućim su se pokazali protivni glasovi Luksemburga, Malte i Hrvatske. Zanimljivo je da Hrvatska pritom koristi gotovo upola manje pesticida po jedinici površine od EU-prosjeka, dok četiri zemlje ukupno zauzimaju 75 posto tržišta tim kemikalijama: Španjolska, Italija, Francuska i Njemačka. Upravo je glifosat, herbicid široke primjene, najbolji primjer onoga što i kako čini kemijska industrija u zauzimanju i obrani svog profita. Prijepori oko njegove štetnosti po zdravlje ljudi i prirodu traju već dugi niz godina, a glavni faktor je činjenica da korporacije uvek idu korak ispred neovisne znanosti.

U njih je novac, pa i golem dio vezane znanstvene zajednice koja izvan tog kruga tek otkriva i uči o karakteristikama novih i sve složenijih kemijskih spojeva. Nalik onome što je Dow-DuPont svojedobno izveo i još uvijek čini s teflonom, ili još ranije Ethyl Corporation s tetraetil-olovom u benzину, opstruiranje nadležnih institucija i procesa uspješno se provodi čak desetljećima. Dokazivanje toksičnosti takvih inovativnih laboratorijskih molekula ponekad se doima nemogućom misijom, s obzirom na profitni interes koji jeiza njih.

BILJEŽIMO dakle napredak u pozicioniranju RH na mapi borbe protiv otrova u poljoprivredi, ako znamo da je naša ministrica poljoprivrede prije tri godine bila zauzela stav da 'ne postoji jedinstveno zamjensko sredstvo protiv korova'. Također, da 'istraživanja nisu potvrđila kancerogenost' glifosata, premda je Svjetska zdravstvena organizacija objavila kako taj herbicid 'vjerojatno uzrokuje rak'. No mora se uočiti da fokusiranost na kancerogeno djelovanje glifosata i drugih pesticida ustvari nije ništa doli vješta strategija kemijske industrije kojom se prikrivaju drugi mračni efekti. Izvida se tako gube razne druge evidentne bolesti, od kožnih i plućnih do probavnih i hormonálnih, dok istraživanja kancerogenosti podrazumijevaju izuzetno mnogo finansijskih sredstava, administrativnih obaveza, dugotrajnih analiza. Indirektne posljedice intenzivnog korištenja sintetičkih pesticida čine se još težim, pa svjetski agrar sve više sliči psu koji hvata svoj rep. Složenije kemijske potiču razvoj otpornijih nametnika koji pak zadaju potragu za djelotvornijim sredstvima, i tako ukrug, s nesagledivim prijetnjama ubuduće.

Sve to jako podsjeća na forsiranje antibiotika i evoluciju superotpornih bakterija, a uz današnju megaplantažnu agrarnu industriju dobivamo rastuću pošast od koje više nema bijega. Naravno, osim ako se uvedu rigorozna ograničenja za pesticide, ali za to će biti potrebna jednak neumoljiva kontrola njihove distribucije. Prethodno zacrtano smanjenje od 50 posto do 2030. godine neće biti dovoljno, što pokazuje i hrvatsko zaobilazeњe ograničenja koje omogućuje Europska komisija.

Za različite zemlje uvedeni su različiti limiti, pa je RH obavezana na smanjenje upotrebe od svega 35 posto, ali je zanemareno

Glifosat je trebao ostati u upotrebi na području EU-a još godinu dana, ali je u preglašavanju presudila odluka triju zemalja. Pored suzdržane Njemačke, Francuske i Slovenije, odlučujućim su se pokazali protivni glasovi Luksemburga, Malte i Hrvatske

da se ekološka proizvodnja ovdje razvija veoma sporo. Pod takvim je režimom dosad registrirano tek osam posto obrađenih površina, a ni to nije realna slika, jer se podaci često friziraju radi zadovoljavanja standarda kod dobivanja EU-poticaja u poljoprivredi. Europske institucije redovno zatvaraju oči pred kršenjem pravila, i rijetko sankcioniraju prekršaje, a stanje je još gore u odnosu na vanjsku praksu.

Corporate Europe Observatory objavio je prije nekoliko dana nalaz kako je samo 2018. godine preko Europske unije u Brazil izvezena oko 81 tisuća tona pesticida koji sadrže 41 tvar striktno zabranjenu za korištenje u EU-u. No raste uvoz hrane prekoceanskog porijekla i u zemlje EU-a, pa je u epohi globaliziranog tržišta nemoguće izbjegći brojne neizravne posljedice za koje se olako vjeruje da su eliminirane pukom zabranom određenih kemijskih spojeva na ovom području. O tome je nedavno na jednom simpoziju progovorila NATALIJA SVRTAN, voditeljica kampanje u organizaciji Pesticide Action Network Europe u Bruxellesu, te predsjednica zagrebačke udruge Zemljane staze. 'S plodova se mogu ukloniti oni pesticidi koji se zadržavaju na površini, ne i oni koje biljka inkorporira u svoj sastav', rekla je obrazlažući (ne)uspješnost pranja voća i povrća vodom, octom, sodom bikarbonom. Dodala je kako agroindustrija protura mit o opasnosti po opskrbu hranom u slučaju isključivanja pesticida: 'Upravo obrnuto, njima ćemo uništiti bioraznolikost koja je temelj sustava proizvodnje.'

O širem sadržaju iste mitologije oglasio se tad i DARKO ZNAOR, stručnjak za ekološku poljoprivrodu, navodeći primjere sintagmi 'održiva upotreba pesticida' i 'sredstva za zaštitu bilja'. To je, prema njegovim riječima, kao da se inzistira na 'održivoj upotrebi heroina', dok se iza zamjenskog pojma za pesticide kriju sredstva za 'uništavanje biljaka, insekata, životinja, gljivica i drugih organizama koje smatramo nepoželjnim'. Hrvatska europarlamentarka BILJANA BORZAN naglasila je na istom simpoziju da se dodatna zabuna u javnost unosi manipulatornim prikazom troška zabrane pesticida. Jer dok se ističe trošak prelaska na ekološku poljoprivodu, rekla je, 'prešuće se cijena u slučaju da ne predemo na takav uzgoj, odnosno koliko zapravo košta korištenje pesticida'. Znaor je na to pojasnio da je stvarna cijena puno veća od koštanja samog pesticida, ako imamo na umu da se njegovom upotrebom stvara čitava lepeza negativnih učinaka i prikrivenih troškova, kao što je tzv. ekološki dug, narušeno zdravlje ljudi i prirode, skupa istraživanja efekata itd.

Kao inspiracija za tranziciju možda će poslužiti najnoviji izvještaj Pesticide Action Networka o aktualnoj kontaminaciji voća, koje je gromko odjeknulo širom Europe. Analizirano je preko 44 tisuće uzoraka pretežno jesenskog voća s čitavog kontinenta, testiranih u vladinim institucijama monitoriranih zemalja, te je otkriveno da se kontaminacija jabuka, krušaka i šljiva u prosjeku udvostručila od 2011. do 2020. godine. Kontaminirano je 49 posto europskih krušaka, 44 posto stolnoga grožđa, 34 posto jabuka, 29 posto šljiva, 25 posto malina. Neke zemlje prednjače u nemaru i neodgovornosti, od voća do voća: Nizozemska s jabukama i kruškama, Belgija i Portugal s kruškama, Mađarska i Grčka sa šljivama, Norveška s malinama, Italija s grožđem. Da se ne bismo osjećali zapostavljenima, valja primjetiti da je svoje mjesto u izvještaju dobila i RH, po izostanku pokušaja zamjene pesticida drugim oblicima zaštite poljoprivrednih kultura od nametnika, kao i po traženim izuzećima od primjene zabrana korištenja kemikalija. ■

ISPRAVAK

Millenium promocija u ožujku 2021. nije imala aktivne ugovore sa Zagrebom

Pravo na glad

U Zagrebu je sve više izbjeglica i migranata, a pružanjem elementarne pomoći se kasni – nema organiziranog toplog obroka, sanitarnog čvora, privremenog smještaja. Žasto Zagreb, Rijeka i druga mjesta ne primjenjuju iskustva gradova-utocista?

RADI potpunog i pravodobnog informiranja javnosti, a temeljem čl. 40. i 56. Zakona o medijima, sa zahtjevom za ispravkom informacija objavljenih u Novostima broj 1194 od 4. studenoga obratili su nam se iz Millenium promocije d.o.o. Ispravak u nastavku donosimo u cijelosti:

U listu Novosti od 4. studenoga 2022. te pripadajućem portalu www.portalnovosti.com objavljen je članak pod nazivom 'Koliko para, koliko piara' autora HRVOJA Šimičevića. U članku je izneseno nekoliko zlonamernih, potpuno neistinitih te nepotpunih tvrdnji koje javnost dovode u zabludu, a na koje se očituju kako slijedi:

— Netočan je navod da je Millenium promocija u ožujku 2021., kad je dr. sc. BOŽO SKOKO komentirao predizbornu kampanju za lokalne izbore u Gradu Zagrebu, imala 'aktivne ugovore s Gradom Zagrebom', čime se insinuirala neprofesionalnost i navodni sukob interesa. Agencija u 2021. godini nije imala nikakve poslovne aktivnosti s Gradom Zagrebom, odnosno Zagrebačkim holdingom, niti je bila angažirana za bilo koga tijekom predizborne kampanje. Podsjećamo kako su citirane Skokine izjave izvučene iz konteksta i izgovorene više od dva mjeseca prije izbora, odnosno prije početka službene kampanje.

— Netočna je tvrdnja kako je 'Millenium promocija dobila putem natječaja milijun i 800 tisuća kuna za izradu komunikacijske i digitalne strategije i slične obveze'. Točno je kako je Gradska plinara Zagreb — Opskrba d.o.o. 2018. provela postupak javne nabave i 2019. sklopila Okvirni sporazum za predmet nabave: 'Izrada komunikacijske i digitalne strategije, komunikacijska potpora projektima i savjetovanje, digitalno oglašavanje i dizajn materijala', s ugovarateljem Millenium promocija d.o.o. Prema tom okvirnom sporazumu

maksimalna vrijednost predmeta nabave za period od dvije godine procijenjena je na 1,5 milijuna kn. Međutim, taj okvirni sporazum tek je djelomično konzumiran. Naime, u čl. 2. Okvirnog sporazuma propisano je kako isti ne obvezuje niti jednu stranu na sklapanje ugovora o javnoj nabavi, pa je sukladno njemu realizirano ukupno usluga u iznosu od 92 tisuće kn. U taj iznos uključen je niz aktivnosti vezanih uz izradu kreativnih rješenja, te digitalno i programatsko oglašavanje.

— Netočna je tvrdnja kako je Millenium promocija 'zaradila enormne profite zahvaljujući administraciji pod vodstvom Bandića'. Činjenica je kako je vrijednost usluga Millenium promocije izvršenih prema Gradu Zagrebu u 2019. godini iznosila 9.750 kn (bez PDV-a). U 2021. i 2022. Millenium promocija nije imala nikakve poslovne aktivnosti s Gradom Zagrebom, odnosno Zagrebačkim holdingom. Tijekom proteklih deset godina, agencija je u poslovanju s Gradom Zagrebom, Zagrebačkim holdingom te spomenutom Gradskom plinarom realizirala ukupno 2 milijuna kn. Usposredbe radi, u ukupno ostvarenim prihodima Millenium promocije tijekom tog istog desetljeća, prihodi ostvareni u poslovanju s Gradom Zagrebom i povezanim društвima iznosili su 0,89%.

— Netočna je tvrdnja kako je agencija u posljednjih pet godina 'uglavnom preko natječaja dobila 15 milijuna kuna vrijedne poslove samo iz centralnog proračuna'. Činjenica je kako je tijekom spomenutih pet godina poslovanja (2017. – 2021.) Millenium promocija ostvarila prihod na poslovima savjetovanja i odnosa s javnošću od strane korisnika centralnog proračuna u vrijednosti od 799 tisuća kn, a vrijednost usluga medijskog zakupa i event menadžmenta iznosila je 4,97 milijuna kn, u što su uključeni i troškovi angažiranja vanjskih dobavljača. U tom petogodišnjem razdoblju ukupni poslovi Millenium promocije s korisnicima centralnog državnog proračuna čine samo 3,5% ukupnih prihoda. Dodamo li tome i suradnju s pravnim osobama kojima je država osnivač ili u njima ima većinski udio, udio u ostvarenim ukupnim prihodima Millenium promocije iz poslova PR-a iznosi 4,65%, udio u poslovima klasičnog i digitalnog zakupa medijskog prostora iznosi 5,36%, a udio producijskih usluga i event menadžmenta iznosi 4,44%.

— Netočna je tvrdnja kako je agencija od Ministarstva turizma i Hrvatske turističke zajednice 'dobila milijunski tender' koji se odnosi na izradu Strateškog marketinškog i operativnog plana hrvatskog turizma. Činjenica je da je taj posao na međunarodnom natječaju dobio konzorcij konzultantskih tvrtki predvodjenih španjolskom tvrtkom THR Asesores en turismo, hoteleria y recreacion, S.A. iz Barcelone, a Millenium promocija je mađinski partner tog konzorcija.

Vladimir Preselj, CEO
Millenium promocija d.o.o.

R na vagi rata i mira

Nakon najnovijeg Kurtijevog pokušaja da na sjeveru Kosova nametne automobilske registracije s oznakom Republike Kosovo umjesto neutralnih s oznakom Kosova, tinjajući sukob zaprijetio je novim razbuktavanjem

PRIJE tridesetak godina režim SLOBODANA MILOŠEVIĆA odlučio je srpsko-albanske sukobe oko Kosova presjeći državnom prisilom koja je prerastala u teror nad kosovskim Albancima. Otkad su pregorovi Beograda i Prištine uz posredovanje Evropske unije zašli u slijepu ulicu, kosovski premijer ALBIN KURTI i predsjednica VJOSA OSMANI krenuli su Miloševićevim stopama i državnom prisilom nastoje kosovskim Srbima utviti u glavu da su državljeni neovisne i suverene kosovske države, a Beogradu dokazati da nema više što tražiti i raditi na Kosovu.

Kad su 2013. godine Beograd i Priština potpisali Briselski sporazum i potom ga ratificirali u parlamentima, činilo se da će se proces normalizacije međusobnih odnosa pod paskom EU-a kretati mirnijim stazama i dovesti do točke u kojoj će se bez većih tenzija moći pregovarati i o statusnim pitanjima Kosova. Nakon usvajanja Briselskog sporazuma kosovski Srbi koji su do tada na sve moguće načine bojkotirali kosovske državne institucije, iako nevoljko i na zahtjev iz Beograda, odustali su od bojkota i uključili se u sve kosovske državne institucije, pazeći da pritom ne naruše njihovu statusnu neutralnost, ali i da ne doprinose ostvarenju njihove pune neovisnosti od Srbije. Briselski sporazum im je, uostalom, to i omogućavao i dopuštao jer je rješavanje statusnih pitanja lansirao u budućnost.

I dok su kosovski Srbi i Beograd svoj dio obaveza iz Briselskog sporazuma uglavnom realizirali, obaveza kosovskih vlasti da formira Zajednicu srpskih općina kao političku, kulturnu i teritorijalnu autonomiju kosov-

skih Srba izazvala je raskol i sukobe u albanskoj političkoj eliti i javnosti, u kojima su pobedu odnijeli protivnici osnivanja zso-a predvodeni političkim pokretom Samoopređeljenje Albina Kurtija. Milošević je onomad, radikalno skresavši autonomiju Kosova, tamošnjim Albancima ukinuo njihova mnoga stecena manjinska prava, a Kurti s gnušanjem odbija institucionalizirati pravo na političku, kulturnu i teritorijalnu autonomiju kosovskih Srba, iako je ona zapisana ne samo u Briselskom sporazumu nego i u izvještaju BADINTEROVE komisije o raspadu Jugoslavije i AHTISARIJEVOM planu koji je gotovo u cijelosti ugrađen u kosovski Ustav.

Kurtijeva vlast je pravo kosovskih Srba na manjinsku autonomiju gurmula na sporedni kolosijek i u prvi plan svojeg djelovanja lansirala zaokruživanje samostalnosti i suverenosti kosovske države. Briselski sporazum okrenut je naglavačke, ali iz sjedišta Evropske unije nitko na to nije ni trepnuo, nego i njezini posrednici u pregovorima već devet godina, obigravajući oko Kurtija kao mačku oko vruće kaše, dube na glavi i čekajući da im rješenje padne s neba. Istovremeno, Kurtijeva vlast na svakom koraku osvetnički uživa dokazivati kosovskim Srbima i vlastima u Beogradu ne samo da je Kosovo država u punom kapitetu, nego da se i oni tome htjeline htjeli moraju povinovati i to pod uvjetima koje diktira Priština. I dok joj to manje-više uspijeva ostvariti u getoiziranim srpskim enklavama u ostatku Kosova, na njegovom sjeveru, u četiri općine s kompaktnim većinskim srpskim stanovništvom udarila je u zid koji pokušava razbiti državnom prisilom. Zasad se ta prisila iskazuje povremenim upadima kosovskih specijalaca na sjever Kosova,

montiranim političkim procesima u kojima se zatvorskim kaznama sankcioniraju Srbи zbog verbalnog osporavanja kosovske državne samostalnosti, a istovremeno se sve brojniji napadi na Srbе i njihovu imovinu na Kosovu ne suzbijaju i ne kažnjavaju. Uz prešutnu suglasnost euroatlantskih država koje su priznale Kosovo, njegova se državnost potvrđuje i formiranjem i razvijanjem kosovske vojske, pa i uspostavljanjem baza specijalnih poluvojnih policijskih jedinica na sjeveru Kosova, iako se pritom krše UN-ove rezolucije i drugi međunarodni dokumenti o Kosovu. I pravo kosovskih Srba, ali i drugih kosovskih manjina da sudjeluju na izborima u Srbiji, ukinuto je i prineseno kao žrtva na oltar kosovske državnosti.

Niz miloševičevskih zatiranja manjinskih prava kosovskih Srba koje provodi Kurtijeva vlast nastavlja se i nema namjeru stati. Rat u Ukrajini i rusko kopiranje NATO-ove intervencije u Srbiji i prekravanje ukrajinskih granica po uzoru na izdvajanje Kosova iz sastava Srbije dolili su ulje na kosovsku tinjajuću vatru, koja zbog jalove realizacije Briselskog sporazuma nije stavljena pod punu kontrolu. Nakon najnovijeg Kurtijevog pokušaja da i na sjeveru Kosova nametne automobilske registracije s oznakom Republike Kosovo umjesto neutralnih s oznakom Kosova, taj tinjajući sukob zaprijetio je novim razbuktavanjem. Jedno R (Republika) dodano na tablice postalo je jezičac na vagi između mira i rata.

Vjetar u leđa Kurtijevom bacanju Briselskog sporazuma i srpske autonomije na Kosovu u smeće dodojao je najnoviji njemačko-francuski fantomski prijedlog kojim se od Srbije traži da odmah zaboravi na UN-ovu rezoluciju i Briselski sporazum i pristane da

Kosovo postane punopravna članica UN-a i drugih međunarodnih organizacija, a uzvrat će navodno dobiti ubrzani postupak za pristupanje u članstvo EU-a i više eura iz europskih investicijskih i drugih fondova. Suzdržanost SAD-a prema tom njemačko-francuskom prijedlogu i suptilnije posredovanje njegovih diplomata u pregovorima o normalizaciji odnosa Beograda i Prištine isprovocirali su njemačku vladu da oživljavanjem već polumrtvog berlinskog procesa pokuša ojačati svoj i europski utjecaj na srpsko-kosovske pregovore kako ne bi sasvim prešao u američke ruke.

Prošlotjedno okupljanje u Berlinu svelo se na otkrivanje tople vode potpisivanjem sporazuma o pitanjima koja su manje-više već riješena u odnosima među zapadnobalkanskim državama. Pritom je očito postalo da je revitalizacija berlinskog procesa zapravo trebala pokopati Briselski sporazum i Europskoj uniji nametnuti MACRON-SCHOLZOV prijedlog kao novu politiku Bruxellesa u pregovorima o normalizaciji odnosa Beograda i Prištine. Njezina suština svela bi se na faktično, iako ne i formalno srpsko priznanje Kosova. Slamku spasa da izbjegne zamku koja joj je time pripremljena VUČIĆEVO vlasti zapravo je dobacio Albin Kurti. Njegovo odbacivanje Briselskog sporazuma, javno sprordanje s manjinskom autonomijom kosovskih Srba na samitu u Berlinu i ustajanje da državnom prisilom Srbima na sjeveru Kosova sada i odmah nametne državne autotablice, bili su više nego dovoljan i opravdan povod da kosovski Srbi, ponajprije oni sa sjevera Kosova, privremeno napuste kosovske državne institucije u koje su ušli poštujuci Briselski sporazum, najavljujući da će se u njih vratiti kad Kurtijeva vlasta ispunji svoj dio obaveza koje su u njemu zapisane.

Kao što su u Miloševićevu vrijeme kosovske institucije uglavnom ostale bez Albanača koji su svoj život na Kosovu organizirali u paralelnim institucijama, tako su danas na sjeveru Kosova državne institucije ostale bez Srbija, a život teče dalje pod paskom paralelne srpske vlasti koja je vjerojatno već uspostavljena na tom prostoru. Milošević je tadašnje kosovske državne institucije punio kako god je i s kim god je htio, štiteci ih sve represivnjim državnim aparatom, što je rezultiralo albanskom oružanom pobunom, a završilo NATO-ovom intervencijom i albanskim proglašavanjem kosovske neovisnosti. Kurtijeva vlast još uvijek može birati hoće li se vratiti Briselskom sporazumu i u njegovom duhu nastaviti pregovore o normalizaciji odnosa s Beogradom ili će nastaviti Miloševićem stopama i državnom represijom pokušati držati pod kontrolom kosovski sjever s većinskim srpskim stanovništvom, nadajući se da će europski posrednici nastaviti vrtjeti prstima, a KFOR i EULEX sve to šutke promatrati sa strane dok ne pukne prva puška. ■

Prosvjed Srba u Kosovskoj Mitrovici (Foto: M. M./ATA Images/PIXSELL)

Hvala Bogu na Srbiji

PIŠE Boris Dežulović

Uzvanici na Fakultetu političkih znanosti od srca su se, naravno, nasmijali uspjeloj dosjetci predsjednika Milanovića. Budući novinari i politolozi ovdje se ionako od kratkih nogu uče temeljnoj doktrini hrvatske politike: da Mississippi bude gori. Da, pardon, Srbija

HVALA Bogu da postoje Srbija i neke druge države jer, koliko god da nam je teško, oni su još gori od nas. To je kao ono u Americi, 'hvala Bogu da postoji Mississippi' – šeretski je poentirao predsjednik Republike ZORAN MILANOVIĆ u govoru pred studentima novinarstva, na svečanosti povodom šezdesete godišnjice zagrebačkog Fakulteta političkih znanosti, i tako još jednom demonstrirao izvanredno poznavanje kafanskog jezika, narodnih poslovica i pučke aforistike. 'Thanks God for Mississippi' dosjetka je koju Amerikanci koriste kao alibi, podsjećajući da uvek ima netko gori: redovito posljednja u godišnjim izvještajima o BDP-u, ekonomskom rastu, životnom standardu, ljudskim pravima ili kriminalu, savezna država Mississippi u Sjedinjenim je Državama po prilici isto što je u Jugoslaviji bilo Kosovo.

'Mi na Mississippiju i dan danas se nadamo kako će dragi Bog, budemo li dobri, dopustiti da budemo gusari', pisao je još dobri, stari MARK TWAIN. 'Mi u Hrvatskoj i dan danas se nadamo kako će dragi Bog, koliko god da nam je teško, dopustiti da Srbiji bude gore', kaže danas Zoran Milanović. 'Thanks God for Mississippi', rekao bi mister Milanovich da je, recimo, guverner susjedne Alabame, države od koje je u cijeloj Americi gori još jedino nesretni Mississippi.

Uzvanici na Fakultetu političkih znanosti od srca su se, naravno, nasmijali predsjednikovoj uspjeloj dosjetci. Budući novinari i politolozi ovdje se ionako od kratkih nogu uče temeljnoj doktrini hrvatske politike: da Mississippi bude gori. Da, pardon, Srbija. 'Hvala Bogu što postoji Srbija.'

A napredniji studenti konačno su shvatili zašto je Zoran Milanović onako reagirao kad je prije sedam mjeseci Srbija podigla optužnice za raketiranje kolone srpskih izbjeglica kraj Bosanskog Petrovca u kolovozu 1995. godine, vičući kako bi 'Srbija trebala paziti što radi ako želi u Europsku uniju'. Ili kad je nedavno zbog iste stvari poludio na srpskog predsjednika ALEKSANDRA VUČIĆA: 'Ja ne znam što oni hoće. Hoće u Europsku uniju? Na ovaj način neće. Dosta je bilo! Ima niz pitanja koja Srbija nema pravo postavljati. Takvi pored mene živog neće ući u EU!' Ili kad je srpska premijerka prošlog mjeseca kritizirala njegove izjave o Bosni i Hercegovini. 'Mi smo u Uniji, Srbija nije', podsjetio je tada guverner Milanović. 'Ako ovako nastave, pitanje je kada će biti.'

Srbija, ukratko, neće u Europsku uniju, nije ni prije. Ili barem neće dok je Zoran Milanović živ. Jer – shvatili ste i vi, kao i zagrebački studenti – nije strateški cilj hrvatske politike praviti hrvatsku državu boljom, već Srbiju gorom. Pa da se uvek hijenski mogu naceriti, 'hvala Bogu što postoji Srbija'. Ne, naravno, zato što je praviti dobru Hrvatsku težak i zahtjevan historijski posao, već zato što je to posao.

Može se, istinabog, činiti da je historijski još teže i zahtjevnije Srbiju napraviti gorom nego što već jest, ali tu zapravo i nema mnogo posla. Pored živog Aleksandra Vučića

i SNS-a, nema se tu bog zna šta raditi. Tek tu i tamo svisoka zagalamiti kako Srbi neće u Čavoglave dok smo živi mi. Da, pardon, u Europsku uniju. Kao da se to Hrvatsku uopće pita. I kao da to Srbija uopće hoće.

Pogledajmo, uostalom, kakva je to država koju hrvatski predsjednik uz nadmoćni cerek uspoređuje sa Srbijom. Iako ta Milanovićeva država, u Onom ratu na pogrešnoj strani, i dan danas tadašnje zločince slavi kao heroje i ponosno vije svoju crveno-bijelo-plavu trobojnicu sa simbolima poražene vojske, u njoj 'nema sistemskog rasizma': ili barem tako tvrdi njen slavni šef, isti tip koji je izjavio kako bi 'o zabrani simbola poražene vojske trebalo odlučiti narod na referendumu'. Mala je to južna despocija u kojoj su desetljeća partijskog jednoumlja zamijenila desetljeća drugog partijskog jednoumlja, i u kojoj sve od masovnog konvertitstva devedesetih glavari opozicije pretrčavaju u svevladajuću stranku: siromašna, sjebana i besperspektivna državica koja živi od finansijske pomoći i subvencija Unije, u kojoj se novac okreće samo u trgovackim centrima, kladionicama i kockarnicama, u kojoj više od polovice stanovništva živi ispod granice siromaštva, a mladi masovno bježe u ostale članice Unije.

Tu zemlju, eto, Zoran Milanović uspoređuje sa Srbijom: disfunkcionalnu paradržavu devastiranog javnog zdravstva, još goreg pravosuđa i najgoreg obrazovanja, u kojemu prema službenim podacima čak četvrtina učenika nikad ne završi srednju školu. Državu u kojoj većina stanovništva ne vjeruje u pandemiju Covida-19 i koja je uvjerljivo najgora u Uniji po postotku procijenjenoj zaostala, polupismena vukojebina u kojoj je prema posljednjem popisu devedeset posto stanovništva religiozno, koja u obitelji računa samo zajednicu muškarca i žene, u

Obljetničarska atmosfera na zagrebačkom FPZ-u – Zoran Milanović (Foto: Slavko Midžor/PIXSELL)

kojoj lokalne uprave odbijaju registrirati istospolne zajednice, šezdeset posto stanovnika pobačaj smatra ubojstvom, a abortus je zakonom zabranjen. Tijesni je to memljivi srednjovjekovni leprozorij koji teroriziraju kršćanske aktivističke milicije, s Crkvom kao vrhovnim društvenim arbitrom. I kojemu čak i u Ustavu piše kako, citiram, 'nитко tko ne vjeruje u Boga ne može obnašati javnu dužnost'.

Što, niste imali pojma da je Hrvatska zakonski zabranila abortus? Nikad niste čuli da u hrvatskom Ustavu postoji odredba po kojoj 'nитко tko ne vjeruje u Boga ne može obnašati javnu dužnost'?

Naravno da niste, tko je uopće spominjao Hrvatsku? Ja sam iznosio podatke o Mississippiju, američkoj saveznoj državi koja Milanoviću služi za usporedbu sa Srbijom – konzervativnoj južnjačkoj utvrdi u kojoj su devedesetih valjda svi demokrati prešli u svevladajuće republikance, po svakoj pojedinačnoj statističkoj stavci uvjerljivo najgoroj članici Unije, kako Sjedinjene Države tamo zovu sve od kraja Gradanskog rata, ponosno i danas slaveći heroje poraženog Juga i mašući ilegalnom trobojkom sa simbolom Konfederacije. Da, Mississippi: tijesni, memljivi kukluxland koji se najduže opirao ukidanju segregacije i crnačkim pravima, a čiji guverner TATE REEVES danas tvrdi kako bi se 'o zabrani simbola Konfederacije trebalo odlučivati na referendumu'.

A to što ste mislili da je riječ o Hrvatskoj... ne znam što bih vam rekao. Znam, međutim, što bi rekli u Srbiji.

U Srbiji bi rekli, 'Bože čuvaj Hrvatsku'. ■

INTRIGATOR

Batina i pedagogija

Zbog skandiranja 'Za dom spremni' klub hrvatske dijaspore iz Sidneyja 'kažnjen' je i sudjelovanjem u programima protiv rasizma

REPRESIJOM, ali i edukacijom, tako se australske nogometne vlasti bore protiv ustašofilije. Sydney United, klub hrvatske dijaspore u Australiji, kažnjen je s 15.000 dolara nakon što su njegovi navijači u finalu kupa 1. listopada uzvikivali ustaške pokliče i pozdravljali nacističkim pozdravom. Navijači su skandirali 'Za dom spremni', neki od njih i s podignutim desnicama. Štoviše, činili su to za vrijeme ceremonije 'Welcome to the Land' koja se održava kako bi se ukazalo na činjenicu da je zemlja na kojoj je izgrađen stadion izvorno pripadala Aboridžinima. Osmero ih je izbačeno sa stadiona, a dvojici je doživotno zabranjena prisutnost na tribinama.

Australski savez procijenio je da je pošanjanje Unitedovih navijača bilo izrazito uvredljivo, a u slučaju ponavljanja sličnih incidenta klubu prijeti izbacivanje iz natjecanja pod ingerencijom saveza. Uglavnom, savez bi ubuduće klub mogao kažnjavati i oduzimanjem bodova ili zabranom igranja kupa na tri godine, ako se United ne bude pridržavao pet uvjeta koji se uglavnom tiču organizacije edukacijskog antirasističkog programa u i oko kluba. Savez od kluba traži predano sudjelovanje u edukativnim programima protiv rasizma, kontinuirani volonterski rad s Aboridžinima kao autohtonim narodom u Australiji i sa židovskim zajednicama, kao i provedbu kulturnih inicijativa unutar kluba i kodeksa pošanjanja navijača. Australski nogometni savez novac uplaćen od kazne iskoristit će za edukativne programe i radionice kojima je cilj suzbijanje diskriminacije u australskom društvu.

Koliko bi to bio izvediv recept za Hrvatsku i često proustaško skandiranje na nogometnim tribinama, ali ne samo tamo, pitali smo povjesničara i sveučilišnog profesora IVU GOLDSTEINA.

— Ono što je uradio Australski nogometni savez je jako dobra stvar, a s obzirom na postojeći praksu takav bi potez trebalo povući i u Hrvatskoj kako bi se potvrdila reputacija liberalno-demokratskog društva. Problem je što bi se to kosilo s revolucionističkim strujama, koje su prisutne i u hrvatskom establišmentu, počevši od nogometnih struktura. Dakle, to bi trebala napraviti svaka liberalno-demokratska vlast, ali je problem što je politika u Hrvatskoj kunktorska — ističe Goldstein.

Na skandiranje ustaškog pozdrava reagirali su i australski mediji, prepričavajući da je jedna strana tribine više puta uzvikivala 'Za dom', a druga 'spremni', nakon čega su sudionici incidenta međusobno aplaudirali. Na društvenim mrežama se također ističe da su mahali različitim 'fašističkim' zastavama, među kojima su bile i ustaške. Utakmica je uživo prenošena i u Hrvatskoj na platformi MAX TV.

'Ono što je trebalo biti slavlje nogometne igre pokvareno je djelovanjem grupe od nekoliko ljudi, koji ne predstavljaju vrijednosti naše nogometne zajednice. Njihovi postupci su omalovažili, povrijedili i uvrijedili sve ostale. Slike na društvenim mrežama pokazuju mnogo više navijača koji sudjeluju u ovim gnušnim činovima. Radujemo se daljnjim brzim i teškim kaznama koje će provoditi australski nogometni savez nakon što se i oni identificiraju. Ovo pošanjanje nije samo uvreda za židovsku i domorodačku zajednicu, već i za sve Australce', rekao je izvršni direktor Australskog nogometnog saveza JAMES JOHNSON. 'Postupci određenih skupina ljudi bili su bez poštovanja i duboko uvredljivi za

autohtone australske i židovske zajednice. Kao rezultat toga, djelovali smo odlučno potražujući da ne želimo ovakvo pošanjanje u australskom nogometu. Sankcije nametnute Sydney United 58 FC-u odražavaju našu ozbiljnost, tako da vjerujemo da smo poslali jasnu poruku da se ovakva vrsta pošanjanja neće tolerirati', zaključio je Johnson.

■ G. Borković, N. Jovanović

Pobačaj za sve

Kako komentirate odluku KB-a Sveti Duh da obavlja uslugu pobačaja na zahtjev, koja nije bila dostupna u zadnjih sedam godina zbog priziva savjesti?

S obzirom na to da bi sve javne bolnice u Republici Hrvatskoj trebale izvoditi ovaj legalan medicinski zahvat jer im je to posao, tužno je što moramo biti sretne zbog provođenja jednog od rijetkih dobrih zakona. Naravno, pozdravljam odluku, smatram da je to izuzetno važna politička odluka i jasna politička poruka sada već ne toliko nove gradske vlasti i nove uprave KB-a Sveti Duh. Odluka također pokazuje da gdje ima političke volje, ima i načina — u kuloarima se šuškalo da 'to nije tako jednostavno, da trebamo biti strpljive', kao da se radi o nekom hiru, a ne o pitanju života žena i dostupnosti javnog zdravstva.

Koliko je to absurdno jer riječ je o provođenju zakona? Problem i dalje ostaje zbog svote koju za pobačaj treba izdvojiti?

Kada živate u državi koja sustavno i predano onemogućuje ženama pobačaj, svaki pomak istovremeno frustrira i ohrabruje. Frustrira upravo zato što je, kako kažete, absurdno da je ovo uopće vijest, a ohrabruje jer kontinuirani feministički politički pritisak ipak ponekad direktno mijenja zakone i odnos snaga u našim bolnicama. Problem plaćanja i dalje ostaje — pobačaj ne bi bio uistinu dostupan i da imamo hiljadu puta manje prizivača. Nije dostupan sve dok nije besplatan, odnosno pokriven sredstvima HZZO-a jer, pogotovo danas, u vrijeme inflacije, izdvojiti oko 2000 kuna — dodajte tome ultrazvuk, kovid-test i još poneku pretragu pa ta cifra raste — većini žena nije malo.

Dakle, pobačaj neće biti dostupan svim ženama dok ne bude besplatan. Kako to ostvariti i kako izboriti da i u ostalim bolnicama on bude omogućen?

Da bi bio dostupan, pobačaj se mora vršiti u svim javnim bolnicama i biti besplatan svima — pod svima mislim na trans muškarce, studentice, migrantkinje, azilantkinje, izbjeglice, beskućnice bez zdravstvenog osiguranja, baš svima. To se može ostvariti, kao što je ostvaren pobačaj u KB-u Sveti Duh, doista jednostavnom političkom odlukom. Ne treba mistificirati izmjene zakona. Druga je stvar što trenutna vlast nema nikakve volje ni želje da žene u Hrvatskoj žive u društvu koje poštuje njihovo reproduktivno zdravlje. Zato ćemo se za pobačaj dostupan svima boriti i dalje, na ulicama, u medijima, u institucijama, gdje god treba. Ponavljat ćemo to, zahtijevat ćemo to sve dok javno zdravljie žena ne postane priorititet.

■ Mirna Jasić Gašić

Edukacijom protiv vikend-ustašluka – Australija

Otapanje mirovina

Nereguliranom je tržištu stihja svojstvena. Nema stoga mjesta čuđenju kad fondovi kapitalizirane mirovinske štednje iznenada krahiraju

UBRZANO se topi imovina fondova tzv. drugog stupu u koje radnici u Hrvatskoj od svojih plaća već preko dva desetljeća izdvajaju obaveznu četvrtinu davanja za mirovinsko osiguranje. Ta je objava proteklih tjedana izazvala paniku ravnu onoj koju bilježimo na vijesti o globalnom zatopljivanju. Odnosno, baš nikavu, nego više apatiju, iako je prilično očito da jurimo u pakao s nogom na gasu, kako što je to neki dan opisao predsjednik UN-a ANTÓNIO GUTERRES.

Fondovi kapitaliziranog osiguranja, uvedeni 2001. godine po konsenzusu HDZ-a i SDP-a te njihovih izvodača radova BORISLAVA ŠKEGRE i DAVORKA VIDOVICA, s krajem su prošle godine u posjedu držali preko 133 milijarde kuna. No dosad je ta imovina spala na gotovo 129 milijardi. Razlog je činjenica da oni ne zadržavaju novac koji preuzmu. Tim kupuju državne i druge obveznice te korporacijske dionice. Takvi papiri danas na burzi vrijede određeni iznos, ali već sutra im se vrijednost mijenja s obzirom na tržišna kretanja.

Prilike na tržištu na duži rok nije moguće predvidjeti, pa govorimo o boljim ili gorim okladama. U svakom slučaju, riječ je o kockanju ogromnim dijelom mirovinske uštdevine kompletnie radne populacije. I to ekskluzivno u RH i još par europskih postsocijalističkih zemalja, dok su ostale odbacile taj model s kojim budući penzioneri i javne financije trpe katastrofalu štetu. Jer,

Imovina mirovinskih fondova nestaje na podivljalom tržištu (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

država se mora zaduživati da bi isplaćivala aktualne mirovine, uslijed budžetske rupe nastale izdvajanjem one četvrtine davanja iz prvog u drugi stup.

U toj kocki na dobitku su samo faktični upravljači fondovima, najveće banke. Njihove naknade za upravljanje ne ovise o poslovanju. I ne samo to, nego smo krajem prošlog mjeseca mogli vidjeti kako se ponašaju oko plasmana investicija, kad su postojeća četiri fonda trebala udruženo otkupiti 42,5 posto vlasništva nad Fortenova grupom od ruskog Sberbanka. Jedan je naprasno odustao kad mu je njegova banka naložila da se povuče, vidjevši da joj tako odgovara naspram drugih poslova, a ostali nemaju dovoljno novca da ulože bez njega. U međuvremenu se između Fortenove i Sberbanka ubacio jedan, reklo bi se, kontroverzni arapski šeik, kako bi se pokazalo koliko je mizeran utjecaj države na ovdješnju ekonomiju. Jasno, nereguliranom je tržištu stihija naprosto organski svojstvena. Nema stoga mjesta čuđenju kad fondovi kapitalizirane mirovinske štednje iznenada krahiraju, ako se uopće takvom čudovištu od početka stoljeća povjerava buduća egzistencijalna sigurnost ukupnog naroda.

Fondovi bilježe minus već treću godinu, a sad i najveći, između četiri i osam posto, ali treba napomenuti da ni ranije definitivno nisu ostvarivali zavidan prihod. Točnije, na duge je staze nemoguće u boljim godinama nadoknaditi padove koji neminovno dolaze s vremenom na vrijeme, u skladu s cikličkom prirodom kapitalističke ekonomije. Ako taj ishod i nije odmah vidljiv po stanju fondova,

ispostavlja se u efektu što ga oni postižu s produbljivanjem javnoproračunskog deficita.

Izuzetak u nedostatku reakcije na sve to jest možda jedino apel MARKA RAKARA iz Udruge članova mirovinskih fondova, ustvari zagovaračke organizacije koju s krajnje protrožišnih pozicija vode ANKICA MAMIĆ i ANDREJ GRUBIŠIĆ. Rakar je nakon incidenta s Fortenovom upozorio javnost na nedovoljnu transparentnost poslovanja fondova koji se nerijetko utječu partikularnim bankovnim interesima. I to je sasvim točno, osim što temeljni uvjet za napredak ta udruža vidi u još većem izdvajanju za drugi stup, umjesto da bude nacionaliziran i ugašen.

■ Igor Lasić

Nova nagrada

NAKON što su prije pola godine, zajedno s još petnaest kolegica i kolega, novinar Novosti JERKO BAKOTIN i tadašnja novinarka RTL-a DANKA DERIFAJ bili nagrađeni najprestižnijom nizozemskom novinarskom nagradom De Tegel u kategoriji 'Izvještavanje iz inozemstva', ovaj tjedan dobili su i Njemačku filmsku nagradu za ljudska prava 2022. u kategoriji časopisa. Priznanje im je uručeno za rad na istraživanju 'Unmasking Europe's Shadow Armies' ('Razotkrivanje tajnih vojski Europe') o nasilju nad migrantima na europskim granicama, odnosno nasilnom vraćanju izbjeglica s granice BiH i Hrvatske.

Podsjetimo da je istraživanje, čiji je cilj bio utvrditi tko su 'maskirani ljudi' u uniformama bez oznaka koji prema brojnim svjedočanstvima u više država Europske unije – Hrvatskoj, Grčkoj i Rumunjskoj – po sličnom obrascu protjeruju i premlaćuju migrante, uz brojne svjetske medije, objavljeno 6. listopada prošle godine i u tjedniku Novosti. U istraživanje je bio uključen čitav niz europskih medija: neprofitna istraživačka organizacija Lighthouse Reports, istraživački magazin Švicarske radiotelevizije (SRF) Rundschau, magazin Monitor njemačkog javnog servisa ARD, ARD-ovo dopisništvo u Beču, francuski list Libération, njemački Der Spiegel, nizozemska televizija Pointer, RTL Hrvatska i tjednik Novosti.

U obrazloženju stoji da su svojim snimkama dokazali teška i sustavna kršenja ljudskih prava maskiranih uniformiranih muškaraca na hrvatskoj granici s Bosnom. Na slikama se, između ostalog, vidi kako izbjeglice palicama tjeraju iz Europske unije kako ne bi mogli zatražiti azil u Hrvatskoj. Kasnije je utvrđeno da su maskirani muškarci zapravo hrvatski policajci, koji su dijelom i kažnjeni zbog toga. Samo u razdoblju od svibnja do rujna 2021. istraživački tim snimio je jedanaest ilegalnih odvraćanja na pet različitih lokacija na hrvatsko-bosanskoj granici. Na snimkama se može vidjeti ukupno 38 policajaca i 148 osoba, od kojih su neke protjerane natrag preko granice uz upotrebu sile. Njemačku filmsku nagradu za ljudska prava financira i dodjeljuje 21 organizacija civilnog društva.

■ G. Borković

FRAGMENTI GRADA

Žurnalistički cinizam

KONAČNO se osjećam kao pravi frajer. Nije mi mlohat poslije orgazma. Veći je, duži, teži, a supruga i ja svršavamo svaki put ponkad i šest puta', navodno je rekao izvjesni IVAN iz Zadra, star 57 godina, u izjavi naslovljenoj 'Bez prerane mlohatosti'. Priložena je i osobna fotografija. Na njega se nadovezuje tridesetdevetogodišnji GORAN iz Požege koji tvrdi da je 'dovoljno malo dodira i tvrd sam i spremam. Nakon 2 koristenja ovog proizvoda dobio sam + 6 cm u dužini i preko + 2 cm u debljini – lako zadovoljavam ženu'.

Ovo su samo isječci sa stranice u jednim od najutjecajnijih i tiražnijih dnevnih novina u Hrvatskoj. Stranica je u cijelosti klasičan plaćeni oglas što bez zadrški i skrupula, shvatili ste već, reklamira čudesan proizvod. Preparat je naravno na bio-prirodnoj bazi, za njega se tvrdi da će odagnati sve muške poteškoće s potencijom 'dok kažeš keks'. No na stranu sad neugodni zdravstveni problemi, te marketinške strategije i reklamne taktike kojima se na njima nastoji štograd ušiće i zaraditi. Zanimljiviji nam je ovom prilikom kontekst uprizorenja navedenog diskursa i pripadajućih protagonisti u kojem se, vidimo, ne mari za skrupule i ne libi se eksplicitne vulgarnosti. Naime, dotični je medij dio ovdašnje franšize koncerna koji je u većinskom vlasničkom udjelu austrijske Katoličke crkve. Stoga ne iznenaduje da je već decenijama njegov programsko-uređivački profil prepoznatljiva kombinacija tradicionalno-konzervativnih vrijednosti, umjereno desnih politika i bezvjetnog zagovaranja kapitalističko-tržišnih načela uređenja društva.

Sljedeće godine navršit će se četiri decenije otako je PETER SLOTERDIJK objavio poznatu 'Kritiku ciničkog uma'. U knjizi između ostalog – na tragu fenomenologije duha (post)industrijskog modernog društva i njegovih brojnih pragmatično-taktičkih manevriranja – piše i o tzv. žurnalističkom cinizmu. Tako Sloterdijk naziva medijsko uprizorenje svijeta u kojem se bez ikakvih problema i zadrški na malom prostoru i u minimalnoj jedinici vremena preklapaju slike luksuza, seksa i života tzv. slavnih, s prioritima patnji, smrti i razaranja. Tragom toga pratimo Ivana i Gorana. Našli su se na stranici plaćenog oglasa u Večernjaku, pritišteni između zastupnica u Hrvatskom saboru s jedne strane – one čija svaka javna fotografija ili snimak naglašavaju veliki križ koji joj napadno leži na grudima – i selektora nacionalne nogometne reprezentacije na drugoj strani koji kaže da u džepu uvijek ima pri ruci krunicu. Pa kada je uz teren najteže, on krunicu lijepo napipa i izmoli. Sve ide i sve može.

Postojana erekcija i tvrdo spolovilo križaju se sa svetim sakralnim simbolom, potentni mužjaci i zadovoljene ženke stupaju se s molitvenom krunicom. Logika kapitala i profitni interesi spajaju tek naizgled nespojivo u jedan cinični vrijednosni sklop.

■ Hajrudin Hromadžić

ЈАНКО ВЕСЕЛИНОВИЋ Србија назадује на европском путу

Србија не сме да остане црна рупа у Европи. Вредности које ЕУ заговара, иако их често не реализује, најбоља су опција за Србију и њене грађане. Са друге стране, Срби осећају емоције према Русији и то није ништа ново, али Русија не може да замени ЕУ. То значи, можемо колико хоћемо да волимо Русе, али наша је кућа, надам се мирна, Европа и ЕУ

Србија је у октобру, шест мјесеци након парламентарних избора, добила нову-стару владу на челу са премијером Аном Брнабић, чија је највећа новост именовање предсједника Демократског савеза Хрвата у Војводини Томислава Жигманова за министра људских и мањинских права и друштвени дијалог. О томе и о политичкој и господарској ситуацији у Србији разговарали смо с једним од вођа опозиције Јанком Веселиновићем, предсједником Покрета за преокрет, народним послаником са листе Мариника Тепић – Уједињени за победу Србије и професором на новосадском Универзитету, који је, као рођени Голубичанин крај Обровца, један од ријетких политичких актера који са ентузијазмом његује српско-хрватске односе.

Коментари су да је ово просрpsка влада. Значи ли то да остale то нису биле? Није ово никаква просрpska влада, већ влада страног капитала – посебно кинеског. Да ли можемо говорити о просрpskoj влади када та иста влада годинама распродaje рудно богатство по једној од најнижих рудних ренти на свету, од пет посто? Део тог рудног богатства и преко сплитске луке одлази у Кину. На годишњем ископавању руда од две милијарде долара Кинези имају зараду од једне милијарде, а Србији остане пет посто те вредности, која се најчешће потроши на сулуде пројекте, као што је фабрика руских вакцина у коју је уложено око 50 милиона евра, а сада су тамо празне хале и нема никакве производње. Да ли би просрpska влада уништила Електропривреду Србије (ЕПС), једну од најјачих компанија за производњу струје у овом делу Европе, постављајући власнике печењаре за директора? Сада увозимо струју и гастрошимо за

производњу струје, уместо за грејање. Да ли би просрpska влада оставила грађане у хладним становима, иако смо једна од ретких земаља у Европи која није увела санкције Русији и требали бисмо да имамо гаса напретек? Да ли просрpska влада продаје пољопривредно земљиште, па сада имамо несташицу млека и увозимо га из Польске? Да ли би просрpska влада продала Пољопривредни комбинат Београд, највећи пољопривредни комбинат на овим просторима Арапима, па сада увозимо смрзнуто месо из Аргентине? Уз све то, ова 'просрpska' влада континуитета је изоловала земљу и то никако није интерес грађана Србије. Да ли би просрpska влада људе у јавном сектору плаћа 300 евра, оне са средњом стручном спремом, и око 500 евра оне са високом стручном спремом? Све преко тога су изузети и плате су углавном изборили протестима.

Зашто се уопшte толико дugo чекало на именовање нове владе?

Циљ је да се све институције стави у зимски сан, да хибернирају, како би се и формално и фактички одлучивало са једног места и како би се вишестраначје, а тиме и Скупштина и влада обесмислили. Реално непостојање владе у пуном капацитету није се ни приметило, јер она тај капацитет никада није ни имала. Али то је понижење за грађане и штетно за државу. Међутим, СНС је увек интерес странке стављао испред државног и националног. То показују њихови локални кабадаџије који су добили своје феуде и са њима управљају без икаквог ограничења. Одлучују ко ће се запослiti, чије дете ће се примити у вртић, ко ће реализовати инвестиције, коме ће се државна земља дати у закуп, да ли ће се срушити кућа под заштитом државе да би ту неко саградио

стамбену зграду или подигао хотел. Тако је и на покрајинском и државном нивоу, само су извори финансирања издашни. Највећи део тог новца који се бесомучно троши потиче из кредита и генерације ће морати да враћају те дугове.

Решење за Косово

Изненађења у влади су неименовање Зоране Михајловић и постављање најистакнутијег хрватског политичара у Србији Томислава Жигманова за министра, који досад баш није штедио предсједника Србије Александра Вучића. Који су разлоги за такве Вучићеве потезе?

Зорана Михајловић је жртва унутарстраничког сукоба у СНС-у, који постоји, али који је контролисан, у свом пожељном

**Надам се да је юли-
шика Владе Србије,
коју је јромовисао
Вулин, а подржава-
ла Ана Брнабић,
да су сви Хрваци
утишаје, иза нас.
Уколико што није слу-
чај, јос један Жи-
манов ће се наћи
у џешкој позицији**

обиму. Пошто се онемогућава медијска видљивост опозиције, СНС фингира унутарстранички дијалог као друштвени дијалог, као некада Социјалистички савез радног народа, па у тој странци имате заговорнике проевропске, проруске, прокинеске политике, заговорнике лаких дрога и њихове противнике итд. Све због забаве народа. За утеху је што је Томислав Жигманов, као представник хрватског народа, део српске владе. И што тамо више нема Александра Вулина. Надам се да је политика Владе Србије, коју је промовисао Вулин, а подржавала Ана Брнабић, да су сви Хрвати утише, иза нас. Уколико то није случај, господин Жигманов ће се наћи у тешкој позицији. Но Александар Вулин већ дели лекције Жигманову. Да не буде нејасноћа, Зорана Михајловић је верно служила режиму и направила огромне штете грађанима због уништавања електропривредног система. То што је остало до последњег трена уз режим говори да је чекала нову функцију. Да је другачије, поднела би оставку ако је знала да директор ЕПС-а сем прављења пљескавица, што није мало знање, не зна ништа друго.

Сматрате ли да је именовање Жигманова припремљен сценариј за Европу, по узору на двије хрватске владе?

Волео бих да је тако. Али влада Ане Брнабић до сада није урадила ништа на том плану. Србија назадује на европском путу, што је први пут од 2000. године. Надам се да ће Томислав Жигманов, заједно са Милорадом Пуповцем, моћи да одржи успостављену сарадњу потписивањем Декларације о сарадњи, што би било од користи за оба народа. У влади ће моћи да уради веома мало. Али симболички то није неважна порука за побољшање односа, до којих ће доћи променом политичких структура.

Kontejner bez ključa

Kad sam htio u novi kontejner ući radnici mi rekoše da ključevi nisu kod njih i da moram sam po njih u Petrinju, ali da ne znaju točno gdje. To me dotuklo, zar je moguće da ću i treću zimu provesti u ledenom oklopnjaku, pita se Nedjeljko Bijelić iz Pješčanice

NEDJELJKO BIJELIĆ, čija je kuća u Pješčanici kraj Vrginmosta stradala u potresu, treću će zimu zaređom provesti u kontejneru. Ali ne bilo kakvom: prvi objekt za privremeni smještaj ne samo što je otpočetka postavljen na neravnom i opasno nagnutom terenu nego i prokišnjava na sve strane. Što je najtragičnije, u njega do danas nije sprovedena ni voda ni struja.

No kako čudima nakon potresa očito nema kraja, u njegovo je dvorište – nakon silnih, molbi, žalbi i pritužbi upućenih nadležnim i nenadležnim lokalnim, županijskim, državnim službama i institucijama – prije par dana pristigao novi kontejner. Bio bi to doista nekakav pomak u pozitivnijem smjeru da radnici koji su ga istovarivali i postavljali nisu nesretnom čovjeku kazali da ključeve svog novog smještaja mora sam tražiti tamo negdje daleko, u Petrinji. Doduše, nisu baš bili sigurni gdje točno, ali to ionako nije u opisu njihova posla.

— Ne mogu vam opisati kako se osjećam i koliko strahujem pred dolazećom zimom. Prvi kontejner koji sam dobio bio je postavljen na nizbrdicu: onako opasno nagnut, mogao se srušiti pri jačem naletu vjetra i pasti baš na vrata, pa bih u njemu bio zdrobljen i zarođen možda zauvijek. Zato sam ga morao podbočiti potpornjima, a radi prokišnjavanja i prekriti ceradom. Tu iznenadenjima nije bio kraj: u njemu nijednog prozora nema, pa se prozračuje i osvjetjava jedino kroz vrata, a možete sami zamisliti kakvi su to uvjeti za život kad u njemu nema nikakvih priključaka pa time ni mogućnosti uvođenja vode i struje! Po najlepnci koja se nalazi iznutra taj je objekt donacija tesličkog Elgrada, po duzeća za trgovinu i preradu drva, pa sam brzo zaključio da je to zapravo kontejner za skladištenje dasaka – objašnjava nam Bijelić.

Prvu zimu nakon katastrofe Nedjeljko je jedva preživio, da bi se s proljećem nekako osokolio i počeo na sve strane tražiti

primjerenije rješenje osnovnog životnog pitanja. No slabe je vajde imao od toga, a ljeto mu je donijelo novi problem, nesnosne vrućine, pa je sve do kasne jeseni i prvih mrazeva noćio na otvorenom. Vidjevši da je vrag odnio šalu bestraga i da će teško prebroditi nastupajuću zimu, smogao je posljednju snagu i opet počeo kucati na sva moguća vrata. Takva je upornost, rekosmo, urodila nekakvim plodom, pa mu je u dvorište isporučen prikladniji kontejner.

— Obradovalo me to kao malošto u životu, pogotovo kad sam vidio da ima prozor, priključna mjesta i da ga postavljaju na ravniji dio dvorišta! No kad sam htio ući radnici mi rekoše da ključevi nisu kod njih i da moram sam po njih u Petrinju, ali da ne znaju točno gdje. To me dotuklo, zar je moguće da ću i treću zimu provesti u ledenom oklopnjaku? Osim toga, ja do Petrinje ne mogu: novca nemam, kao ni adresu na kojoj će me ključ čekati. Ne znam više ni sam što da radim – žali nam se naš sugovornik.

Nedjeljko Bijelić se nikad nije ženio i nema djece. Otar DUŠAN umro je prije osam godina, a s majkom DANICOM već dulje ne dijeli svakodnevnicu, pa se u Pješčanici bori za život sam, najbolje što može. Kad je Oluja poharala velik dio Hrvatske, i Nedjeljko je sa svoga Korduna krenuo na neizvjestan put prema Srbiji. Završio je u Golubincima kraj Stare Pazove i ondje ostao šest predugih godina, zaposlivši se u omanjoj tvornici plastike. Preživljavalо se ondje na jedvite jade, pa je razumljivo što su nostalgija za boljim životom i žudnja za povratkom u zavičaj jačale iz dana u dan. Tako je i njemu napokon puknuo film, prelomio je pa se uputio natrag, opet u neizvjesnost.

Da nije bilo dobrih ljudi u selu i oko njega, Nedjeljko bi po povratku u Pješčanicu teško sam opstao: oni su mu odmah pomogli u hrani, dali mu peć i par komada namještaja te se dalo nekako živjeti unatoč tome što nikakvih primanja prve dvije godine nije imao; tek je tada ostvario pravo na socijalnu pomoć od osamsto kuna mjesечно, a u tom iznosu

Nedjeljko Bijelić još uvijek obitava u starome kontejneru

i danas 'uživa'. Uslijed napornog rada, stradala mu je kralješnica a s njome i cijeli organizam, kojem ne pripomažu ni godine. — Od mog povratka iz Srbije, dakle dulje od dvadeset godina, živim ovđe bez vode, iako sam valjda sto puta odlazio u Općinu i kumio ljudi da mi pomognu: odgovor na svaki moj zahtjev, pisani ili nepisani, uvjek je isti, 'Strpi se, bit će!'. A jedva kilometar od moje kuće prolazi vodovod, no nitko da sebi dade malo truda da se i mene spoji,

Jedva kilometar od moje kuće prolazi vodovod, no nitko da si dade malo truda da i mene spoji, kaže Bijelić

važno je samo da od ove svoje crkavice redovito plaćam naknadu za sливне vode! Tako da vodu i dalje uzimam od jedne žene koja je od mene udaljena više od toga kilometra do vodovoda – zdvaja Nedjeljko nad nebrigom vlasti i komunalnih službi za ljudе radi kojih zapravo postoje.

MILAN VRGA, načelnik Općine Gvozd, obaviješten je o tome da je Nedjeljko Bijelić dobio novi zamjenski smještaj, no tek smo mu mi rekli da u njega ne može jer je taj kontejner zaključan. Obećao je da će koliko odmah provjeriti o čemu se radi te organizirati da se Nedjeljku što prije dostave ključevi. A rješenje vezano uz nedostatak vode morat će još čekati, jer za sada, kaže načelnik, nema mogućnosti da u svojoj Pješčanici uživa u takvoj civilizacijskoj stećevini.

— Nedjeljko Bijelić bio je kod mene u uredu prije par dana da mi kaže za problem s ključem, no Centar mu s time, nažalost, ne može pomoći, jer nam to nije u obimu i opisu posla. Svejedno, raspitat će se kako doći do rješenja, jer je on naš korisnik prema kojem ispunjavamo sve svoje zakonom propisane obvezе. Zato i znamo da mu je kuća oštećena u potresu i da živi vrlo teško – rekla nam je voditeljica vrginmoške podružnice Centra za socijalnu skrb DUBRAVKA MILČIĆ.

■ Vladimir Jurišić

Kandidatkinja za 'Najradnicu'

Nakon mesarskog posla Slavica Janković postala je vozačica kamiona poput svog oca Miodraga

SLAVICA Janković iz Borova, profesionalna vozačica kamiona u firmi Orao iz Osijeka, plasirala se među deset od 780 kandidata prijavljenih za titulu 'Naj radnika' za 2022. godinu koja donosi novčanu nagradu od 100.000 kuna, ali će

Vratila se iz Engleske da pomogne ocu – Slavica Janković o konačnom pobedniku odlučiti građani svojim glasovima putem telefonskih poziva i SMS poruka. Izbor za Naj radnika od 2018. godine organizuje udruženje 'Mali svjetionik' iz Zagreba, a nagrada nosi

Hrabra Borovljanka uzdržava porodicu teškim poslovima

vsNM pomaže kuglačima iz Vrbovskog

naziv po njegovom osnivaču, dr. DRAŽENU GLAVAŠU (1968. – 2017.) koji je promovisao vrednosti poštovanja i rada.

— Kada su me zvali iz Zagreba, prvo sam pomislila da se neko šali sa mnom ili da je u pitanju skrivena kamera. Voditeljka projekta Ružica mi je odgovorila da nije reč o šali i da me je za Naj radnika prijavio kolega iz Vukovaršpeda gde sam ranije vozila kamion. Tek sam onda poverovala – rekla nam je Slavica s kojom smo telefonski razgovarali nakon istovara robe u Županji dok se pripremala za novu turu, u Novi Sad i Šabac.

Slavica je 49-godišnjakinja koja danas živi u Vukovaru. Samohrana je majka koja brine o 14-godišnjoj čerki i bolesnom ocu u Borovu. Iako poslednjih pet godina za život svoje porodice zaraduje vozeći grdosiju od 40 tona i 17 metara dužine i njena ranija profesionalna karijera je vrlo zanimljiva. Uprkos brojnim problemima koji su je pratili u životu i braku, puna je optimizma, hrabrosti i odlučnosti. 'U životu nisam upoznao tako jaku i borbenu ženu', napisao je, između ostalog, njen kolega u prijavi za nagradu.

— Radila sam deset godina kao mesar od Slavonije do Istre. Zahvaljujući ŽIVOJINU BODIRKOVIĆU iz Borova naučila sam osnove posla i kod njega sam radila tri i po godine. Onda me je život, koji je bio turbulentan zbog porodičnih problema, 'bacao' po svim gradovima Hrvatske. Volela sam taj posao i bilo mi je teško da ga napustim, ali sam morala zbog zdravstvenih problema – priča Slavica koja je nakon mesarskog posla odlučila da postane vozačica kamiona poput svog oca.

Kako je reč o svestranoj i sposobnoj ženi vrlo lako je završila prekvalifikaciju preko Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Prvo vozačko iskustvo, ipak, nije stekla na hrvatskim već engleskim saobraćajnicama gde je vozila devet meseci. U Hrvatsku se vratila zbog čerke i oca koji se razboleo.

— Čerka je jako patila za svojom školom i prijateljima, pisala je zadaće iz Hrvatske uporedo sa engleskim zadaćama jer se bojala da će zakasniti u gradivu ako se vratimo. Meni je bilo strašno gledati je kako pati. Imam sestru koja u Engleskoj živi 25 godina. Tamo sam položila dodatni

ispit da mogu voziti kamion po njihovim pravilima i dobila sam nacionalni broj za boravak. Sve sam to ostavila i vratila se kući zbog čerke i zbog oca koji je u jednom trenutku ostao sam, polupokretan nakon moždanog udara. Bilo mi je žao i odlučila sam da se vratim u Hrvatsku, da radim ovde i za manje novca, ali da sam bar 'svoga na svome' – ističe naša sagovornica. Jednog dana bi, kaže, volela da ima vlastitu transportnu firmu i svoj kamion, a titulu Naj radnika najviše priželjuje kako bi njen otac bio ponosan na nju.

— Najviše bih to volela zbog tate koji je jako vredan i radan čovek, koji je moj životni idol i jako mi je teško pala njegova bolest. Ostavila sam u Engleskoj bolji život i perspektivu. Sama sebi sam rekla da ga nikad neću napustiti. Iskreno, kad bih mogla birati onu statuu Naj radnika Hrvatske ili 100 hiljada kuna, ja bih pre izabrala statuu najboljeg radnika samo

Ostavila sam u Engleskoj bolji život i perspektivu. Sama sebi sam rekla da oca nikad neću napustiti

zbog svog oca MIODRAGA JANKOVIĆA – poručila je Slavica. Kao devojka je svirala harmoniku, a uskoro ćemo je u toj ulozi videti u TV emisiji 'Supertalent' gde će biti muzička pratinja svojoj čerki koja će prevati.

Svi koji žele pomoći Slavici Janković da pobedi i osvoji titulu 'Najradnika' Hrvatske, mogu glassati do petka, 11. novembra do 16 časova putem telefona 061 5601 tako što će odabrati kandidata pod rednim brojem 6 ili poslati SMS na broj 666 999 uz ključnu reč KANDIDAT6 bez razmaka. Cena SMS-a je 3,72 kn ili 0,49 eura. Detalji se mogu pronaći na internetskoj stranici mojsvjetionik.hr kao i na društvenim mrežama.

■ Dragana Bošnjak

Printer za kuglače

Uz pomoć SNV-a VSNM Vrbovskog osigurao je sredstva za donaciju u iznosu od 1.000 kuna

VIJEĆE srpske nacionalne manjine Grada Vrbovskog nabavilo je multifunkcionalni laserski pisač za potrebe četiri kuglačka kluba s područja Vrbovskog.

— Na molbu Kuglačkog kluba Gomirje i predsjednika NIKOLE VIGNJEVIĆA u ekspresnom roku nabavili smo multifunkcionalni laserski pisač da olakšaju organizaciju utakmica svim klubovima koji se takmiče u kuglani Lovački dom u Vrbovskom. To su, osim KK Gomirje, još KK Željezničar iz Moravica te KK Kamačnik i KK Policajac iz Vrbovskog – rekao nam je

predsjednik gradskog VSNM-a Vrbovskog MILAN VUKELIĆ.

— Kao što pokazujemo tijekom cijelog dosadašnjeg mandata, vrlo važno nam je poticanje svih naših klubova i drugih organizacija da što kvalitetnije provode svoje aktivnosti. Sport i rekreacija vrlo su važni i lijepo je vidjeti da još ima volje i želje da se ljudi druže i redovito bave sportom, pogotovo u trenutnim uvjetima gdje je stanovnika, pa samim time i članova sve manje. Važno je napomenuti da o svakodnevnom angažmanu svih članova ova četiri kluba ovise popunjenošć, uređenost i čistota kuglane Lovački dom te je zaista zadovoljstvo doći ovdje vikendom i pogledati kvalitetne sportske utakmice – rekao je Vukelić. Najavio je da će Vijeće i dalje pratiti sve organizacije na području i truditi se olakšati im svakodnevne uslove rada.

Sredstva za ovu donaciju u iznosu od 1.000 kuna, gradsko Vijeće je osiguralo uz pomoć Srpskog narodnog vijeća, a samoj predaji donacije, uz predsjednika Vukelića prisustvovali su predsjednik KK Gomirje Nikola Vignjević, KK Željezničara RADE MRVOŠ, KK Kamačnika DINKO KOLIĆ te KK Policajca IVICA BROZOVIĆ.

■ N. J.

Dodjela printera

Идентитет као мисија

Заједничким радом наше дјеце и старијих улажемо снаге да одржимо хисторијски, културни, језични, вјерски и научни идентитет Срба у Хрватској

Kако оцењујете пројекат подизања стручних капацитета националне просвете и кореографија и фолклорашима, који је нетом довршен?

Пројектом за људе који воде ансамбле што дјелују у склопу наших пододбора изузетно смо задовољни, јер су њихова стручна водства оплемењена новим капацитетима и знањима, а она претходна додатно су унапријеђена. Поред тога, био је национални и младим перспективним играчима, који ће своје водитеље једном, с временом, можда

замијенити. Њиме смо остварили око 90 посто планираних циљева, а посебно сам задовољан тиме што су њиме обухваћени представници готово свих регија у којима имамо одборе који се баве фолклорним аматеризмом, осим оних у Барањи и Далмацији. Но уз пододборе смо у пројекат укључили самостална умјетничка друштва, она која ради независно од Просвјете, чиме смо показали да нисмо затворени и да нам је циљ сурадња с другим организацијама наше заједнице, односно свима који се баве очувањем културне традиције и баштине Срба у Хрватској.

Ових дана започињу и Дани српске културе?

Количина и квалитета активности СКД-а су изнине, па ће такви бити и овогодишњи Дани, којима су теме везе Загреба и Београда. Започињем отворењем изложбе у Загребу, но манифестација је замишљена амбициозно, с бројним културним и умјетничким садржајима који ће се одвијати у свим већим срединама у којима имамо пододборе. С поносом могу рећи да ће ове године различити програми реализирати од истока и запада до сјевера и југа Хрватске, а тако ћемо убудуће настојати радити. Увјeren sam у велик одзив

публике и занимање не само српске заједнице него и шире, опће јавности за припремљене садржаје овогодишњих Дана.

Просвјета судјелује и на сајмовима књига који се у ово доба одржавају у Загребу и Београду?

Београдски Сајам једна је од најзначајнијих културних манифестација регије, простор на којем се традиционално представљамо својим издаваштвом, а ове године имамо прилику представити и сами себе: важно нам је показати што смо све до сада урадили, али и презентирати будуће планове. И Интерлибер у Загребу за нас је важна манифестација, на којој се из године у годину представљамо издавачком дјелатношћу.

Како решавате финансијска питања? Успоредо с програмским реализацијама ове, радимо финансијске планове за следећу годину: намјеравамо аплицирати на натјечaje свих институција које нам и иначе осигуравају средства за рад, почев од Савјета за националне мањине Владе РХ до различитих установа Хрватске и Србије. Садржаји и програми које намјеравамо реализи-

рати догодине, јасно, захтијевају и додатан новац, а наш снажан замах не би био могућ без СНВ-ове подршке, захваљујући којој су припремљени Дани српске културе и пројекат усавршавања фолклораша.

И вас морамо питати за коментар недавно објављених резултата посљедњег пописивања становништва?

Сад се већ свакодневно суочавамо с људима који из Хрватске одлазе трбухом за крухом: тренд раста њихова броја је евидентан, а сада је евидентиран у том попису. Но стално истичем да се захваљујући изузетном ангажману и снажном ентузијазму људи који воде наше Просвјетине пододборе тај тренд не примјећује у толиком обиму. Заједничким радом наше дјеце и старијих улажемо све снаге у то да одржимо своју мисију очувања хисторијског, културног, језичног, вјерског и научног идентитета Срба у Хрватској. У том нам је смислу приоритет настава на српском језику и ћирилици. Кроз различите програме потичемо родитеље да дјецу одмалена укључе у један од три наставна модела, па тако ускоро започињемо с наставом у Ријеци, Осијеку и Хрватској Костајници, а надамо се да ћемо је покренути у Вировитичко-подравској те Личко-сењској жупанији. Број основношколца и средњошколца који похађају наставу по моделу Ц је повећан, а ове смо године реализирали пилот-пројекат за ученике средњих школа који се показао одличним, па га ради добрих реакција намјеравамо представити као редовити. Конечно, поред дописно-консултативне наставе и стручног усавршавања наставника, настојат ћемо набавити још дидактичких средстава и школске опреме која помаже ћајима при свладавању новог градива.

■ Ненад Јовановић

Србија у фокусу

На овогодишњем, 44. издању Међународног сајма књига Интерлибер у павиљонима Загребачког велесајма, који траје од 8. до 13. новембра, с успјехом се представљају и издавачи из Србије. Наиме, овогодишње издање сајма одвија се под два гесла 'Украјина у фокусу' и 'Србија у фокусу' због чега се у организацији Одјељења за културу Српског народног вијећа и Суперкњижаре представља 45 издавача из Србије с преко 1.200 нових наслова. — Практички одмах након отварања сајма доживјели смо велики интерес публике, од дјеце до старије популације и многи су се одлучили на куповину књига. Бројни наслови до сада се нису могли набавити у Хрватској, а овим путем поручујемо да ће се након сајма моћи купити преко Суперкњижаре — каже нам Марина Пинтарић која ради на штанду Суперкњижаре.

Бројни посетиоци, међу којима је био књижевник Миљенко Јерговић, истичу важност масовног учешћа издавача из Србије, с обзиром да је такве књиге теке набавити. 'Толико

масовно представљање требало би бити организирано увијек, јер је ранијих година бројка изложених наслова знала бити мања'. 'Сајам и ово представљање заправо су национални обичном човјеку који може разгледати и купити књиге, а да не мора ићи на недавно завршени сајам у Београд', могло се чути међу посетиоцима.

Штанд се налази одмах до позорнице на којој се у оквиру програма 'Србија у фокусу' током трајања сајма одвијају бројне расправе и представљања српских књига и аутора. Први од догађаја била је панел дискусија: 'Будућност издаваштва и књижарства на овим просторима у постпандемијским и хладноратовским временима' на којој су, уз модерирање Мише Нејашмића, учествовали представници бројних издавача из регије. Током сајма одржавају се такође промоције наслова из подручја белетристике и поезије у присуству аутора. Тако је одржана промоција збирке кратких прича 'Крај распуста' Ане Милош.

Четвртак је био у знаку промоција дјела везаних уз књижевну фантастику

инспирирану традицијом попут књига 'Зеленбабини дарови' Иване Нешић и 'Избледеле душе' те 'Кад се вратим' Младена Јаковљевића уз модерирање Драгољуба Игрошанца. 'Моћ књиге у популаризацији знаности' била је тема за разговор Милана М. Ђирковића, Бојана Стојановића, Саше Цеција и Ивана Краљевића уз модерирање Тање Рудеж, а кроз дискусију о појединим дјелима било је ријечи и о вези роџк музике те прозних дјела хорора и фантастике.

За петак је планирана промоција књиге 'Фемицид и друге песме' Драгане Младеновић, а у недјељу књига Стефана Тићимија 'Капут од маховине', Дејана Алексића 'Мало, мало па слон' и 'Петља' уз модерирање Анете Владимира.

У шуми излагача морамо споменути и штанд издавачког подuzeћа Просвјета д.о.о. које дјелује при СКД-у 'Просвјета'. Понуђени су велики попусти, а ту су атрактивни штандови Лагуне и Бајбука који представљају и издаваче из БиХ.

Подсјетимо да је у три павиљона, по ријечима директорице Загребачког велесајма Ренате Суше, укупно 296 излагача из укупно 15 земаља. Уз наслове од раније, изложене су бројне нове књиге уз разне попусте. Може се примијетити и нешто мањи број издавача или квадратуре штандова, јер је површина павиљона 6 'скраћена', а неки од издавача имају по два или три простора. Како су ове године укинуте мјере ограничења броја посјетилаца, павиљони су пуни, а бројну публику чине и организирano доведени основношколци, с обзиром да је улаз и даље бесплатан.

■ Н. Ј.

Велики интерес публике
(Фото: Роберт Анић/
PIXSELL)

Restrikcija vode u žednoj Lici

Prošle godine je isto bilo slabo, vode dva dana nema, pa ima, ali ovako nije bilo nikad. U vodovod se nije dovoljno ulagalo. Kad nemaš vode svi su ti krivi. Možemo samo moliti Boga da kiša padne, kaže Katarina Holjevac iz Brinja

Zalihe flaširane vode u Brinju

POLJEVANJE wc-a kantom vode, grijanje zdjele na šporetu za kupanje, pranje robe na ruke, skupljanje kišnice – svakodnevница s početka 20. stoljeća postala je zbog suše realnost i sadašnjeg vremena za mnoge mještane ličke općine Brinje.

KATARINA HOLJEVAC i njenih dvoje djece prestali su brojati koliko je prošlo otkad su zadnji put napunili čašu vode na slavini. Tokom cijelog ljeta voda se u njihovim cijevima pojavila samo na 20 dana. Veći dio ove godine im je prošao u raznošenju kanistera za osnovne životne potrebe.

Nestašica vode u Brinju nije nikakva novost, ali mještani ovakvu oskudicu ne pamte. U Brinju se učestali problem s vodom javlja još od 2017. Kombinacija starih vodovodnih cijevi od željeza i azbesta, koje datiraju još iz 1970-ih, te ekstremna suša, sve češća prirodna pojava, unazadaju

stanovništvo u ovom dijelu države. Kiša je ovo područje od početka godine počastila samo dva puta. Sve što je padalo u blizini, njih je zaobilazilo. Pljuskovi iz smjera Karlovca bi došli do Kapele, a dalje ni makac. Nije bilo ni snijega kakvog je znalo biti u Lici i koji bi, postepenim otapanjem na planinskim vrhovima do aprila ili maja, osiguravao pune rezervoare vode. Pumpe na izvoru Žižići isključene su zbog niske razine vode.

S Katarinom smo se sreli na njenom radnom mjestu, u lokalnom dućanu u središtu općine. Njena porodica vodu za piće kupuje, a izdvajali su čak 100 eura za bačvu od 1.000 litara koju su spojili u podrumu prirodnim padom i na nju priključili veš mašinu. Drugu bačvu jednake zapremnine donirala im je općina.

— Meni ljudi govore: ‘Kako ti funkcioniraš, divim ti se, ja ne bih mogao!’ A ja kažem: da si u toj situaciji, morao bi. Ja sam skupljala vodu sa žlijeba da bismo mogli politi zahod. Sin trenira taekwondo, svaki dan mu treba čista roba za trening, svaki dan se mora tuširati. Kćer dolazi vikendom iz Opatije s fakulteta, ima jako dugačku kosu, ne može je oprati kod kuće u tim uvjetima. Prošle godine je isto bilo slabo, dva dana je nema, pa ima, ali ovako nije bilo nikad. U vodovod se nije dovoljno ulagalo. Tražimo krvice, samo ne znam u kome, ali kad nemaš vode svi su ti krivi. Možemo samo moliti Boga da kiša padne – objasnjava Katarina. Ona živi na samom ulazu u Brinje nakon silaska s autoceste. Taj dio je na užvišenju, a voda slabog kapaciteta i niskog pritiska ne može se popeti do njene i kuće njenih susjeda. Kuće u podnožju imaju vodu u intervalima, obično nestaje do dva puta dnevno.

KAKO nam govori načelnik ZLATKO FUMIĆ, problemi s vodom prevazilaze kapacitete Općine. Njihov izvorni proračun je nešto veći od dva milijuna kuna. Da nema fiskalnog izravnjanja od četiri milijuna kuna, teško bi mogli opstatiti, pogotovo kad se jave poteškoće. Prostrana općina od 358 kvadratnih kilometara na kojoj živi oko 2.600 stanovnika, ima ogromnu vodovodnu mrežu pa sve to zahtijeva uključenost države. Predstavnici Hrvatskih voda iz Rijeke zadnjih dana istražuju točan uzrok nestanka vode. Ličko-senjska županija im je finansijski pomogla, ali to je prema Fumićevim riječima, još uvijek nedovoljno. Na pitanje jesu li pozvali Vladu na hitan sastanak, načelnik odgovara da je to svakako u planu, no da se ipak nadaju većoj kiši koja bi trenutno mogla napuniti rezervoare.

— Radi se bazen iz EU fondova u Stajnici, selu u sastavu Brinja. To je investicija od sedam milijuna kuna. Tu ćemo imati dodatno zahvaćanje vode na dubljem nivou. Mi imamo površinski izvor u Žižićima, od tuda bi se spustili 30 metara, kažu da su dolje znatne količine vode. Međutim, to će poskupiti rad poduzeća, a i ovako jedva preživljava. Cijene struje su im 100.000 kuna, a od naplate vode dobiju 150.000 kuna. Gdje su još plaće za njih, kvarovi, održavanje... U proteklom periodu imaju na mjesečnoj razini skoro 100.000 kuna gubitaka. Ja se bojim da ćemo od jedne male sirotinje dobiti veliku – govori načelnik i dodaje da su nekadašnji gubici od 70 posto, uslijed svih problema, dodatno povećani. Naime, nedostatak vode izaziva još više kvarova jer u cijevima ostaje prazan zrak. Kad se voda ponovo uključi, dolazi do eksplozija u cijevima.

MARKO DJEŠKA Svi se trebamo ugledati na borbu Iranki

U Teheranu sam skoro zavрio u zatvoru zbog animiranog filma, koji, prema njihovom sudu, promovira zapadnjačku dekadenciju i uništava iransku mladež. Tog iskustva prisjetim se svaki puta kada gledam revoluciju hrabrih žena na ulicama Irana

MARKO ĐEŠKA je animator, ilustrator i strip-autor rodom iz Osijeka, koji za svoje stripove i animirane filmove još od studentskih dana osvaja brojne domaće i inozemne nagrade. Diplomirao je animaciju i nove medije na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Suosnivač je studija Jadranska animacija, suorganizator oho festivala stripa i ulične umjetnosti u zagrebačkoj Medici i jedan od urednika časopisa Strip-Prefiks i ohozin. Njegov animirani dokumentarac 'Sve te senzacije u mom trbuhi', koji prati život mlade trans žene, osvojio je 23 nagrade i bio prikazan na 150 filmskih festivala. Za novembarsku Nadu razgovarali smo u Markovom stanu na sjevernoj Trešnjevi, okruženi kolekcionarskim figuricama nindža kornjača.

Vratimo se u osamdesete godine, doba kada je lako zamisliti dječaka koji sjedi u sobi i crta stripove. Kada ste počeli crtati i odlučili da se želite baviti stripom i animacijom?

Crtam otkad znam za sebe, od svoje treće godine. Svi kao mali nešto crtaju, ali onda dođe vrijeme kada klincima to dosadi. Ja sam samo nastavio crtati, ništa drugo me nije zanimalo, čak ni nogomet (smijeh). Oduvijek sam znao da se želim baviti crtanjem, ali nisam znao kako jer u vrijeme mog odrastanja u Osijeku nije postojala adekvatna škola. Srećom, baš kada sam upisivao srednju, Tekstilna škola postala je Škola za tekstil, dizajn i primjenjenu umjetnost, u nju je krenula prva generacija slikara, kipara i grafičara, pa i ja s njima. Upisao sam slikarstvo, ali sam kod kuće crtao stripove koje sam pokazivao rodbini i prijateljima. Stvarao sam likove i iscrtavao ideje u bilježnicu jer sam imao potrebu za pričanjem priča.

Prvi strip nakon kojeg su ljubitelji stripa, ali i struka, zapamtili tko je Marko Đeška je 'Posljednji fan', u kojem otimate Željka Pervana. Kako, zašto... kako, Marko?

Za 'Posljednjeg fana', koji je zapravo moj prvi profesionalni strip, dobio sam odličan feedback i nagradu na Danima strip kulture u Rijeci. Nagrada mi je dala vjetar u leđa da nastavim u tom smjeru pa sam iscrtao cijeli album, koji

Društvena nepravda svima nam svakodnevno vrišti u lice. Daleko od toga da se ne može pisati i crtati o drugim temama, ali imam osjećaj da sam napravio nešto korisnije ako ukažem na probleme koji muče mnoge

je objavljen 2013. godine. Kroz osnovnu školu bio sam veliki fan ŽELJKA PERVANA, imao sam brdo vhs kazeta koje sam konstantno gledao, ali s vremenom, kako sam odrastao i počeo više razmišljati svojom glavom, primijetio sam da je taj humor postajao sve više izlizan, shvatio sam da rasističke fore u 'Večernjoj školi' nisu smiješne i da je Pervan zapravo konzervativac. Osjećao sam se iznevjerjenim pa sam napravio strip u kojem ga otimam i tražim odgovore. Osobno sam uručio strip Pervanu, ali ga nikada nije komentirao pa sam odlučio crtati nove epizode, kao pravi fanatik, dok mi se netko od protagonistova ne javi. Uskoro se javio ZLATAN ZUHRIĆ ZUHRA i rekao da se slaže sa mnom, pomogao mi je i promovirati strip.

Glavni likovi vaših stripova nerijetko su jake i pomalo 'iščašene' žene. Takva je i tinejdžerica Crna Željka. Odakle ideja za takve likove?

Crna Željka je hommage supkulturi moje mladosti, svim pankерима i metalcima, depresivcima i pesimistima. Spojio sam tu supkulturu sa SF-om, jer sam, crtajući Crnu Željku još 2012., shvatio da na Balkanu nema dovoljno kvalitetnih SF stripova. U stripu sam objedinio tinejdžersku dramu i Dosjee X i smjestio ih u slavonsko selo. Ove sam godine od Ministarstva kulture i medija dobio podršku za razvoj stripa pa sad imam vremenski rok u kojem moram shvatiti što zapravo želim dalje s tom pričom. Ali Crna Željka se svakako vraća.

Aktivističke teme su uvijek prisutne u domaćem stripu

Dana 15. studenog u Booksu promovirate svoj drugi strip album '24-satne priče', koji sadrži osam strip-priča nastalih na 24-satnom crtanju stripova. Kako funkcioniра 24-satno crtanje i kojim se temama crtači bave?

Tako je, strip album je vani u izdanju udruge Hrvatski autorski strip. Dva desetčetverosatno crtanje je maraton koji se održava jednom godišnje, a koji je devedesete pokrenuo američki strip-crtač SCOTT MCLOUD. Princip je jednostavan i izazovan, zainteresirani se nađu na istom mjestu i u 24 sata moraju napraviti 24 stranice stripa na zadani temu. U Hrvatskoj je pokrenut 2010. godine na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu u organizaciji DARKA MACANA, a s vremenom su se priključivali i drugi gradovi i entuzijasti. Maraton širimo i regionalno, tako da je ove godine održan i u Ljubljani. Cijeli se projekt bazira na velikom entuzijazmu organizatora. Teme su kroz godine bile raznolike: bajka, invazija, opstanak, teška odluka, granice, prava stvar, mjere i novi svijet. U deset godina, koliko sam sudjelovao u maratonu, osam puta sam uspio dovršiti strip. Ponekad je teško doći do ideje pa kreneš crtati tek u tri ujutro, a moraš i paziti da je priča čitka, a crtež dovoljno jednostavan da ga stvarno završiš na vrijeme, odličan je to trening.

U ratu je na zoološki vrt u Osijeku pala granata i životinje su tumarale po praznom gradu. Ova mala nadrealistična bizarnost mi je zvučala kao odlična tema za film. I baš sam to htio, pokazati da je rat bizaran i nenormalan

U uho su nam odmah zapele granice i mjere. Možete li nam približiti vaše stripove nastale na te dvije teme? Granica je bila tema 2018., odmah sam znao da želim pričati o Bregani, tako sam i nazvao strip. Napravio sam basnu o životinjama koje ne razumiju zašto se ne smiju slobodno kretati, zašto to ne smiju ni migrirati i čemu služi bodljikava žica. A i čemu služe granice. Na kraju stripa aktivisti preuze žilet-žicu pa životinje i ljudi mogu otici u slobodu. Mjerama samo se bavili na crtanju 2022., kada sam bio isfrustriran dezinformacijama oko koronavirusa i teoretičarima zavjere koji su počeli divljati po društvenim mrežama, ali i na prsvjedima, tako da sam nacrtao strip pod nazivom 'Q.HR'. U stripu sam karikirao glavne zvijezde Festivala slobode, a naš mladi protagonist postaje toliko paranojan da mu se počinje prividati entitet Q, TRUMP u obliku divovske gusjenice, koji mu objašnjava što se zapravo događa u svijetu.

Na zadnjim koricama Modre laste već treće polugodište izlazi vaš strip 'Zeleni družina', čiji junaci podižu svijest o klimatskim promjenama. Kako je crtati za osnovnoškolce?

Nikada prije nisam radilo jednostranični strip pa nisam znao kako će to ispasti, ali sam dosta zadovoljan, a kako sam htio promovirati nešto aktualno, važno i edukativno, klimatske promjene su se kao tema nametnule same od sebe. Superjunaci su također bili logičan izbor jer su mlade generacije okružene hrpom različitih superjunaka, gledaju ih u filmovima, serijama, stripovima, igricama pa tako Zelena družina spašava svijet od klimatskih promjena, a paralelno rješava i probleme u školi i kod kuće.

Jedan ste od suorganizatora oho festivala, urednik ste časopisa Strip-Prefiks i ohozin. Koliko god bilo nezahvalno generalizirati, možete li nekome tko ne prati domaću i regionalnu strip-scenu reći koliko je ona živa, o čemu ljudi crtaju i pišu, što ih zanima?

Scena itekako postoji, ima puno ljudi koji crtaju stripove, kao i mladih ljudi koji počinju crtati. Scena je raznolika, ljudi surađuju s inozemnim autori-

ma, rade autorske stripove, odlične časopise, fanzine, festivali... Također, tiskani strip nije nestao, iako ga više ne pronađete u formatu knjige na policama knjižara. Ljudi koje strip zanima u domaćim časopisima mogu otkriti dobar i sveobuhvatan presjek onoga što se danas crta.

Sami časopisi različito funkcionišu, mogu pričati o dva koja uređuju. Ohozin je nastao 2019. kada smo dobili novac za katalog izložbe u sklopu oho festivala pa smo odlučili da nećemo raditi katalog nego fanzin. Prve godine tema fanzina je bila anti-fašizam i subverzija i dobili smo hrpu stripova iz Hrvatske i regije, druge godine je tema bila slavenska mitologija i folklor, treće ljudski trokut, htjeli smo malo problematizirati monogamiju. Ove godine crtamo na temu svemirske opere. Časopis Strip-Prefiks je drugačiji, on je u boji, ima skupljii vez, nema fanzinski štit i referira se na poznati časopis Heavy Metal. U njemu stripaši i stripašice crtaju na poziv, ali također nam je važno da unutar korica bude dobar presjek različitih generacija i iskustava, da uz Macana stoje i studentski radovi. Općenito, aktivističke teme su uvijek prisutne u domaćem stripu, a ono što me posebno veseli je to što puno sjajnih djevojaka i žena crta i objavljuje stripove i što uvijek makar jedan strip bude kvir tematike.

O transrodnosti se i dalje premalo priča

Za animirani film 'Grad Duhova' 2016. godine osvojili ste nagradu Oktavijan na 25. festivalu Dani hrvatskog filma. Film odudara od vašeg dodatačnog stila, a glavni lik je stariji muškarac, dok ste vi rat u Osijeku doživjeli kao dijete. Kakvu ste priču htjeli ispričati?

Glavni lik je moj otac koji je rat proveo u Osijeku, dok smo mama i ja nekoliko mjeseci bili u izbjeglištvu u Mađarskoj. Htio sam napraviti film koji će biti ozbiljniji od dotadačnjih radova, a priča je istinita, iako može izgledati nadrealno – u jednom trenutku u ratu je na zoološki vrt u Osijeku pala granata i životinje su tumarale po praznom gradu. Ova mala nadrealistična bizarnost mi je zvučala kao odlična tema za film. I baš sam to htio, pokazati da je rat bizaran i nenormalan, iako ga društva tretiraju kao nešto što ljudi naprosti rade. Nema u ratu i ratovanju ničeg prirodnog.

Teško je pobjeći od metafore grada duhova kada pomislimo na naše gradove danas, pogotovo u kontekstu rezultata novog popisa stanovništva. Osijek je primjerice pao na manje od 100.000 stanovnika. Kako kao Osječanin koji živi u Zagrebu gledate na kulturni život rodnog grada?

Dok sam radio na filmu nije mi bila intencija govoriti o Osijeku danas, ali da, nažalost se Osijek može pronaći u nazivu filma, kao doduše i većina drugih gradova i mjesta u Hrvatskoj. Dosta je ljudi otišlo iz grada jer naprosti tamo nemaju, ili imaju jako malo načina da žive od svoga rada. Ipak, u Osijeku i dalje ima sjajnih događanja,

bilo bi dobro da ima više ljudi i publike. Svakako bih istaknuo Filmsku rundu, ReArt festival umjetnosti i kreativnosti, SLAMA Land Art festival i Galeriju Kazamat.

Jednom prilikom ste izjavili da vam predstavlja gubitak vremena baviti se nekim projektom koji jasno ne problematizira neki važan društveni problem. Dosta umjetnika, prvenstveno književnika, bježi od angažiranosti, pribavljajući se da im ona oduzima autentičnost. Vi mislite baš suprotno? Društvena nepravda svima nam sva-kodnevno vrši u lice i ne možete je ignorirati i izbjegći ni u privatnom životu ni u radu. Daleko od toga da se ne može pisati i crtati i o drugim temama, ali ja osobno imam osjećaj da sam napravio nešto korisnije za čitatelje i društvo, nešto kompletnije ako progovorim o stvarima koje su nam svima važne, ako ukažem na neke probleme koji muče mnoge. Kada pričamo o animiranom filmu koji ti oduzme dvije, tri godine života, čini mi se suludim utrošiti toliko vremena, a ne pokušati prenijeti neku važnu poruku.

'Sve te senzacije u mom trbuhi' animirani je dokumentarac o transrođnoj djevojci Matiji Anni iz Zagreba, koja je ujedno i naratorica u filmu. Kako je tekao proces suradnje s Matijom Annom i zašto ste se odlučili baviti ovom temom?

Oduvijek sam htio napraviti animirani film koji se bavi kvir tematikom kako bih doprinio vidljivosti tih ljudi u lokalnoj zajednici. Postoje brojni sjajni dokumentarci Fadi Ina koji se bave tom tematikom, ali domaćih animiranih filmova gotovo da nema pa sam razmišljam koji aspekt kvira da obradim i shvatim sam da je transrođnost tema o kojoj se najmanje zna i priča. Na Akademiji sam upoznao nekoliko trans ljudi i bilo mi je nevjerojatno da su njihova životna iskustva u suvremenoj umjetnosti gotovo nevidljiva. Animirani dokumentarac mi se učinio idealnim formatom, producent DRAŠKO IVEZIĆ već je organizirao radio-nice anidoksa, dok je format animiranog dokumentarca postao prepoznat još kroz filmove 'Valcer s Bashirom' ARIJA FOLMANA i 'Persepolis' MARJANE SATRAPI i VINCENTA PARONNAUDA. Tako sam krenuo u potragu za pričom i naratorom

Ljudska rasa je danas u pubertetu iz kojeg će uskoro morati izaći i odabrati u kojem smjeru želi dalje ići. A ja vjerujem da će odabrati onaj pravi

ili naratoricom – bilo mi je važno da je osoba ekstrovert, da pršti energijom. Intervjuirao sam hrpu sjajnih ljudi, ali oni su često bili u nekim drugim životnim fazama i bilo im je dosta aktivizma. Umalo sam odustao, ali me prijateljica TATJANA KUZNICOV upoznala s MATIJOM, studenticom Filozofskog fakulteta u Zagrebu, koja je na prvi sastanak došla sa svojom gusto ispisanim biografijom podijeljenom u poglavљa, puna želje za zajedničkim radom i spremna da mi, u tom trenu nepoznatoj joj osobi, ispriča

svoje najintimnije misli i osjećaje. Dugo smo razgovarali i došli do toga da ne želimo da film bude klasična priča o tranziciji jer se u kontekstu transrođnosti najčešće priča samo o procesu tranzicije, o hormonima i raznim preprekama. Odlučili smo ispričati priču o potrazi za ljubavlju i iskrenošću, o potrazi jedne trans žene za heteroseksualnim partnerom. Univerzalna je to priča o ranjivosti, neprihvatanju, nadanju, s naglaskom na konkretna i specifična iskustva trans žena preko kojih se lome brojna kopila našeg licemjernog društva.

Viralna podrška je itekako važna

Film je zasad osvojio 23 nagrade i prikazan je na 150 filmskih festivala, s njim ste proputovali svijet, bili ste na festivalima i rezidencijama od Japana do Meksika, od Irana do Rusije. Ispričajte nam iskustva koja su vam se najviše urezala u sjećanje. Na festivalu animiranog filma Big Cartoon u Moskvi bio sam netom prije izbijanja rata i vlada je zabranila prikazivanje tog filma iako sam dobio glavnu nagradu, tako da sam preuzeo nagradu za film koji nije prikazan na festivalu, već u jednom alternativnom kulturnom skvotu. U Teheranu, gdje sam u veljači ove godine bio na jednomjesečnoj rezidenciji, skoro sam završio u zatvoru zbog filma, jer, prema njihovom sudu, promovira zapadnjačku dekadenciju i uništava iransku mladež. Tog traumatskog iskustva s iranskom teokracijom prisjetim se svaki puta kada gledam revoluciju hрабrih žena na ulicama Irana.

Na društvenim mrežama objavili ste nekoliko ilustracija posvećenih borbi Iranki nakon smrti Mahse Amini. Mislite da je i taj tip podrške važan? Ljudi ne razumiju da je viralna podrška itekako važna, da širenjem određenih heštegova pomaže širenju informacija i pridonosi vidljivosti neke aktualne teme, što je pogotovo bitno ako je mediji nedovoljno ili senzacionalistički prate. Htio sam Irankama dati podršku i vidljivost i svojim ilustracijama jer se svi trebamo ugledati na njihovu borbu.

Na čemu trenutno radite? Na strip-albumu prema scenariju Meksikanca MICHAELA J. RUIZA-UNGERA. Zove se 'Crater City', odvija se u Novom Meksiku i uključuje vanzemaljce i grunge štih devedesetih, a glavna junakinja podsjeća na lik Angele Chase koju je glumila CLAIRE DANES u seriji 'I to mi je neki život'. Na to sam odmah pao.

Minuta šutnje za naslanjanje Jareda Leta na školski ormarić u istoimenoj seriji. No na stranu boljke tinejdžerica devedesetih, kolegica Perić je započela tradiciju, a mi je nastavljamo – za kraj, recite čitateljicama i čitateljima Nade ima li, uza sve goruće probleme o kojima smo razgovarali, nade za nas? Ma naravno da ima, mislim da uvijek ima nade. Ljudska rasa je danas u pubertetu iz kojeg će uskoro morati izaći i odabrati u kojem smjeru želi dalje ići. A ja vjerujem da će odabrati onaj pravi.

Sunce irskog neba

Već nakon pet dana radila sam na kasi dućana Yankee Candle za minimalac od 11 eura po satu. Za dva tjedna uslijedila je promocija u voditelja poslovnice, a kad mi je plaća stigla na vrijeme i sa samo dvije stavke državnih nameta, sjedila sam nad platnom listom mozgajući u čemu je caka

AAA, iz Osijeka? Ja sam iz Broda! razbudio me veseli povik momka koji je sjedioiza mene. Gdje smo, jesmo li stigli? Škiljeći sam pogledala kroz prozor – još ništa, jarko listopadno sunce i bijeli oblaci. 'Prvo što trebaš je PPS broj, bez toga ne možeš počet radit', nastavili su priču dvojica iza mene s jakim slavonskim naglaskom.

Kao svaki preostali milenijalac na Balkanu, zatekla sam se u situaciji da su mi drugovi biseri rasuti po cijeloj Irskoj. Nakon finansijske krize koja ih je bacila na koljena 2008. godine, 'keltski feniks' počeo se izdizati iz pepela, Irci su spustili poreze, privukli korporacije od Googlea do Facebooka i napumpali standard. Zbog toga je ostao strah da će se, jednom kada iste nađu novu poreznu oazu, Irci vratiti krumpirima i alkoholnoj industriji koja, ruku na srce,

**Do 'The Spirea'
vodi glavna
O'Connell Street,
ili kako je naši tamo
zovu: O'Konelićeva.
Jedna od onih iz tu-
rističke mitologije
Dublina gdje su ime-
na dućana i restora-
na ispisana zlatnim
keltskim fontom**

u Irskoj zapošljava grad veličine Osijeka (ironija je slučajna). Do tad, odlučih posjetiti prijatelje i okusiti taj med i mljeko koji teku vani.

Avion je zaronio ispod oblaka i pred našim očima otvorila su se zelena polja. Pola sata kasnije tresak kotača o pistu najavio je novo normalno i baš u tom trenutku nekome je zazvonio mobitel s melodijom ACE LUKASA. 'Isuse Bože, nikad pobjeđ' od ovoga!' jačkuo je netko na sav glas i svi su prasnuli u smijeh. Bio je to zapravo smijeh olakšanja iza kojeg su stajali spoznaja da ipak nećeš biti sam u novom svijetu i osjećaj da, kako pjesnik reče, i drugi žive tvojim životom. Vrata aviona su se otvorila i zabljesnuo nas je dablinski aerodrom – konačno odredište letećih vagona hrvatskih građana koji na Franji Tuđmanu (aerodromu) i Ryanairu započinju novi život po cijeni od svega tridesetak eura.

Grad viskija i četiri literarna nobelovca (Foto: Lukas Kloepell)

'U ovoj sobi je inače GABRIEL, Brazilac', objašnjava mi TENA raspored kuće u kojoj ću provesti iduće mjesecu. 'Sad ga nema jer je otisao u posjet svojima, ali pogledaj molim te šta je napravio', pokazuje na kofere vezane lancima. 'Šta on misli, da ćemo ga oplaćkat?'

Gabriel je bio jedini uljez jer smo svi ostali bili stari poznanici iz Zagreba. Šestero nas oformilo je udruženi podstanarski pothvat i naselilo kuću koja je originalno izdana za četiri osobe. Time smo srušili stanarinu i kvalitetu života, ali u Dublinu još samo preostaje plaćati 700 eura za sobu u lošijem kvartu.

Bio je to podsjetnik da valja prionuti na posao i – naći posao. 'Najisplativije ti je biti diler', ozbiljno nastavlja cimer Icor. 'U Hrvatskoj se dileri boje spo-

menuti travu u poruci, znaš koliko šifri moraš koristiti. A ovdje ti diler svakog petka šalje informacije o popustima i 'happy hourima.' Problem je to kojim se morala pozabaviti i IRA koja je svoje-dobno oformila posebnu jedinicu za borbu protiv droge (čitaj: strijeljanje dilera). Godine uspona keltskog tigra godile su i organiziranom kriminalu, u kojem je najjači irski kartel Kina-han. Onoga tko pronađe lidere ovog obiteljskog biznisa čeka nagrada od pet milijuna dolara, koje doduše vjerljatno neće stići potrošiti.

SPOSTAVILO se da je i posao gotovo jednako lako pronaći kao i drogu (civilu, ne policajcu). Već nakon pet dana radila sam na kasi dućana Yankee Candle za minimalac od 11 eura po satu. Za dva tjedna uslijedila je promocija u voditelja poslovnice, a kad mi je plaća stigla na vrijeme i sa samo dvije minimalne stavke državnih nameta, sjedila sam nad platnom listom mozgajući u čemu je caka. 'Hrvati su dobri radnici, a i pouzdani smo od Iraca', priča mi kolegica iz Osijeka. 'Irski šljakeri dođu na posao pijani, a Hrvati gdje god se zaposle brzo napreduju. Za razliku od Hrvatske, gdje možeš uspeti samo kao političar ili kriminalac. I bolje je biti kriminalac jer te on bar neće zeznut.'

U tom trenutku naprasno je u dućan ušao šef i njegovo dramatično koračanje prekinulo je kolegičino predavanje. Smrtno ozbiljno nas je pogledao i obratio se službenim tonom: 'Nismo na vrijeme rezervirali paketiće za Božićni domjenak.' Blagdani su kaotični i za dilere, pa je poklončice i paketiće potrebno naručiti već u studenom. Blijedo smo ga gledali. Izgledao je razočaran našom tupavom reakcijom. 'Ništa, onda ćemo samo piti', uzdahnuo je.

Tog studenog jutra slušala sam u kupaoni cimere kako se svadaju. Živčano sam nabijala po pumpici sapuna u pokušaju da izvučem zadnju trunku. Uz škripave zvukice ispljunula je par balončića u dlan. Trčim na posao. Uzvik 'Hladno nam je zbog tebe koji si strgao grijalicu!' je zadnje što sam čula prije nego sam tresnula vratima.

Ulice koje vode na posao u centar Dublina iziskuju tek desetak minuta žustrog hoda, a u gradu duplo manjem od Zagreba lako se snaći. Glavni orijentir su rijeka Liffey i slavni spomenik 'The Spire of Dublin'. Čelična igla visoka 120 metara podignuta je na mjestu nekadašnjeg spomenika HORATIU NELSONU (britanskom pomorcu i admiralu koji se proslavio u bitci kod Trafalgara), a koji su raznijeli irski republikanci 1960-ih u periodu koji Britanci tako nježno zovu 'Troubles'. U nastojanju da tada irsku verziju Konjčinske dotjeraju i učine više family-friendly odrazom ekonomskog uspona, podignut je i 'The Spire' 2003. godine. Nitko od Iraca i naših nije znao reći što predstavlja – najbliže objašnjenju su oni koji ga zovu 'the stiletto in the ghetto' i Tena koja na pitanje o tome što 'The Spire' predstavlja sarkastično frkne 'vjerljatno narkomansku iglu'.

Do 'The Spirea' vodi glavna O'Connell Street, ili kako je naši tamo zovu: O'Konelićeva. Jedna od onih iz turističke mitologije Dublina gdje su imena dućana i restorana ispisana zlatnim keltskim fontom, a čak i prosjaci na uglačanim pločnicima zveckaju

biorazgradivim šalicama. Na ovakvim ulicama Dublin živi kao grad viskija i četiri literarna nobelovca čiji su dani obilježeni zvukovima gajdi iz pubova. Noću ga izda poneka balada ŽELJKA JOKSIMOVIĆA koja dolazi iz Burger Kinga od treće smjene.

Bližio se Black Friday i kič je pretrpao ulice, a izlozi su počeli mamiti na tučnjave oko tostera kakvima se rugamo u bijelom svijetu. Irci iz Galwaya koji ovdje žive uvijek će imati nešto za reći o zapadnjačkoj dekadenciji i urbanom kaosu Dublina, ali i mentalitetu njegovih stanovnika – dok će za njih oni uglavnom ostati seljaci. Istraživanje koje je provelo gradsko vijeće Dublina otkrilo je kako samo 26 posto Iraca osjeća neku emocionalnu vezu s prijestolnicom, a taj postotak pada na 15 ako se isključe sami stanovnici Dublina. Jedan od razloga je taj što ne smatraju Dublin dovoljno 'irskim'.

Linije između sivog pijeska, sivog mora i sivog neba u daljini nisu ni vidljive, a more od neba vizualno dijele tek teretni brod na kraju horizonta te svjetla i dimnjaci dublinske luke. Još samo fali LUDOVICO EINAUDI kao soundtrack u pozadini da se od depresije baciš i utopiš, ali ne možeš zbog oseke.

Na plaži nema nikog osim crnog psa (Foto: Lidija Čulo)

upravo bingo oslobođio irske žene iz ropstva jer su se sad konačno mogle srediti, zgrabitib torbice te otici na piće s prijateljicama. Složila bi se i jedna naša gospoda koja me prepoznaла по majici s hrvatskim natpisom dok je kupovala mirisne svjeće uoči blagdana. 'Sad ćeš vidjeti kako je život lijep, kad imaš novaca za izlaske, restorane, odjeću... Nećeš se nikad htjeti vratiti. Samo nemoj zadržati onaj balkanski mindset', rekla je. Prvo materijalna baza, a onda duhovna nadgradnja.

Čovjek ne može pogriješiti s od-laskom na plažu, i to vlakom. Dun Laoghaire nalazi se u južnom, bogatun-skom dijelu Dublina. Plamen upaljača kojima ovisnici podgrijavaju žlice za heroin na ulici te buka rotirki i kreštanja galebova stišavaju se kako krećete od sjevernih ozloglašenih kvartova poput Finglasa prema jugu.

Poput teških deka preklipili su se hladna, prazna januarska dosada i imi-grantska usamljenost. Osjećaj izolacije

neba u daljinu nisu ni vidljive, a more od neba vizualno dijele tek teretni brod na kraju horizonta te svjetla i dimnjaci dublinske luke. Još samo fali LUDOVICO EINAUDI kao soundtrack u pozadini da se od depresije baciš i utopiš, ali ne možeš zbog oseke.

Čak ni pogled u more ne smjera u bolji svijet već na mrske Engleze preko puta – oni su na historijsku muku sjeli još s postrojenjima Sellfielda koja izbacuju toliko nuklearnog otpada da je sada Irsko more zagađenije od Novaja Zemlje. To nas nije spriječilo da sjednemo na pivo i fish&chips u sladak obližnji pub, te u maniri w. b. YEATSA zaključimo: 'Okej, video sam pub. Sad idem doma.'

Bio je to posljednji izlazak pred povratak u Hrvatsku. Avion je opet bio pun. Blagdansko-januarska nostalgiјa? Kako za koga. Neki su otišli bez osvrтанja ('Da li mi fali Bosna? Šta će mi Bosna?'), a neki se osvrnu s visoka ('Joj, kako se to ono kaže na hrvatskom...'). Neki su morali otići ('Depresivna sam ovdje, ali od čega da živim dolje?'), a neki bi se rado vratili kad bi znali da neće poraženo slušati ono naše 'jesam ti lijepo rekao'.

Tu su i oni koji su jedva čekali po-bjeći iz tamnice naroda, ali se poput igle kompasa uporno okreću prema domovini uz prijetnje kako se nikad neće vratiti i kako ih ona ne zanima. I oni sentimentalni koji će se vratiti kući poput RADE ŠERBEDŽIJE koji kaže: 'Jer ne želim da mi djeca zaborave korijene i jer sam se zaželio Jadran-skog mora, u koje sam cijeli život bio zaljubljen'.

Uoči Božića, zbog svih njih porasli su šverci paleta ajvara i šteka cigareta te promet Bajaderama u dablinskom dućanu zvanom Dunav, a irski HDZ otkazao je blagdansko druženje u pubu nakon prijetnji molotovljevim koktelima.

Dok smo mi odbrojavali dane do povratka kući, netko je pakirao kofere s kartom za Irsku u jednom smjeru. Sada, godinu dana kasnije, taj netko prevrće Vegetu po Dunavu dok se mi čeznutljivo prisjećamo Guinessa, raskalašenih izlazaka, slavenske solidarnosti i irskih susjeda koji su nam donosili Božićnu šunku. Sve je dobro dok nije – kako ono ide – 'bolest onoga tko još nije shvatio da je danas nostalgiјa sutrašnjice'. U tom slučaju osuđeni smo na defetizam Roma kojeg pitaju kad će biti bolje, a on odgovara: Pa već je bilo... ●

'Okej, video sam pub. Sad idem doma' (Foto: Lidija Čulo)

kakav je strancu u tuđini već prirodno dan, samo je pojačan na otoku. Plaža je sablasna i hladna, osim crnog psa koji naganja galebove nema žive duše. More izgleda unedogled plitko, kao da bi ga mogao preći pješice. Linije između sivog pijeska, sivog mora i sivog

Ново лице традиције

Осим што умирује ум, хеклање омогућује израду одеће на одрживим принципима. То су препознали и у Ју Стич Колективу који се, кроз промоцију ручног рада, залаже за повезивање локалних заједница

XЕКЛАЊЕ, као и читав низ сличних рукотворина, доживело је свој велики повратак. То се најлакше да приметити на друштвеним мрежама које су превлађене ручним радовима и кратким видеозаписима израде истих, а неретко се хеклана одећа и додаци нађу и на полицама наших трговина. Хеклање је свој најновији бум доживело у доба карантине 2020., а кроз посљедње две године се додатно популаризирало, чега је индикатор и чињеница да је ове јесени одржан други Zagreb Craft Fest.

За Наду смо разговарали с Тамаром Роксандић из Сиска која је почела хеклати средином ове године. Како нам објашњава, тако је желела тестирати властите вештине. Учила је уз помоћ маме и Јутјуб туроријала, а кроз пар месеци је у потпуности савладала основе ове вештине и бацила се на израду торбица.

— Не форсирам ништа, буквально чекам да ми инспирација дође сама. У почетку сам имала моменте кад сам хтела све да бацим и прекинем, али сам након прве израђене торбице схватила колико се мој труд исплатио и некако од тад све иде лакше — говори Тамара, која је и сама приметила да је популарност хеклања порасла и да се на свакој друштвеној мрежи може видети људе, и то углавном младе, како хеклају разне предмете.

— Хеклање на неки начин доста умирује ум. Истодобно, када испред себе имаш нешто што си сам направио, својим рукама, осећаш се неописиво. Све у свему мислим да је хеклање само добра терапија — додаје Тамара Роксандић.

Пре две године настала је и медијска, едукативна и промотивна платформа Ју Стич Колектив (јск). Дизајнерка дана Кикић-Немерт, која живи у Немачкој, а родом је из Београда, желела је да у заједничку групу повеже све људе с простора регије који се баве ручним радом. Полако се формирао колектив, као и њихова веб страница, а данас броје

десет чланица из Србије, Хрватске, Босне и Херцеговине, Аустрије, Немачке и Холандије.

Залажу се за стварање и повезивање локалних заједница, оснаживање жена и међукултурну толеранцију кроз промоцију ручног рада и малог предузетништва са простора бивше Југославије. Организовале су различите акције — од школе плетења и хеклања за почетнике, преко разних техника за оне који већ познају основе таквог ручног рада те желе да надограде своје знање и упознају се са различитим врстама материјала. Промовирају и друге технике, нпр. шивање и везење те редовно објављују мустре за плетење и хеклање, а досад су припремиле два речника плетења како би се очувала не само традиција ручних радова, већ и језик.

— Наша највећа акција обухвата израду књижице 'Херитиц Реинвентед'. Завириле смо у свет неиндустријске, минимално обрађене рустичне, сто посто овчје вуне с ових простора и пронашле инспирацију у овој фантастичној сировини са одличним својствима. Колекција одевних предмета и модних додатака презентованих у дигиталној књижици представља резултат вишемесечног истраживања на којем је радило десет чланица јск-а — говорит Марија Корат, чланица тог колектива.

Књижица садржи десет оригиналних и специјално дизајнираних дезена за џемпере, пулovere, капе, крагне и друге одевне предмете

Хоби који тражи стрпљење (Фото: Антонија Бутковић)

од овчје вуне, као и модну причу испричану кроз камеру модне фотографије Антоније Бутковић, чији је фото-едиторијал награђен на међународном фестивалу ФотоДејс у Ровињу и уврштен међу најбоље модне фотографије 2022. године.

Посебно их радује што је акција нашла на веома позитивне коментаре и међународни интерес, јер на нашим просторима постоји и еколошки проблем због неадекватног збрињавања овчје вуне. У последњих неколико десеција климатске промене представљају велики проблем планете и све се више пажње поклања заштити животне средине, чиме тзв. брза мода, која укључује некритичко праћење модних трендова, полако губи значајно место у животима појединца.

— Концепт брзе моде подразумева проблем квалитета одеће, која је пројектована тако да издржи седам до осам прања после чега најчешће завршава на отпаду. Одговоре и бар деломична решења на све те проблеме даје спора мода, која представља савршен компромис за све који желе да њихов стил и љубав према моди не коштају ни планету ни друга људска бића. Одрживост и етичност су начела суштински неодвојива од споре моде — објашњава наша саговорница.

— Израда сопствене одеће и модних додатака поштује све принципе споре моде, па можда отуд и повећано интересовање за плетење и хеклање. То су све чињенице пред којима не смејмо затварати очи. Неки људи су већ свесни свега, а надамо се да ће се они који још нису, након што се упознају с овим информацијама, замислити када други пут стану испред свог орнара — каже Марија Корат и додаје како бављење ручним радом има изузетно позитиван учинак на ментално здравље и срећу појединца, што није занемарив фактор у доба када брзи животни стил постаје све израженији.

Премда је куповина џемпера неупоредиво лакша и бржа од хеклања истог, што може трајати од неколико дана до неколико недеља, ручни рад даје могућност успоравања и стајања на лопту. Стога време утрошено на израду различитих предмета није изгубљено, већ посвећено себи. Може се то назвати и бегом од стварности, међутим у јск-у сматрају да оно што је створено сопственим рукама нема цену. Имају још неколико савета за све који се желе окушати у изради модних додатака или одеће:

— Прво, важно је да не одустанете после почетних грешака и неуспеха, јер вежба чини мајстора. Реченицама типа 'ја то не умем', 'ја то не могу', 'ја немам времена за то', ту нема места. Ако се тако крене, боље је одмах одустати. Све што је вредно тражи време и стрпљење. Не можеш стећи кондицију после два тренинга или научити да плетеш после два реда. Они који не одустану на самом почетку схвате да је процес учења забава за себе. Сто пута погрешиш, али кад урадиш како треба, осећаш се као да си освојио Мон Блан. И зато, наоружајте се стрпљењем и упустите у авантуру. Вредно је тога!

RAZUM I OSJEĆAJI

Najvažniji posao

PIŠE Olja Savičević Ivančević

Posao odgojiteljica u vrtiću je da vole tuđu djecu. Mislite li da to može svatko? Teško. I kao i svi najvažniji poslovi na ovome svijetu, oni bez kojih se ne može preživjeti, i taj je zanemaren i potplaćen

SVE što sam trebala naučiti o životu, naučila sam u vrtiću i imala sam najbolju odgojiteljicu na svijetu – kao i većina vas, sigurna sam, jer one su takve, najbolje, i one blage, i one strože, i one iskusne, i one mlade, jer da bi radila takav posao, važniji od drugih poslova, moraš biti najbolja na svijetu. Djetinjstva su strašna i kad su sretna. Dolazimo goluždravi na nepoznati planet gdje je sve preveliko, nepredvidljivo i opasno... Ali teta SILVANA, tako se zvala moja odgajateljica u vrtiću, imala je čuka za dicu, i dok je ona bila u blizini, život je bio milina. Teta Silvana je sa svojim moćima išla toliko daleko da mi je njena starija sestra MIRJANA postala učiteljica u osnovnoj školi. Prve tri godine su ključne, a do sedme je budućem čovjeku već udaren temelj i postavljeni svi nosivi zidovi – kažu stručnjaci. Mogu potvrditi da neću zaboraviti Silvanu i Mirjanu, to nježno i čvrsto, ohrabrujuće rukovodstvo naših djetinjstava na samom uvodu u život. Život možda i ne ispadne bogzna što, ali uvodi, uz prave tete, mogu biti spektakularni. Sa zahvalnošću pamtim i odgojiteljice koje su u svijet ispratile moju djecu, zahvaljujući kojima sam se osjećala mirnije i sigurnije u odrasloj dobi. Osim što su mnogim ženama doslovno spasile normalan život, omogućivši im da rade, imale smo veliku pomoć u postavljanju onog spomenutog temelja na kojem ćemo podići svoje male ljude.

Posao odgojiteljica u vrtiću je da vole tuđu djecu. Mislite li da to može svatko? Teško. I kao i svi najvažniji poslovi na ovome svijetu, oni bez kojih se ne može preživjeti, i taj je zanemaren i potplaćen.

O odgojiteljicama, i pokojem odgojitelju (koji su u ovom mačo društvu velike face čim opstaju u 'ženskom zanimanju'), ne razmišljamo previše – osim kad djecu treba upisati u vrtiće kojih nema dovoljno, jer uvijek je bilo nekih fontana koje treba sagraditi i koje su važnije od novih vrtića. No, možda bi, kada bi se u traženju prava zaposlenicima u vrtićima pridružili i roditelji, kada bi se glasnije govorilo o problemima odgojitelja, bili priznati kao problemi prvog reda koje treba rješavati odmah. Ili je zaista lakše pribjeći skupoj mjeri roditelja-odgojitelja pa na to spiskati pare za vrtiče? Ili nam se državna ekonomija temelji na tome tko ima babu da mu čuva djecu? Platiti dadilju mogu rijetki.

Dugogodišnja odgajateljica i draga prijateljica, koja me pristala uputiti u ove probleme iz prve ruke, kaže da je njen osobni stav o odgoju da se do djece dolazi putem srca. Pitanje srca je inače trivijalna stvar, ali ne i kad se radi o vašoj djeci, zar ne? Svi želimo da ih tamo u tim vrtićima netko grli, zabavlja, nasmijava, odgaja i obrazuje umjesto nas. Na liniji srca, kaže ta moja B., dolazi povjerenje, prihvatanje i osjećaj sigurnosti. Iz tih prvih pozitivnih osjećanja prirodno slijedi osjećaj pripadnosti i zajedništva što je plodno tlo da se otključa dječji potencijal. Biti viđen, saslušan.

Odgojitelji, s druge strane, nisu viđeni, a njihovi problemi nisu saslušani. Objasnjava mi položaj odgojitelja i razloge njihovih prosvjeda: Postoji mnoštvo problema koji se ne tiču samo Državnog pedagoškog standarda, neujednačenih cijena vrtića i plaća odgojitelja. Prvi je problem što sva djeca nemaju ista prava, mnoga se ne mogu uključiti. Nema uvjeta, prostornih i kadrovske. Inkluzija, lako im je napisati na papiru. Grad prijatelj djece, lako je postaviti ploču. Što je s djecom s teškoćama u razvoju koja još nemaju dijagnozu i za koje nije moguće dobiti asistenta? Pokušajte zamisliti ženu koja stoji sama usred sobe s recimo 28 djece u dobi između tri i sedam godina, u nadi da će uspjeti odgovoriti barem na osnovne potrebe svih i cijelo vrijeme imati na oku dijete s teškoćama u razvoju, nerijetko i više njih.

Tko će obrisati guzu djetetu koje zove iz wc-a, tko će utješiti dijete koje plakuje jer mu je svega previše i hoće 'tetu' samo za sebe, tko će pokazati ekipi kako započeti društvenu igru i ne odustati do kraja iste. Tko će ih naučiti kako se podnosi poraz i čestita pobedniku. Tko će odgovoriti na mnogobrojna dječja pitanja. Tko će otici po flaster, tko će poljubiti da prode. Tko će povesti djecu u zajedničko istraživanje, tko će na trećem kraju sobe riješiti razmirice oko igračke koju oboje žele u isti tren, tko će pomoći oko presvlačenja djetetu, tko će ga oprati u prostoru kupaone i s kojim očima paziti na sve ostale. Tko će uvijek misliti na alergičare. A onda, tko će znati koliko je tko pojeo danas za ručak i je li je pojeo juhu i voće? Tko će znati gdje je nečija zalutala kapica i zašto su im tako blatnjave cipele. Tko će odgovoriti na pitanje gdje si ti bila kad je pao. Tko će dobiti opomenu pred otkaz ako dijete pobegne preko ograde koja nije dovoljno visoka. Tko stalno prebrojava djecu. Tko mora, ako nema spremićice/servirke, ostaviti djecu bez nadzora i otrčati u kuhinju po doručak. Tko vodi pedagošku dokumentaciju. Koje su zadaće, koji ciljevi, koji su željeni ishodi rada s djecom. Tko vodi roditeljske sastanke, radionice, individualne konzultacije. Tko mora podijeliti roditeljima uplatnice, ankete, kupiti potpis. Tko mora od roditelja moliti pomoć u prikupljanju sredstava za rad...

Ako vam se ne sviđa, ima ljudi koji žele raditi, široko vam polje. Ali ljudi odlaze, ne žele ostaviti svoje zdravlje u nemogućim uvjetima. Pa ubacimo malo nestručni kadar, nešti, čuvanje djece, ionako ne rade ništa te tete. Zar za to moraš ići na faks? Nabrala mi B. one stvari koje smo svi čuli, ako ne i izgovorili.

Ispred vrata vrtića ostavljaju privatni život i čim se prime za kvaku postaju odgojitelji. Poziv je takav. To su izabrali. Ali nisu izabrali uvjete u kojima rade s djecom, nadajući se uvijek iznova da će se čuti njihov glas i vidjeti nemoć da savladaju toliko puno problema. Sva odgovornost prebačena je na nas, kaže B. Napominje da je u ovakvim uvjetima nemoguće provoditi kvalitetan odgojno – obrazovni rad. Ni jedno dijete ne može razviti svoje potencijale, isto kao što ni jedna odgojiteljica/odgojitelj ne može razviti svoje. Sva naša djeca će završiti u čuvalištima, jer što drugo učiniti osim staviti fokus na to kako izvući živu glavu u ovom kaosu od sustava, kaže i nastavlja sa svojim pitanjima bez upitnika:

'Tko će s djecom razvrstavati otpad, izrađivati od istog umjetnička djela, tko će im čitati i pjevati. Tko će im upuhnuti vjetar u led, tko će im reći ti to možeš, vjerujemo u tebe. Tko će im usaditi vjeru u zajedništvo, u prijateljstvo, u mogućnost kreiranja boljeg svijeta. Tko će ih voditi kroz projekte koji sami iniciraju, odvesti ih na putovanja u beskraj mašte, dati im tisuću doživljaja, opremiti ih snagom da mogu reći NE, i da je NE jednako važno kao i DA. Tko će ih nositi kroz epidemije, potrese i ratove. Čije ruke će ih sve sakriti. Tko će jedva dočekati 11 sati da dođe druga kolegica/kolega i da napokon u sobu uđu još dvije ruke, još dva oka i jedno srce, da ti bude lakše, da prepologaš odgovornost...'.

Naravno, umjesto vedrih ustanova za najmlađe nitko ne želi čuvališta, torove za male nesretnike (na pamet mi pada scena iz filma 'Ružni, prljavi, zli' gdje se djeca sama čuvaju u zaključanom kavezu), a ipak se ništa smisleno ne poduzima. Gornjim pitanjima koja je u ime mnogih odgojiteljica postavila jedna od njih, dodala bih i ono – kako su djeca? Djeca su onako kako im je u vrtiću, pa bi se valjalo pobrinuti za ljude koji ih veći dio dana čuvaju za nas. Da bi imao smisla, svaki razgovor o reproduktivnim pravima žena (s lijeva) i kao i onaj o natalitetu (s desna), trebalo bi započeti s pitanjem vrtića. ●

Хоће ли напокон бити изграђен
барем дио обећане прометнице?

Ugrožena mu je sirana
– Danijel Delić

zainteresirani za tu vodoopskrbu, prije svega jer ih je malo u selu.
— Bakćemo se stalno s vodom, ali zasad nemamo problema, šterna je puna. Vodu za piće cijeli život dovozimo u kantama. Ovdje se ne isplati uvoditi mrežu za par kuća i provoditi kilometre cijevi. To treba poslije održavati, a to bi nam bilo pre-skupo. Što imamo, imamo – komentira Miroslav iz Vodoteča koji ima bunar star 70 godina.

Stotinjak kilometara dalje, u okolici Korenice, na snazi je restrikcija vode. U Bjelopolju, Grabušiću, Bjelopoljskom Tuku i Jasikovcu u toku su privremeni prekidi u vodoopskrbi. Hidrometeorološki uvjeti su jednaki kao u Brinju, a zbog suše događaju se i puknuća cijevi. Voda prema Bjelopolju će se do daljnog puštati od 14 do 18 sati, a prema Grabušiću od 15 do 19 sati. MARA OGNJENOVIC iz Bjelopolja živi sama. Četiri sata dnevno ima vodu za piće, a za ostale kućne potrebe skuplja kišnicu i odlazi na cisternu smještenu u središtu sela.

— Nešto se mora riješiti. Kad dođe zima, morat će odlučiti hoće li je zatvoriti ili otvoriti. Ličke zime su znale biti oštре, znate, bojim se da cijevi ne bi zaledile. Evo, padala je kiša sad za vikend, pa sam je hvatala u kantama od 20 litara da imam za kupatilo. Ja bunara nemam. Snalazimo se, dalje ne znamo šta ćemo – govori Mara.

BEZ vode nitko ne može, no situacija je nešto teža ako o stalnom dotoku vodu nekome ovisi osnovna egzistencija. Tako je u Grabušiću kod obitelji DELIĆ. DANIJEL već šest godina ima siranu. Kako kaže, posao bi bio ubitacan i izazovan sve i da imaju vodu bez prestanka. Za proizvodnju sira neophodna je topla i čista voda. Kad se oko 15 sati voda pojavi u njihovim cijevima, ona na početku bude mutna pa je samim tim neupotrebljiva.

— Mi ne stignemo sve srediti u ta četiri sata koliko ima vode. Sve se mora oprati i dezinficirati. Ujutro pomuzem krave. Muzilicu treba detaljno oprati, znači treba nam topla voda. Još uvijek radimo, ali ako se ovo nastavi, nećemo moći. Bez dostupne čiste vode ne ispunjavamo sanitarne uvjete za proizvodnju hrane jer moramo poštovati cijelu proceduru. Za kućne potrebe ćemo se već nekako snaći – priča nam Danijel.

Načelnik općine Plitvička jezera ANTE KOVAČ preko svog Facebook profila zamolio je Koreničane i stanovnike ostalih naselja da budu solidarni i da se suzdrže od prekomjerne potrošnje vode. Naveo je da potok Plitvice ne stoji dobro, da je vrelo plitko i da su redukcije prema Bjelopolju – neophodne. — Voda se pusti ujutro i navečer uvijek u isto vrijeme, ali se prekidi dešavaju kad je Korenica na vrhuncu potrošnje. Pokušat će se aktivirati neke bušotine kako bi se nadomjestio vodostaj na Vrelu. Uz pomoć Hrvatskih voda je dosta ulagano na poboljšanje sustava, ali po pitanju izvorišta i aktiviranju postojećih bušotina, iz nekih razloga nije napravljeno ništa. Nadamo se da će ovo biti povod. Znam da nije lako i da se neki smatraju građanima drugog reda, ali bez redukcija ne samo da neće imati vodu oni, nego ju neće imati nitko. Ozbiljnog snijega nije bilo godinama, problemi su posvuda sve veći i jednostavno se moraju tražiti rješenja kako bi se zaštitio što veći broj stanovnika – ocijenio je Ante Kovač.

■ Anja Kožul

Vodoopskrba ima ogromne gubitke – Zlatko Fumić (Foto: Kristina Štedul Fabac/PIXSELL) (u sredini). Budimo solidarni – Ante Kovač (Foto: Dino Stanin/PIXSELL) (dolje)

Širom općine su postavili 16 spremnika s vodom. S obzirom na ogromnu površinu, spremnici su otišli onim ljudima koji duži period nemaju vodu, uz mogućnost da ih susjedi također koriste. Na lokalnoj tržnici napravljeni su zalihе vode za piće u kantama od sedam litara. Samo u jednom danu je podijeljeno 237 kanti. Pravilo je da jedna ambalaža ide jednom članu kućanstva. Uključeni su i vatrogasci koji dovoze vodu svima koji su u potrebi. Na području Brinja vlada pomalo paradoksalna situacija jer sada je u prednosti onaj tko ima šternu s tehničkom vodom ili privatne bušotine u polju. Takvo je stanje u selima Prokike i Vodoteč. U kratkom obilasku Vodoteča sreli smo ljude koji ne znaju za bolje od bunara u dvorištu iz kojih crpe vodu za kupanje ili za napoj životinja. Brinjska vodovodna mreža na izdisaju do njih nikad nije ni došla. Jedva tridesetak stanovnika u većini nisu ni bili

chiњеница što je sada svoj благосlov brzo ćesti dao i sam aktuelni premijer Andrej Plenković (hdz), koji je u društvu gradskih i županijskih funkcionera, ministara i saborских zastupnika posjetio lokaciju planiранe za buduću ćestu. — Kako su krenuli, do 3000. godine budu došli i do Koprivnice sa radovima, ako im sad za 7 km treba 30 mje-

Нова кампања, нова обећања

Успркос негодовања јавности, са скупа у вези најаве градње брзе цесте, могле су се чути другачије поруке

ИЗГРАДЊА брзе цесте од Крижевца do Копривнице била је и остало сан многих локалних и државних власти уназад четрдесет година. Овај пројекат који би био изузетно важан за крижевачки и копривнички крај није успјела остварити ни комунистичка власт иако је овакву намјеру изразила још тамо 80-тих година прошлог столећа.

Нешто више среће имале су крижевачка градска и копривничка жупанијска управа прије неколико година када је изgrađena дионица брзе ćeste од Врбовца до Крижевца. Но, након тога све јестало, а почела су бројна обећања и нагађања локалних самоуправа, странака и поједињих саборских заступника о наставку градње. Све то дешавало би се у правилу уочи локалних и парламентарних избора.

Наравно, како то обично бива, већина јавности на то је гледала као најобичнији политички игроказ. Ништа боље кад је реакција јавности у питању, није било ни прије неколико дана кад је по тко зна који пут поново обећана изградња брзе ćeste, овај пут у нешто краој рути од Крижевaca до Клоштра Војаковачког. Негативан утисак грађана није промијенила ни

Премијер у обиласку будућег градилишта
(Foto: Damir Šlepčar/PIXSELL)

с источне стране. Као град који жели привући младе обитељи те гарантирati сигурност и квалитету живота, ово је значајан корак. Тече рок од 30 мјесеци па заистa вјерујемо и надамо се да ће у том времену бити довршена та дионица – истакнуо је Рајн. За надати се да ће бар се нешто од реченог и остварити.

■ Зоран Витановић

Осамдесети рођендан

Главна свечаност у част 13. пролетерске је одржа- на у Горњем Сјеничаку

Aнтифашисти с подручја Карловачке и Загребачке жупаније те Беле Крајине из сусједне Словеније, обиљежили су 80. годишњицу формирања славне 13. пролетерске ударне бригаде чији је командант био генерал и народни херој Раде Булат.

У суботу, 5. новембра, најприје су положили вијенце и упалили свијеће

на споменик у Будињаку па на костурници у Сошицама на Жумберку где су сахрањени посмртни остаци 380 погинулих бораца. Потом је двадесетак антифашиста отишло у оближње Радатовиће где су на тамошњи споменик жртвама фашизма такођер положили вијенце и упалили свијеће.

Као и сваке године овим су догађајима присуствовали кћерка генерала

Булата ЈАГОДА и незаобилазни Милан ТРАВНИКАР, предсједник антифашиста у Метлици и Белој Крајини. О бригади је укратко говорио ПЕРО Рајић, предсједник антифашиста Загреба и Загребачке жупаније. Главна свечаност је у недјељу 6. новембра одржана у Горњем Сјеничаку на Кордуну, на мјесту формирања бригаде. Окупило се више од стотину судионака. О хисторијату бригаде говорили су Пере Рајић и потпредсједник САБА РХ МИРОСЛАВ ДЕЛИЋ.

Дружење је одржано у девастираном Дому бригаде који је уназад неколико година ипак мало обновљен. Бригада је дала цијели низ народних хероја, генерала, судјеловала у ослобађању Београда и већег дијела Србије, била у саставу Прве пролетерске дивизије и ратни пут завршила у Загребу.

Како нетко рече, Кордунаши се заиста имају чиме поносити. Но колико им то сада вриједи види се по неразвијености и опустошеностима сва три Сјеничака (Ласињски, Доњи и Горњи) и Кордун, у сваком смислу. Људи је све мање, инфраструктура је све слабија, путеви неасфалтирани, фиксне и мобилне телефоније нема док за све потребе треба иći у 40 километара удаљени Карловца.

За све судионике је припремљен до маји грах, одржан је краћи културно-умјетнички програм, а уз антифашисте су свечаности присуствовали дожупан Дејан Михајловић, бивши предсједник САБА РХ Иван Фумић, Стјепан МРЕЖАР из Града Карловца, Дарко ЗЕВНИК, начелник Опћине Метлика из Беле Крајине, подручја која је ослободила 13. пролетерска.

У Белокрајинском музеју у Метлици значајан дио поставе је посвећен Другом свјетском рату и у том склопу је Раде Булат добио посебну собу као почасни грађанин Метлике. Тамо су изложена сва његова одликовања, униформе и сва оставштина из рата, пошто га Словенци цијене и поштују.

■ М. Ц.

Полагање вијенаца

ИНФО Комеморација у Новој Криваји

У организацији Вијећа српске националне мањине Опћине Ђуоловац, одржана је комеморација жртвама фашизма у селу Новој Криваји код Ђуоловца. У комеморацији су учествовали и чланови вијећа из

Бјеловарско-бilogорске, Вировитичко-подравске, Пожешко-славонске жупаније и Града Грубишног Поља. Догађај су још увеличале делегације антифашистичких удружења и Пододбора СКД Просвјете Липика и Пакраца док су парастос за све пострадале служили вировитичко-даруварски јереји Лука Босанац и Благоја Ђуките. Након полагања вијенаца, Милан Радаковић, предсједник ВСНМ-а Ђуоловца, осудио је усташки злочин у Новој Криваји. Навео је како звјерски убијено 28 људи који су побацани у бунар те поручио како се то страдање не смије заборавити те како је нужно да га се увијек достојно присјетимо и обиљежимо комеморативним скупом. На комеморацију су говорили Дарко Караповић, предсједник ВСНМ-а Бјеловарско-бигорске жупаније, начелник Опћине Ђуоловац Анђелко Колић, замјеник жупана Бјеловарско-бигорске жупаније Саша Луките, замјеници жупана Вировитичко-подравске и Пожешко-славонске жупаније Игор Павковић и Никола Ивановић. Након комеморације, дружење је настављено у сали Опћине Ђуоловац.

■ З. В.

Састанак у Ораховици

У Центру за едукацију у Ораховици којим управља Црвени криж Осијек, одржан је састанак друштава Хрватског Црвеног крижа регије 'Славонија'. На састанку с равнитељима опћинских, градских и жупанијских друштава Црвеног крижа с подручја пет славонских жупанија (Бродско-посавске, Осјечко-барањске, Пожешко-славонске, Вировитичко-подравске и Вуковарско-сrijемске) био је и извршни предсједник Хрватског Црвеног крижа РОБЕРТ МАРКТ. Разговарало се о плановима, изазовима и будућем развоју. Састанак је искориштен и за размјену искустава и примјера добре праксе у раду друштава Црвеног крижа усмјереном за бољи живот потребитих, као и локалне заједнице у цјелини.

■ Ј. Н.

САД омета Кину

Готово двосатно предавање под насловом 'Кина и међународни односи' одржала је др. сцн. Јасна Плевник, која је докторирала на међународним односима. Предавање је одржано у организацији карловачког пододбора Српског културног друштва Просвјета, а дворана за друштвене активности у Карловцу била је испуњена готово до посљедњег места.

Плевник је углавном врло позитивно говорила о Кини, о кинеском народу, о његовом поимању свијета те о повијести од Мао Це Тунга до данас. По њеним ријечима, 'главна свјетска сила, а зна се која је то, оптужује Кину да жели владати свијетом и да је опасност за свјетски поредак, да жели промијенити геополитику и глобалне међународне односе. Но јако се добро зна тko је то сада и тko жели ту позицију задржати под сваку цијену'.

— Запад је увијек желио владати Кином и наметнути јој 'слободну трговину' па су се од 1839. до 1841. и од 1856. до 1860. водили Први и други опијумски рат,

навела је Плевник и рекла да Кина не води империјалну политику. Кина је 1929. године имала бруто национални доходак по становнику од 29 долара, а данас преко 12.000 долара.

Плевник сматра да је кључна година за Кину била 1978. када је Пленум ЦК Кине одлучио да се треба бавити економијом и за садашњи развој је Кина поднијела велике жртве. Кина је данас из некадашњег сметлишта свјетске прљаве индустрије постала водећа земља у технологији.

— САД сада морају са Кином дијелити велику добит уз то што Кина жели развијати свој начин демократије и живота. Кина је прије пар година искоријенила и сиромаштво те има врхунске економисте. Кина је сада друга свјетска сила, а врло скоро би могла постати и прва. САД покушава омести да се Кина развије у богато друштво – закључила је Јасна Плевник.

■ М. Ц.

Јасна Плевник (Фото:
Кристина Штедул
Фабап/PIXSELL.)

Јавна веза

Овогодишњи Дани српске културе одвијају се на тему културних веза између Загреба и Београда

ОТВАРАЊЕМ изложбе 'Табула раса' у понедељак, 7. новембра, у дворани 'Просвјете' у Загребу, почели су овогодишњи Дани српске културе у оквиру којих ће у Загребу и низу других градова у којима дјелују пододбори 'Просвјете', бити представљени бројни културни догађаји.

— Овогодишњи Дани одвијају се на тему 'Везе Загреб – Београд', при чему се истичу најважнији авангардни часопис с наших простора Зенит из 20-их година

Изложбом 'Табула раса' почeli Dани српске културе

Православни празник у поткаличком крају

тема попут ширења платформе за сурадњу хрватских и српских уметника – рекла је.

Кустос Дарко Шимићић из Института Томислав Готовац говорио је о уметницима чији су радови представљени на уводној изложби која је 'стварана у дијалогу и демократском духу'.

— Ова манифестација није само изнимно битна за српску заједницу у Загребу и Хрватској, него и за укупну умјетничко-културну заједницу нашег града. Велико ми је задовољство видjetи стварање програмске сурадње нпр. између 'Просвјете' и киц-а- Мањинска култура није везана искључиво за мањинске просторе, него улази у ткиво града и у друге културне центре – рекла је изасланица загребачког градоначелника и прочелница за културу Емина Вишнинћ.

— На изложби су радови релевантних умјетника препознатих на свјетској сцени. Драго ми је да се наглашава веза Београда и Загреба која, без обзира на политичка струјања увијек постоји и очito показује резултате – нагласила је Вишнинћ. Изложбу је отворила потпредсједница Владе РХ Ања Шимпрага.

— Нећу претјерати ако истакнем да је у изградњи и очувању веза, посебно током и након 90-их, немалу улогу имала некад недовољно видљива, али бројна грађанска освијештена публика. У јесени разорних ратова и покушаја националистичких елита да онемогуће културну размјену између дводјица земаља, конзумација хрватског културног садржаја у Србији и српског у Хрватској за појединца, није представљала тек одраз његовог особног става, већ је давала допринос сурадњи наспрот деструкцији и мржњи. Та је публика, заједно с истакнутим културним појединцима и умјетnicima, била један од луčionoша нормализације хрватских и српских односа, и прије него што је тај процес започeo у сferi јавних политика. За публику и за умјетнике ти односи никад нису ни били прекинuti – рекла је Шимпрага.

Уз бројне изложбе, почевши од 'Табуле расе' до 1. и 2., које су постављене у галеријама у центру града, на Данима српске културе бит ће приказани бројни филмови, те одржане књижевне вечери, казалишне представе, предавања, концерти у Загребу, Ријеци, Сиску, Карловцу, Дарувару, Славонском Броду и Умагу. На затварању изложбе 'Табула раса' 7. децембра наступит ће АНА Ђурић-Констракта.

■ Ненад Јовановић

Изложена су дјела тридесetak умјетnika
прошлог столећа, те 80. објетница смрти сликара Саве Шумановића. Све су то добри поводи за изложбу која је нужна како би се поново успоставиле везе прекинуте ратним догађајима и културним политикама новонасталих држава – рекла је кустосица 'Просвјете' ДAVORКА ПЕРИЋ, истичући да на уводној изложби учествује 30-ак умјетника из оба града.

— Циљ је проширење изложби у просторе града, као и отварање друштвених

окупљеним вјерницима служени су код заједничких гробница те споменика страдалима у Другом свјетском рату.

— Како и доликује Задушницама, служба и парастоси били су достојанствени. Ми вјерници који смо се окупили на служби, обишли смо са свештеником гробове свих покојника, тамо запалили лампионе и положили цвијеће. Морамо држати до својих народних и хришћанских обичаја – рекла је Радојка Џетушит ј из Осијека Војаковачког.

■ З. В.

ПРАВОСЛАВНИ празник Митровске задушнице обиљежен је и у поткаличком крају у којему живе малобројни припадници српске заједнице. Пригодне службе у православним црквама и парастоси на гробљима одржани су 5. новембра у више мјеста од Великог Поганца, Дуге Ријеке, Рибњака, Мале Ријеке, Дуге Ријеке, Пркоса, Радељевог села па све до Осијека Војаковачког код Крижевца. Осим на породичним гробним мјестима, парастоси су пред

ИНФО

Награда 'Беара'

СВЕЧАНА додјела Награде за допринос развоју спортске културе и друштвене толеранције – Владимир Беара ће одржана у сријedu, 16. просинца, у Загребу када ће бити познато и име првог добитника. Награду која носи име нашег најбољег ногометног вратара Владимира Беара, установило је ове године Спортско рекреативно друштво Срба у Хрватској. Признање има исходиште у медијској кампањи 'Товор толеранције' у којој судјелују по-

Владимир Беара
(1928. - 2014.) (Фото: Нино Стромотић/PIXSELL)

знати спорташи и спортски дјелатници с подручја бивше Југославије. Досад су активну подршку кампањи дали Дино Рађа, Тин Србић, Иван Ергић, Веселин Вујовић, Ненад Шоштарић, Лино Чевар, Ратко Рудић и Ивица Туцак. Циљ пројекта је борба против говора мржње, дискриминације и насиља према различitim етничким скupinama te освјештавање младих кроз промиšање равноправности и толеранције.

■ Г. Б.

Турнир у Врбовском

УСуботу, 19. новембра, у дворани ОШ Ивана Горана Ковачића у Врбовском, с почетком у 9 сати, одржат ће се четврти Регионални малоногометни турнир који има хуманитарни и мултиетнички карактер. Турнир организира Спортско рекреативно друштво Срба у Хрватској у сурадњи с НК Гомирјем.

На турниру судјелује 12 екипа с подручја бивше Југославије. Момчади долазе из Војводине, Загреба, Горског Котара, Лике, Далмације Баније, Кордуна те из западне и источне Славоније. Између осталих, судјелују Демократски савез Хрвата у Војводини, те екипе из Загреба, Гомирја, Моравица, Личког Осика, Војнића, Двора, Борова и Пакраца. Подсећамо да су Хрвати из Војводине, пријатељи и сурадници Спортско рекреативног друштва Срба у Хрватској, судјеловали и на другом оваквом турниру, одржаном у Загребу 2019. године. Посебни гости су Томислав Жигманов, предсједник ДСХВ-а и министар у новој српској Влади, предсједник СНВ-а и саборски заступник Милорад Пуповац те заступник Борис Милешевић. Новац прикупљен од котизација и донација ће дониран двјема дјевојчицама које живе на потресом страдалој Банији.

■ Г. Б.

Митровске задушнице

Осposobљавање фолклора

Овакву подршку Просвјете нисам видела у региону. То би свако пожелео, рекла је Сања Ранковић

ОДРЖАВАЊЕМ четвртог модула и подјелом цертификата присутним полазницима, 6. новембра у црквеничком хотелу 'Медитеран' успјешно је завршен 'Пројект подизања стручних капацитета' намирењен умјетничким руководиоцима и играчима фолклорних ансамбала у СКД 'Просвјета'.

Током три дана полазницима су практичну и теоријску наставу изводили Сања Ранковић и Здравко Раниша-вљевић с Катедре за етномузикологију Факултета музичке уметности у Београду, етнолог-антрополог Јанко Димитријевић и Далибор Милованчевић, професионални играч у Ансамблу народних игара и песама Србије 'Коло'. — У ову причу смо кренули како би људе у нашим пододборима кроз адекватна предавања, пјесме и плесне кораке осposobili да још квалитетније воде секције и преносе знања новим генерацијама. Не желимо доћи у ситуацију да се кроз погрешан корак, обичај, пјесму или део ношње одмичемо од

оног што је наша изворна традиција. Сигуран сам да ћемо овако најбоље заптитити изворну традицију враћањем изворним поставкама, рекао нам је генерални секретар Просвјете Слободан Живковић.

— Позвали смо људе који воде фолклорне секције, али су неки од одустали из разних разлога. Тада смо укључили младе и перспективније играче из поддобраја јер сматрамо да је право време да се и они уз водство стручњака из Србије припреме да помогну садашњим водитељима, а у неком тренутку и самостално преузму вођење секција. То је била добра ствар јер су ти млади људи показали велику жеђ за знањем. Средства која нису била мала осигурали смо уз велику помоћ СНВ-а, а на добром смо путу да осигурамо средства за наредну годину — рекао је Живковић и додао да су 33 полазника била старости од 13 до 60 година. Присутнима се обратила Сања Ранковић.

— Кроз процес едукације настојали смо да вам пружимо све што је потребно. Ово је озбиљна група људи, хетерогена

на први поглед, али се видело да сте посвећени послу. Млади људи од 13, 14 година потврдили су се као озбиљни а њихов приступ и озбиљност могу бити само за похвалу. Добро је што су млади с нама јер у процесу едукације уз искуснију екипу виде што ће даље радити — рекла је Ранковић. Истакнула је важност Просвјетиних настојања да кроз плес и музику чува идентитет Срба у Хрватској.

— Била сам предавач много пута и овакву подршку Просвјете нисам видела никаде, ни у матици ни у региону. То би свака заједница само пожелети могла. Људи иначе све такве едукације сами плаћају, па и ми с факултета — закључила је Ранковић. Задовољан оствареним је и Зоран Блануша, предсједник гарешничког пододбора Просвјете задужен за организацију наставе.

— Ова четири модула били су прилика да се испита чиме располажемо и надам се да ће се овај програм наставити. Што се стручности доброг дијела водитеља тиче, нисмо у завидној ситуацији, али од младих играча који имају вољу и нигде амбицију, требамо створити оне који би једног дана били водитељи. У свему томе помаже нам и врхунска екипа предавача — рекао је Блануша.

— Била сам на три модула и драго што сам дио свега јер се тиме желим бавити професионално. Ово је права екипа која зна пренијети ствари које нам требају за рад с дјечем и рад у друштвима, па нам је зато та едукација потребна, закључила је Бојана Карлица из Гарешнице, студентица прве године етнологије у Загребу.

■ Н. Јовановић

Полазници едукације у Црквеници

Игралиште у Соколовцу

ОПШТИНА Соколовац ову 2022. годину обиљежит ће реализацијом још једног значајног друштвеног пројекта. Ријеч је о изградњи дјечјег игралишта у Соколовцу које би било намирењено за соколовачку али и дјецу из других насеља у саставу Општине. Финансијску помоћ пројекту дало је надлежно министарство тако да се ускоро очекује конкурс за извођаче и покретање првих грађевинских радова.

— У тијеку су радови на изградњу дјечјег игралишта у Соколовцу за који је Министарство просторног уређења, градитељства и државне имовине одобрило суфинансирање у износу од 100.000 kn по Јавном позиву за суфинансирање пројекта градова и општина за потицање развоја комуналног гospodarstva и уједначавање комуналног стандарда у 2022. години — наведено је из Општине Соколовац.

— Дјечја играоница се гради на мјесту некадашње зграде поште. Локација је добра, у центру мјеста и уз главни пут Крижевци – Копривница. Дјеце у Соколовцу и околици има. Но како је то тренд и у другим мјестима, мање него пријашњих година — истакнуо је Миле Туба из Соколовца.

■ Зоран Витановић

Ускоро ће овакво игралиште добити Соколовац

Stogodnjak (659)

11. 11. – 18. 11. 1922: 'Patriotima koji pišu anonimna pisma novinskim redakcijama...mora...biti jasno da takva nepotpisana pisma odmah bacimo u koš...' Tako pišu zagrebačke Novosti o sve učestalijim navikama čitalaca da s uredništvima polemiziraju anonimnim pismima. 'Opasne prijetnje, koje se šalju pod kovertom, nimalo nas ne mogu ustrašiti. One su neukusne, jer naličje drljanju daka protiv svojih profesora na zidovima diskretnih prostorija... Ipak, mi znademo da je pristojno svakome odgovoriti na njegovo pismo, ali pošto ne znamo adresu te gospode moramo im odgovoriti ovako...' Uredništvo zatim redom odgovara na neka prijeteća pisma i kaže: 'Pismo br. 1, pisano crvenom tintom a završava riječima 'izrodi kojima treba odrubiti glavu': vi nam predbacujete da smo uništili ustavne slobode, pa nam poručujete da nam zbog našeg pisanja treba odsjeći glavu. Kako se vidi to bi bila lijepa sloboda štampe u onom ustavu kakvog vi priželjkujete...' Pa dalje, 'pismo br. 2, koje počinje s 'palandre čivutskie': 'Da Vas, gospodine, shvaćamo ozbiljno, predali bi vaše pismo policiji. Ali, tko će se uplašiti pred junakom koji se boji i svoga imena? Zato smo Vaš rukopis uvrstili u – koš kako bismo još više doprinijeli procvatu našeg košaračkog obrta...' Zatim, 'pismo broj 3, u kojem poručujete da nam pljujete u lice jer ne znamo naći odgovor na vaših devet točaka. A naš je odgovor – vi radite potražite onaj točak koji vam fali u vlastitoj glavi...'

* 'Već ћу ја теби показати. Zlostavljaš me iz дана у дан, а менi ћe trebati samo jedan jedini da sve to okončam! Ma, šta jedan jedini dan! Trebat ћe mi jedan jedini minut.' Takve su prijetnje, navodno, mjesecima dopirale kroz uvijek zaključana vrata stana bračnog para Kovač, u Poincareovoj ulici, u samom centru Beogradu. Izgovarala ih је, kažu, Julika Kovač, a bile su upućene mužu Lajošu. A onda su jednoga dana svade i prijetnje utihule. To je susjedima uskoro postalo sumnjivo, па су pozvali policiju koja je morala razvaliti vrata da uđe u stan. Unutra su pronašli mrtve i Juliku i Lajoša. Obdukcijom je ustanovljeno da su umrli od trovanja – ugljičnim monoksidom. Ustanovljeno je još nešto – да је, najvjerojatnije Julika, namjerno potpalila menzlu (posudu za grijanje na ugljen) zbog чега су se razvili otrovni plinovi који су ih oboje usmrtili. Iako nisu postojali pouzdani dokazi, policija je pretpostavila да је Julika sama namjerno još više оstetila grijalicu i tako ubila i себе i muža, ostvarivši svoju давну prijetnju да ће му 'već pokazati'. Policiju u takvom mišljenju nije pokolebao ni podatak da su na Julikinom vratu nađeni tragovi prstiju. Patolog је, naime, utvrdio да су то tragovi samih Julikinih prstiju 'која си је у agoniji snažno stiskala вrat i tako само pospješila vlastitu smrt...'

■ Đorđe Ličina

Свакодневно се поставља питање где је Србија између ЕУ-а и Русије. Које су опасности такве позиције?

Веома далеко од ЕУ-а. Чак на путу да је и Русија изолује због дволичне политике. Уколико не дође до промена власти, Србија ће се удаљити од Европске уније, а то значи лошији живот, девастацију рудних богатства – бакра, злата, платине, сребра, иридијума... – од кинеских инвеститора и кинеских повериоца, којима Србија, за сада, дuguје преко четири милијарде америчких долара, као и прљавог арапског капитала који се пере кроз пројекат Београд на води и куповину пољопривредног земљишта.

Да сте на власти, који бисте став заузели између Европске уније и Русије?

Србија је географски, економски и политички део Европе. А Европа је, још замало, једнако Европска унија. Србија не сме да остане црна рупа у Европи. Вредности које ЕУ заговара, иако их често не реализује, најбоља су опција за Србију и њене грађане. Највећи извоз Србије је у земље ЕУ-а. Најзначајније инвестиције у Србију су из ЕУ-а. Наша људи се усавршавају у Унији. Са друге стране, Срби осећају емоције према Русији и то није ништа ново, али Русија не може да замени ЕУ. То значи, можемо колико хоћемо да волимо Русе, али наша је кућа, надам се мирна, Европа и Европска унија. У том смислу, Србија треба да води рачуна о себи. Русија овога пута, верујем, погрешно, води рачуна о себи. Са друге стране, Русија није једнако Путин. Путин је диктатор и не делим никакве вредности са тим човеком, иако волим руску културу, народ и традицију. Као што су ми близке многе друге европске културе, али су и оне често биле у сенци ауторитативних режима. Морамо да раздвојимо политичке вође и одговорне за недела од народа.

Континуирани проблем Србије је и Косово. Очекујете ли и кад и какав расплет у вези тога?

Већина грађана Србије Косово и Метохију сматрају делом територије Србије. Косово није члан УН-а, не признаје га већина чланица УН-а. Чини се да челницима у Приштини то није јасно и због тога имају нереалне захтеве. У томе имају подршку неких моћних земаља. Сматрам да заштитници косовске независности морају да утичу на власт у Приштини да приближи реалности своје захтеве. Уколико до тога не дође, Србија ће бити у позицији да не може више да даје уступке. Готово ништа од Бриселског споразума Приштина није реализовала, док је Србија све реализовала. У том погледу постоји велика сагласност власти и опозиције у Србији, као и грађана. Било би важно да до помака дође јер је сиромаштво на Косову и Метохији велико и масовно је исељавање становништва, па се бојим да ће тај простор остати пуст.

По вама, које је решење за косовско питање?

Решење је у преговорима. Али не у уценама. Север Косова мора да се ишчупа из канци криминала, а Срби на Северу и широм Косова и Метохије не смеју бити таоци ни Приштине ни Београда. Они што је најмање, морају имати право на достојан живот и демократска права. Али они морају имати и право на своје самоопредељење, на које се позивају косовски Албанци. Решење мора бити по принципу више од ау-

тономије, мање од независности. Таквих решења има у свету. Сигурно је да Србија не може прихватити признање Косова као независне државе нити може да буде благонаклона према чланству Косова у УН-у. Проблем су максималистички захтеви Приштине. Они сада већ постају проблем и њиховим подржаваоцима. Док се не дође до коначног решења мора се осигурати нормалан проток robe и људи и да они не буду таоци нерешавања статусних питања, која би се могла решавати десетинама година ако не буде разума у Приштини.

Један сте од вођа опозиције – зашто она није јача, релевантнија и уједињенија политичка снага у Србији?

Бити опозиција у Србији је бити као јелен у ловишту. Напади, уцене, судски процеси, медијске харанге. За разбијање опозиције користе се сва средства. И у тој ситуацији опозиција је успела да онемогући СНС-у да сам формира владу. Ако опозиције нема на телевизијама са националном фреквенцијом, тешко је паритији режиму, ако имају новац којим купују гласове, тешко је паритији са причом о ЕУ-у, о могућности бољих плати и већих субвенција пољопривреди. Ту причу грађани не могу да чују. Односно већина њих, јер око 70 посто грађана не може да види пар кабловских телевизијских станица на којима има опозиције. Уз све то, режим подржавају политичке елите у ЕУ-у, САД-у и Кини. Наравно, има и наше одговорности. Можда смо потценили дomete режимске демагогије која опија масе. Можда смо подценили да људи понекад више верују ономе што чују на тв-у него ономе што виде у новчанику или фрижидеру. Све смо покушавали. Протестовали годинама, бојкотовали изборе, излазили на оне непоштене... Сигурно је да ускоро морамо да подвучемо прту и да видимо како даље. Јер за нешто више од

годину дана су покрајински и општински избори. Као парламентарни покрет на државном нивоу, који одборнике има и у Београду и у неким другим градовима и општинама, борићемо се за јединство опозиције у захтевима за поштене изборе и слободне медије, али и за заштиту основних људских права, пре свега за заштиту људи од политичког прогона, али и против уништавања природе и расправљаје природних ресурса.

Бајка о успеху

Владајући често истичу социјално и економско уздизање Србије. По вашем суду, како живи просјечан грађанин Србије?

Више од милион људи у Србији је испод границе социјалне сигурности. Сваки седми грађанин је гладан или на ивици глади. Прича о економском диву је бајка. Било је у Србији страних инвестиција, али су оне плод јефтине радне снаге и великих државних субвенција. Са друге стране, велики инфраструктурни пројекти су продукт кинеских робних кредити. Односно они дају новац, радну снагу, материјал и одређују вредност инвестиције. На грађанима је да враћају тако скупе кредите. Дуг Србије је реално прешао 30 милијарди евра и он се повећава. Највећи број радника ради за плату мању од 300 евра, а највећи број пензија је испод тог нивоа. Ако је то успех, онда се Србија 'уздиже'.

Ипак, СНС увјерљиво побјеђује на изборима, а и њихов одговор на ваше критике је да су прије десет година затекли државу у очајном стању.

Да. Као Путин у Русији, Лукашенко у Белорусији, као својевремено Слободан Милошевић у Србији и то много убедљивије. СНС 'побеђује' тако што купује гла-

сове и то буквално за кеш и преко рачуна. Можда је некоме ко не живи у Србији то несхватљиво, али глас у Србији се плаћа од 2000 до 5000 хиљада динара. То је 20 до 40 евра. У кешу. Гласове купује СНС, али и СПС и друге режимске странке. Режим је пред изборе поручио да ће младима дати 100 евра уколико 'не изгубе на изборима'. У јавном сектору се сликањем гласачког листића доказује лојалност и могућност да и даље останете на радном месту. Наравно, неки гласају из 'убеђења' јер су их телевизије са националном фреквенцијом убедиле да је супер што имају мале пензије и што тако 'спашавају државу' или да је баш добро што смо 'економски тигар' који, узгряд, има најниже наднице не само у Европи већ и међу најнижима у свету.

Како оцењујете садашње хрватско-српске односе? И ове године смо имали неколико запаљивих ситуација. Односи између грађана су све бољи, а односи између две владе, два председника, од 1995. никада нису били гори. Кривица је обострана и не желим да браним ни једну ни другу власт. Нема политичке зреlostи да се решавају отворена питања и да се грађанима омогуће бољи живот, сарадња, размена у свим областима, бржи проток људи и роба... Нисмо решили ни проблем обнове имовине избеглица, нисмо пронашли нестале, нисмо утврдили границе, нисмо решили питање комеморирања жртава... Нужно је да дође до дескалације политичких 'поентирања' са националистичким мантрама које хране гладни народ. Ако се то не деси, имаћемо још озбиљније проблеме депопулације на овим просторима. Ако се то не деси, остаћемо заробљени у гледањима из 19. и политичци из 20. века, док су други народи, који су међусобно ратовали, одавно закопали ратне секире и раде заједно на добробити свог становништва. ■

Rat u Ukrajini unio je dodatni razdor u međunarodne odnose
(Foto: Smoliенко Dmytro/
Ukrinform/ABACA)

Budi se istok i jug

Opća skupština UN-a raspravlja je o ratu u Ukrajini, a nakon što su sve članice osudile rusku agresiju, predstavnici njih 66, uglavnom zemalja globalnog juga, zatražili su da se sve institucije UN-a i sve njezine članice angažiraju na prekidu oružanog sukoba, i to u trenutku kada je Pentagon najavio novi paket vojne pomoći Ukrajini

POTKRAJ rujna u New Yorku je održana 77. sjednica Opće skupštine Ujedinjenih naroda, jedinog tijela UN-a koje je sastavljeno od predstavnika svih zemalja svijeta i u kojem glas svake članice jednakov vrijedi.

Opća skupština ima niz važnih ovlasti, no unatoč tome njezine odluke nisu nešto o čemu se naširoko izvještava jer se zna da sva moć odlučivanja leži u Vijeću sigurnosti. Njega čini 15 članica, od kojih pet stalnih

ima pravo veta na bilo koju odluku. Iako je tih pet mjeseta rezervirano za zemlje koje su u Drugom svjetskom ratu bile na pobjedničkoj strani – Kinu, Francusku, Rusiju, Veliku Britaniju i Sjedinjene Države – zna se i da ova posljednja, zajedno sa svoja dva evropska satelita, ima najveću moć, među ostalim i zbog toga što proračunu UN-a doprinosi s 22 posto.

Poznato je i da Vijeće sigurnosti sustavno ignorira odluke Opće skupštine, a vjerojat-

no najeklatantniji primjer tog ignoriranja odnosi se na činjenicu da je Opća skupština 30 godina zaredom podržala neobavezujuću rezoluciju kojom Kuba traži ukidanje 60-godišnje američke ekonomski blokade. Ove godine za tu je rezoluciju glasalo čak 185 članica, dok su protiv bili samo SAD i Izrael, a Ukrajina i Brazil suzdržani.

Nešto ranije, Opća skupština raspravlja je o ratu u Ukrajini, a nakon što su sve članice osudile rusku agresiju kao kršenje

povelje UN-a, predstavnici njih 66, uglavnom zemalja globalnog juga, pozvali su da se hitno aktiviraju diplomatska sredstva i da se rat okonča mirovnim pregovorima. Tih 66 članica predstavljaju više od trećine država svijeta i više od polovice svjetske populacije s obzirom na to da uključuju Indiju, Kinu, Indoneziju, Bangladeš, Brazil i Meksiko. One su zatražile da se sve institucije UN-a i sve njezine članice angažiraju na prekidu oružanog sukoba, baš u trenutku kada je

Pentagon najavio novi, 400 milijuna dolara težak paket vojne pomoći Ukrajini, povrh više od 18 milijardi dolara koje joj je u formi oružja uputio od početka ruske invazije u veljači.

Razdor između zemalja globalnog sjevera i juga, odnosno zapadnih i svih ostalih, bio je vidljiv i u prethodnim glasanjima u vezi rata u Ukrajini. Netom nakon početka agresije, na sjednici Opće skupštine u ožujku, 52 članice glasale su protiv uvođenja ekonomskih sankcija Rusiji. Mjesec dana kasnije na sjednici Vijeća za ljudska prava 82 članice odbile su podržati nastojanja zapadnih članica da se suspendira članstvo Rusije u tom tijelu.

Iako je razdor, koji ta glasanja ilustriraju, konstanta u međunarodnim odnosima i u samim institucijama Ujedinjenih naroda, rat u Ukrajini produbio ga je više nego ijedna zapadna vojna intervencija posljednjih desetljeća. Sveučilište u Cambridgeu u listopadu je tako objavilo istraživanje pod naslovom 'A World Divided: Russia, China and the West' u kojem su istraživači obradili podatke 30 globalnih ispitivanja javnog mišenja koja obuhvaćaju 137 zemalja svijeta i 97 posto svjetske populacije, a kako bi pokazali da je svijet sve dublje podijeljen na 'liberalnu i iliberalnu sferu'.

Tamo se navodi da 75 posto od 1,2 milijarde stanovnika liberalnih demokracija danas ima negativno mišenje o Kini, a njih 87 posto negativno mišenje o Rusiji, 'dok je, međutim, za 6,3 milijarde ljudi koji žive u ostatku svijeta slika obrnuta; u tim društvinama 70 posto ljudi ima pozitivan stav prema Kini, a 66 posto prema Rusiji'. U posljednjih deset godina u zapadnim zemljama pozitivan stav prema Rusiji smanjio se sa 39 na samo 12 posto nakon invazije na Ukrajinu, 'no pravi teren za ruski međunarodni utjecaj leži izvan zapada; 75 posto ispitanih u južnoj Aziji, 68 posto u frankofonoj Africi i 62 posto u jugoistočnoj Aziji i dalje imaju o njoj pozitivno mišenje unatoč događajima ove godine', navode istraživači Cambridgea te zaključuju da se 'taj novi rascjep ne može reducirati samo na ekonomski interes ili geopolitičke pogodnosti, već on slijedi jasnu političku i ideološku podjelu'.

Jedan od primjera koji najbolje ilustrira neutralnost globalnog juga spram sukoba koji se tamo mahom percipira kao evropski onaj je Brazil, države s preko 200 milijuna stanovnika koja je zahvaljujući višedesetljetnoj fleksibilnoj vanjskoj politici i doktrini igranja po pravilima međunarodnog prava postala jedna od najjačih ekonomija svijeta, ušla u sve bitne međunarodne institucije i nametnula se u međunarodnim diplomatskim krugovima.

Brazil je jedna od pet članica 16 godina strog ekonomskog bloka poznatog pod akronimom BRICS (Brazil, Rusija, Indija, Kina i Južnoafrička Republika), koji se politički zalaže za multipolarnost globalnog poretka. Obuhvaća 3,23 milijarde ljudi i ima ukupni BDP od 23 bilijuna dolara, jednako koliko i Sjedinjene Države. Kada je Rusija 2014. okupirala Krim, preostale članice BRICS-a usprotivile su se nastojanjima zapadnih zemalja da se Rusiju izbaci iz kluba G20 najjačih svjetskih ekonomija. Nakon što je Rusija pokrenula napad na Ukrajinu, Brazil je bio jedina članica BRICS-a koja je glasala za rezoluciju UN-a kojom se osuđuje ruska invazija na Ukrajinu. No ni on nije glasao za onu kasniju, kojom se Rusiji uvode ekonomski sankcije. U zajedničkoj izjavi tim povodom članice BRICS-a složile su se da bi se sukob između Rusije i Ukrajine trebao rješavati mirovnim pregovorima, isključivo u okviru institucija Ujedinjenih naroda.

Novi stari brazilski predsjednik LUIZ INÁCIO LULA DA SILVA, koji je na izborima krajem listopada za dlaku pobijedio ekstre-

Chandran Nair (Foto: Wikimedia Commons)

mog desničara, bivšeg predsjednika JAIRA BOLSONARA, u svibnju je dao intervju američkom magazinu Time u kojem je odgovarao za rat svalio i na SAD i Evropsku uniju. Ustvrdio je da su te dvije države trebale onemogućiti Ukrajini da se učlani u NATO savez, te da je američki predsjednik JOE BIDEN trebao odletjeti u Moskvu i razgovarati s PUTINOM. 'To je ono što se očekuje od lidera, intervenirati kako se stvari ne bi otele kontroli', rekao je tada Lula, konstatiravši da je ukrajinski predsjednik ZELENSKI 'dobar komičar', ali da to nije razlog da se 'proizvodi rat kako bi se on mogao pojavljivati na televiziji'.

Lula se u kolovozu sastao s russkim i nizom evropskim veleposlanika, pa im predložio da upravo blok BRICS predvodi mirovne pregovore između Rusije i Ukrajine. To je, naravno, naišlo na gluhe uši, a kako se taj ignorantski stav zapada percipira u drugim zemljama globalnog juga zorno je opisao malezijski konzultant CHANDRAN NAIR iz think tanka Global Institute for Tomorrow sa sjedištem u Hong Kongu. Nair rat u Ukrajini opisuje 'ne kao najkataklizmički geopolitički događaj od Drugog svjetskog rata', nego kao jedan od mnogih 'koji najavljuju pojavu novog svjetskog poretka'. Takvim ga je nazvao u eseju za francuski Institut Montaigne, u sklopu ciklusa tekstova autora iz nezapadnih zemalja koji nosi naslov 'Ukraine Shifting the World Order'. Nair tamo piše da se na zapadu invazija na jednu evropsku državu uzdiže na pijedestal i koristi kako bi se kreirali hladnoratovski narrativi oko 'zamišljenih sila dobra i zla', pričemu u strane zla 'uključuju i nesvrstane zemlje, koje zapad združuje kako bi ih svrštao u proratne i antizapadne'. 'Time se gubi vrijedan prostor za nepristranu diploma-

ciju koju bi predvodile nezapadne zemlje, poput Kine i Indije, jer je ona sama po sebi neprihvatljiva iz perspektive uvjerenja da je zapad jedini kvalificiran za vodeću ulogu u globalnoj diplomaciji', piše Nair.

On navodi da je zapad dopustio da se koncept liberalne demokracije razvije u 'duboki osjećaj moralne superiornosti i jedini sustav prema kojemu bi nacije trebale djelovati', dok je, s druge strane za većinu nezapadnog svijeta onaj zapadni karakteriziran 'užasima kolonijalnog perioda i intervencijama postkolonijalnog perioda'.

Zanimljivo je da Nair, kao i još neki autori eseja iz spomenutog ciklusa, na ulogu Evropske unije u russko-ukrajinskom ratu gleda s dozom omalovažavanja, pa piše kako se Evropa sada našla 'u poziciji podčinjenosti SAD-u'. 'Šurujući sa SAD-om i njegovim ambicijama širenja NATO-a na istok, čime su Putina doveli u poziciju da može pravdati napad na Ukrajinu, evropski lideri odrekli su se svoje odgovornosti i podbacili u zaštiti svojih građana', piše taj malezijski biznismen.

U tekstu 'Saudijska perspektiva' sličan stav izražava i dr. ABDULAZIZ AL SAGER, osnivač instituta Gulf Research Center, nazivajući rat u Ukrajini 'prije svega evropskom krizom' i tvrdeći da se Evropa nalazi 'na kritičnoj točki formuliranja svoje vanjske politike i potrebe za neovisnom Evropom koja neće padati pod američku dominaciju kao što je to činila dosad'. Međutim, taj predstavnik autokracije koja počiva na fosilnim gorivima, pa stoga ne reprezentira tipičnu zemlju globalnog juga, piše kako su zaljevske monarhije u UN-u imale 'balansiran' stav prema ruskoj invaziji na Ukrajinu. Eksplicitno su podržave diplomatsko rješenje, zajedno s nizom siromašnih zemalja globalnog juga, kao i Indijom, Kinom i Turskom, jedino nezapadnom članicom NATO saveza.

Pritom je Indija kao regionalna velesila u specifičnoj poziciji jer podjednako zazire i od američke i od kineske dominacije, pa je zbog potonje danas u boljim nego ikada odnosi sa SAD-om. No unatoč indijskom strahu od 'autoritarnog poretka koji želi izgraditi kinesko-rusku alijansu', RAM MADHAV iz organizacije Council of India Foundation piše da je rat u Ukrajini tek 'posljednja verzija liberalnog svjetskog poretka kojim dominiraju hegemoni, profit i ratovi', zbog čega je 'velik dio zemalja globalnog juga izabralo ostati izvan toga sukoba'.

Možda najsljekovitiji prikaz mišenja o ratu u Ukrajini na području na koje se obično prvo pomisli kada se spomene treći svijet, a to je Afrika, dao je ekonomski istraživač

Sveučilište u Cambridgeu navodi da 75 posto od 1,2 milijarde stanovnika liberalnih demokracija danas ima negativno mišenje o Kini, a njih 87 posto negativno mišenje o Rusiji, 'dok je za 6,3 milijarde ljudi koji žive u ostatku svijeta slika obrnuta'

iz Benina GILLES YABI. On prvo zamjećuje iznenadenost komentatora sa zapada samostalnim ponašanjem afričkih članica u UN-u, a zatim navodi i da, za razliku od evropske, 'afrička pozicija' ne postoji već pojedine države imaju različite stavove oko ruske agresije na Ukrajinu. No većinska pozicija je ipak ona 'protiv sistematskog svrstavanja uz zapadne stavove'.

'Što se tiče osude agresije, ono što nam afričke, latinoameričke i azijske države zapravo govore nije to da one odobravaju čin kršenja Povelje UN-a, već je u pitanju refleksija osjećaja o prošlim kršenjima, uključujući i ona zapadnih sila, koja nisu dovela do sankcija', piše Yabi, pa upozorava i da bi enorman porast vojnih ulaganja zapadnih zemalja mogao dovesti do toga da to oružje završi u afričkim zemljama i izazove građanske ratove.

'Krisa u Ukrajini dogada se na rubu Evrope, zbog čega Evropljani imaju osjećaj da taj rat i svima ostalima mora biti najvažniji. No Afrika ima svoje vlastite prošle i sadašnje sukobe i druge probleme koji su za nju važniji, primjerice klimatske promjene i njihove efekte', zaključuje taj istraživač iz zapadne Afrike. ■

INTERNACIONALA

Uklanjanje postjugoslovenskih barijera

Sporazum o međusobnom priznavanju ličnih dokumenata, diploma i profesionalnih kvalifikacija velik je korak ka normalizaciji zapadnobalkanskih odnosa. Naročito će profitirati bošnjačka zajednica na Kosovu

PRED skidanja uniformi, povlačenja iz kosovskih institucija i uvođenja dronova migovima, vest da je u Berlinu u sklopu Berlinskog procesa potpisani sporazum šest strana (Srbija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Severna Makedonija, Albanija i Kosovo) o slobodnom kretanju s ličnom kartom, o priznavanju visokoškolskih kvalifikacija i o priznavanju profesionalnih kvalifikacija doktora medicine, stomatologa i arhitekta, ostarila je pre nego je i stigao da se obradi njen značaj. Sporazum je potpisana na Zapadnobalkanskem samitu održanom početkom novembra uz prisustvu nemačkog kancelara OLAFA SCHOLZA, predsednice Evropske komisije URSULE VON DER LEYEN i predsednika Evropskog saveta CHARLESA MICHELA. Iz ugla Srbije, pa i Severne Makedonije i Albanije, koje su deo nečega što se zove Otvoreni Balkan, u okviru kog već postoje slični sporazumi, vest i nema toliku važnost.

— Najsretniji su, svakako, Bošnjaci Kosova, kao i svi Kosovari, ali i svi Albanci i Bošnjaci s Kosova koji žive i rade u BiH. Nije ništa manje izraženo zadovoljstvo i kod dobrog broja Bošnjaka u BiH jer su i oni bili pogodenii rigoroznim viznim režimom — kaže nam Čerim BAJRAMI, jedan od predstavnika Bošnjaka Kosova.

Zašto baš Bošnjaci Kosova? Najveće žrtve nesrećnih odnosa Beograda i Prištine, ali i neaktivne politike predstavnika BiH upravo su građani BiH i Kosova koji su, kako je i sam Bajrami rekao, morali prolaziti komplikovani

ne vizne procedure da bi uopšte mogli ući u BiH ili Kosovo. To je u praksi značilo da su građani BiH išli u Zagreb, jer u granicama BiH, koja nije priznala nezavisnost Kosova, pre svega zbog protivljenja predstavnika entiteta Republika Srpska, ne postoji ni konzulatni ambasada Kosova. Predaja dokumenata za vizu nije nužno značilo i dobijanje vize. Slično je bilo i sa drugom stronom, sa tim što su građani Kosova predavali dokumenta u Skoplju. Sve to je posebno pogodalo bošnjačku zajednicu Kosova, koja je najbrojnija u Prizrenu i okolicu.

— Dugo smo očekivali ovu normalizaciju odnosa, slobodu kretanja svih naših građana, slobodu putovanja, slobodu ekonomskog povezivanja — sa olakšanjem nam govori EMILJA REDŽEPI, zamenica premijera Kosova i predstavnica Bošnjaka Kosova. Istiće i da je benefit potpisanih sporazuma ogroman jer sa tim ‘prestaju sve barijere koje su stvorene nakon ratnih dešavanja na prostoru bivše Jugoslavije’. Taj sporazum mogao bi rešiti i probleme između Srbije i Kosova, kad je reč o prelasku granica. Poslednjih meseci pitanje priznanja ličnih karata i prelaska granica dodatno je usisavalio ionako lošu atmosferu između Beograda i Prištine. MILICA ANDRIĆ RAKIĆ, novinarka na privremenom radu u nevladinoj organizaciji Nova društvena inicijativa iz Kosovske Mitrovice, napominje da bi doslovno sprovođenje ovog sporazuma značilo i rešavanje još uvek aktuelnih problema.

— Trenutno ne možete na svim graničnim prelazima sa srpskim ličnim kartama da pređete prema Crnoj Gori, Severnoj Makedoniji i Albaniji, a ne možete ni na svaki prelaz sa Srbijom da pređete sa kosovskom ličnom kartom. Ako se sproveđe taj sporazum to bi značilo da bi i te dodatne prepreke koje otežavaju kretanje, bile otklonjene — ističe ona.

Sporazum otklanja i još jedan bitan problem, a tiče se diploma. Generalna sekretarka Saveta za regionalnu saradnju (RCC) MAJLINDA BREGU izjavila je da je Berlinski proces revitalizovan i precizirala da trenutno ima 8.000 zahteva studenata za priznavanje diploma. Sada će taj proces umesto šest ili osam meseci trajati 14 dana i biće besplatan, dok je dosad koštao 350 do 500 evra. Sporazum o priznavanju profesionalnih kvalifikacija će dati šansu doktorima, stomatolozima i arhitektama da rade svuda u regionu gde nađu posao, a birokratske procedure će biti potpuno smanjene. Andrić Rakić napominje da je ovaj sporazum bitan za albansku zajednicu sa juga Srbije, kao i za srpsku zajednicu sa Kosova. Dodaje da je proces nostrifikacije, odnosno verifikacije diploma bio dogovoren u okviru Briselskog sporazuma, ali da je taj proces obustavljen na Kosovu od 2020. godine.

— Pored 1.700 ljudi koji su uspeli da verifikuju diplome ostali to nisu mogli i velika većina kosovskih Srba sve i da hoće ne može da radi u kosovskim institucijama i to bi trebalo da se promeni. Slično je i sa Albancima iz Preševske, Medvede i Bujanovca. Između ostalog u Srbiji na maternjem jeziku imaju samo dve katedre — ekonomiju i pravni fakultet. Većina bira da se obrazuje ili u Severnoj Makedoniji ili na Kosovu. Ako odaberu Kosovo ne mogu da rade u srpskim institucijama — dodaje ona.

Istiće i da su pregovori za postizanje sporazuma trajali preko tri godine, kao i da to još nije gotovo — jer ratifikacija i implementacija tek predstoje.

— Sve treba da prode test nacionalnih skupština. Ali je lakše bilateralne probleme rešavati iz regionalnog aspekta, posebno ako su to bilateralni problemi kao u slučaju Kosova i Srbije — smatra Andrić Rakić.

Što se Bošnjaka tiče, oni u ovom sporazu vide mogućnost boljeg povezivanja sa rodbinom u BiH, kao i obrazovnim sistemom. Zamenica kosovskog premijera ističe da se sporazumom vraća poverenje među ljudima s obje strane. Dodaje da je Bošnjacima Kosova, koji su završili studije u BiH, a kojima diplome nisu priznавane, uskraćeno puno toga.

— Nama Bošnjacima ovaj sporazum puno znači. Zbog nemogućnosti putovanja i nepriznavanja diplome loša je bila povezanost Bošnjaka, kako na kulturnoškom polju, tako i u rodbinskim vezama koje su zahladile svih ovih godina — objašnjava Redžepi.

Čerim Bajrami takođe primećuje da je kroz regionalne inicijative poput Berlinskog procesa moguće rešavati probleme. Poseban akcenat stavlja opet na rigorozni vizni režim između BiH i Kosova.

— Bilo je mnogo pokušaja i traženja da se na bilateralnom planu ukine rigorozni vizni režim i priznaju ostala osobna dokumenta, ali protivljenje predstavnika srpske strane u BiH bilo je redovno prisutno. Zbog toga je regionalna saradnja u okviru Berlinskog procesa, iza kojeg stoji i Njemačka i EU, a u kojoj su sve strane ravноправne, ključna za daljnje pozitivne iskorake i u našim odnosima sa Srbijom i na relaciji odnosa BiH i Kosova — zaključuje Bajrami.

Podseća da je Kosovo odbilo učešće u inicijativi Otvoreni Balkan zbog straha od neravnnopravnog statusa, kao i zbog toga što ta inicijativa nema jasnou međunarodnu podršku i otvorenu perspektivu ka EU integracijama.

■ Dejan Kožul

Lula je pobednički govor održao u São Paulu (Foto: Lincoln Zarbietti/DPA)

KRATKO I JASNO

Briselski sporazum je put

Da li je, nakon povlačenja Srba iz kosovskih institucija, Briselski sporazum mrav?

Svaki rat se završava na stolu. Bez obzira na to kako će se dalje odvijati situacija na Kosovu, da li će biti novog rata ili neće, ipak će se sve završiti u Briselu. To je sudbina. Zato ne možemo reći da Briselski sporazum ne postoji. Postoji, samo smo se sada vratili ponovo na nultu tačku, ali postoji jedan put gde možemo da se vratimo, a to je Briselski sporazum.

Briselski sporazum je potpisana 2013. godine. Gde je ta nulta tačka, u 2012. godini? Nulta tačka je skoro 2008., nakon proglašenja nezavisnosti Kosova. Srbi su izašli iz institucija Kosova i sve je sada враћeno na početak, a to je 2008. godina. Ali ponavljam, postoji put. Tada nije postojao.

Govorite o opciji rata kao sasvim realnoj?

Da, atmosfera je ratna. Nadam se da je ovo samo neki dogovor premijera ALBINA KURTIJA i predsednika ALEKSANDRA VUČIĆA, uz posrednike, da namerno zaostavljaju situaciju, pa da posle mogu da kažu kako su oni spasili narod od rata i da svi budu zadovoljni, umesto da ih kritikuju zbog kompromisa. Ukoliko to nije slučaj mi idemo direktno u rat.

Bez obzira na prisustvo EULEX-a i KFOR-a?

Srbija je izazvala Prvi svetski rat, 77 dana je ratovala sa NATO paktom. Zašto ne bi ponušala ponovo? Možemo li reći da se Srbija opametila od zadnjih ratova na Balkanu? Srbija se nikad nije izvinila za rat i zločine. Moguće je, nakon izlaska Srba iz institucija, da se zaredaju incidenti, a onda jedan incident izaziva drugi što na kraju može dovesti do intervencije Srbije na Kosovu.

Poslednja dešavanja kao da su ponovo aktivirala pomalo zaboravljenu temu o podeli teritorija pri čemu bi sever Kosova bio pripojen Srbiji?

To nije rešenje. Nije problem u teritoriji, već što Srbija neće da se pomiri da nema uticaja na region. To je problem i zato što neće da se pomiri da bude u orbiti zapada, već igra politiku između zapada i istoka, odnosno Rusije. Srbija se neće pomiriti sa tim da odustaje od takve politike, iako je ‘zapad’ okružio Srbiju sa svih strana, jer je Srbija okružena NATO zemljama. To je jedna oaza u zapadnoj sferi koja neće da se pomiri sa zapadnim uticajem. Nažalost, situacija je jako opasna.

■ D. Kožul

Na autoputu za pakao

Konferencija o klimatskim promjenama COP27 započela je dramatičnim upozorenjima, no čini se da neće biti konačnog dogovora o finansijskoj pomoći najteže pogodjenim zemljama

UEGIPATSKOM ljetovalištu Šarm el Šeik 6. studenog započela je 27. konferencija Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama (COP27), na kojoj će svjetski lideri ponovno voditi tegobne pregovore o mahom palijativnim mjerama za ublažavanje efekata globalnog zatopljenja. Prva dva dana bila su rezervirana za sastanke stotinjak šefova država, od kojih su neki bili zatvoreni za javnost. No na tim sastancima nisu bili kineski predsjednik

Ši Činping, ruski predsjednik VLADIMIR PUTIN i indijski premijer NARENDRA MODI, a oni neće prisustvovati ni ostatku konferencije. Samit je katastrofičnim govorom otvorio glavni tajnik UN-a ANTÓNIO GUTERRES, poručivši okupljenima da se čovječanstvo u ovom trenutku nalazi 'na autoputu za pakao', kao i da je ova dekada vrijeme kada će se rasplesti ishod borbe za planet na kojem se može živjeti.

'Borimo se za opstanak i gubimo, a naš se planet ubrzano približava točki na kojoj klimatski kaos postaje nepovratan', rekao je Guterres i pozvao razvijene zemlje i one u razvoju da sklope 'povjesni pakt', jer će nje-

Prosvjedi klimatskih aktivista u Šarm el Šeiku (Foto: Thaier al-Sudani/Reuters)

PERSONA NON CROATA

Afro-kubanski demokrat MAXWELL FROST bit će najmladi političar u novom sazivu američkog Kongresa. Taj 25-godišnjak s Floride izabran na međuizborima, koji su održani 8. studenog, poznat je po svom zalaganju za univerzalno zdravstveno osiguranje, reformu zdravstvenog sustava i dekriminalizaciju seksualnog rada te borbi protiv oružanog nasilja u Sjedinjenim Državama. Istovremeno se distancirao od svojih ranijih propalestinskih pozicija i pokreta 'Bojkot, neinvestiranje, sankcije' koji se zalaže za međunarodne sankcije protiv Izraela.

■ J. B.

gov izostanak predstavljati 'kolektivni pakt o samoubojstvu'. Jedno od glavnih pitanja o kojima se raspravlja odnosi se na finansijsku pomoć zemljama u razvoju koje su najgore pogodene klimatskim promjenama iako im najmanje doprinose. Te se države zalažu da se konačno realizira obećanje staro 13 godina o stvaranju 100 milijardi dolara vrijednog fonda za naknadu štete od ekstremnih vremenskih dogadaja. Iako je konferencija tek počela, već se pretpostavlja da ona neće rezultirati konačnim dogовором o tom mehanizmu. Sva je prilika da će se umjesto toga nuditi točasta rješenja, poput onoga koje je predložila Velika Britanija a koje će zemljama pogodenima katastrofama omogućiti dvogodišnju odgodu vraćanja kredita. Taj prijedlog predstavljen je kao pozitivan napredak, a slične 'reforme' očekuju se i od međunarodnih finansijskih institucija poput MMF-a, Svjetske banke i razvojnih banaka, no tu je ideju od razvijenih država zasad podržala samo Francuska.

Pitanje odšteta i prilično nejasan koncept 'prilagodbe na klimatske promjene' postali su temeljni elementi narativa u raspravama o klimatskim promjenama, što pokazuje da ni političke elite ni stručna javnost više nisu u stanju pretvarati se da je globalno zatopljenje moguće zaustaviti na razini koja ne bi imala nepovratne posljedice. UN je izvijestio da svijet ubrzano hrli ka porastu temperaturе od najmanje 2,5 stupnja Celzijeva, unatoč tome što su se države Pariškim sporazumom 2015. godine obavezale da će poduzeti mјere da se taj porast zaustavi na 2, a po mogućnosti i 1,5 stupnja u odnosu na predindustrijsku razinu. Samit se odvija u kontekstu sve učestalijih ekstremnih dogadaja koji ugrožavaju egzistenciju milijuna ljudi diljem svijeta, poput nedavne poplave u Pakistanu i suše u istočnoj Africi. Na ovom drugom području najgora posljedica klimatskih promjena je glad, koja prema procjenama UN-a pogda 37 milijuna ljudi u zemljama roga Afrike. Najgore je u Somaliji, koja se suočava sa sušom petu godinu za redom, što je dovelo do kolapsa poljoprivrede i posljedičnog internog raseljavanja i masovne gladi.

Samit se događa i u sjeni rata u Ukrajini iz kojega američke industrije fosilnih goriva mahnito nastoje profitirati, koristeći ekonomski sankcije protiv Rusije za plasiranje svojih prljavih energenata na tržišta koja su ranije bila ovisna o ruskim. Unatoč tome, na COP-ovima se, izuzev na marginama rezerviranim za klimatske aktiviste, srž problema nikada otvoreno ne locira u globalnom ekonomskom poretku, već se umjesto toga kapitalizam adresira šifrirano. Britanska humanitarna organizacija Oxfam tako je na samitu predstavila izvještaj koji pokazuje da 125 najbogatijih ljudi svijeta sa svojim ugljično intenzivnim biznisima proizvodi jednako emisiju stakleničkih plinova kao i cijela Francuska sa svojih 67 milijuna stanovnika. Oxfam predlaže uvođenje poreza na investiranje u klimatski štetne industrije i oporezivanje imovine superbogataša, čime bi se namaknula sredstva za pomoć neražvijenim zemljama. Kolike su šanse da taj prijedlog prođe možda najbolje može procijeniti marketinška agencija Hill + Knowlton Strategies koju je vlada Egipa angažirala za upravljanje odnosima s javnošću za vrijeme konferencije, iako su joj klijenti najveće kompanije za proizvodnju fosilnih goriva.

■ Tena Erceg

Umiljavanje Erdoğanu

UNATOČ svim uvjeravanjima Stockholma i Helsinkija da u potpunosti razumiju tursku 'zabrinutost', Ankara još uvjek nije odobrila pristupanje Švedske i Finske NATO-u. Odlučan napredak nije donio ni posljednji posjet ULFA KRISTERSSONA, koji od ovog listopada predvodi novu vladajuću većinu u Švedskoj, sastavljenu od stranaka desnice i desnog centra. Kristersson je u utorak 8. studenog u Ankari razgovarao s turskim predsjednikom RECEPOM TAYYİPOM ERDOĞANOM, a tom prilikom obećao je zauzeti još čvrsti stav u borbi protiv kriminala i terorizma. U stvarnosti Turska od Švedske i Finske traži izručenje pojedinaca povezanih s Radničkom partijom Kurdistana (PKK), kao i ograničenje kurdske aktivizma u tim zemljama, s tim da turske, vrlo labave definicije 'terorizma' tako označavaju gotovo svako zalaganje za prava Kurda, kojih u Turskoj ima približno 17 milijuna. Turska, Švedska i Finska u lipnju su potpisale memorandum koji je uklonio turski veto na pristupanje te dvije zemlje NATO-u. Već su taj memorandum aktivisti za kurdska prava, ali i ljudska prava uopće že stoko kritizirali, međutim Erdogan je očito procijenio da može i dalje ucjenjivati ne bi li dobio još više. Švedski ministar vanjskih poslova TOBIAS BILLSTRÖM nedavno je obećao i da će se njegova vlada distancirati od YPG-a, oružane formacije sirijskih Kurda koju su zbog borbe protiv takozvane Islamske države podržavale mnoge zapadne zemlje.

Dopisnik berlinskog Tageszeitunga iz baltičkih zemalja, REINHARD WOLFF, komentira kako se Švedska pretvorila u publicu turskog despota, preuzevla definiciju terorizma po kojoj terorizam predstavlja sve što dovodi u pitanje Erdoganovu moć, njegov odnos prema turskoj opoziciji tretira 's velikim razumijevanjem' te je i kod kuće voljna odreći se principa pravne države. Sve to umiljavanje, međutim, još uvjek nije potučilo uspjeh, a stvari presudno očito nije promjenio ni nedavni posjet glavnog tajnika NATO-a JENSA STOLTENBERGA Ankari. Turska i dalje ponavlja kako dvije nordijske zemlje moraju 'poduzeti potrebne korake', a Erdogan je odluku o ratifikaciji njihovog pristupa NATO-u odgodio do njegovog posjeta Stockholmu, koji bi se trebao dogoditi krajem studenog. 'Nadam se da ćemo imati pozitivnije zaključke', poručio je. Osim mјera protiv kurdske aktiviste, Ankara je od Švedske zatražila ukidanje embarga na izvoz oružja u Tursku, što je već ispunjeno. Inače, od 30 zemalja-članica NATO-a, njih 28 odobrilo je pristupanje Švedske i Finske. Osim Turske, to još nije uradila ni Mađarska. Osim što tamošnji autokrat VIKTOR ORBÁN njeguje dobre odnose s Erdoganom, riječ je o zemlji najbližoj Moskvi unutar NATO-a i Europske unije, a sigurno će i sam nastojati ishoditi određene koncesije.

■ Jerko Bakotin

PEPIJN BRANDON

Amsterdam je bio duboko umiješan u ekonomiju ropstva

Njegovi gradonačelnici itekako su intervenirali u kolonijalnu politiku. Primjerice, u 17. stoljeću grad je izravno posjedovao trećinu nizozemske kolonije Surinam.

U Amsterdamu formalno nisi mogao biti rob, ali to nije bila realnost za brojne ljude koji su u njemu živjeli

PEPIJN BRANDON profesor je globalne ekonomske i društvene povijesti na Vrije Universiteit u Amsterdamu i istraživač na Međunarodnom institutu za društvenu povijest. U radu se fokusira na povijest kapitalizma, rat i ekonomski razvoj te ropstvo. Autor je knjige 'Rat, kapital i nizozemska država (1588. – 1795.)' te urednik knjiga 'Slobodan i neslobodan rad u lučkim gradovima Atlantskog i Indijskog oceana (1700. – 1850.)' i 'Rana moderna država: pokretači, profiteri i nezadovoljstva'. Suorganizator je istraživačke konferencije o pomorskoj solidarnosti koja će se dogodine održati u Amsterdamu.

U knjizi 'Rat, kapital i nizozemska država' bavite se povezanošću kapitalizma, modernih država i rata. Što vas je potaknulo na to da je napišete?

Postoji vrlo jaka tradicija koja u osnovi tvrdi da kapitalizam ide ruku pod ruku s razvojem moderne države, koja je birokratska država. Rat pokreće razvoj takve države, a birokratska je država posebno učinkovita u vođenju rata. Međutim, vrlo nedavna povijest rata i kapitalizma pokazuje nam da ne postoji tako jasna granica između državne birokracije i privatnih kompanija u organizaciji ratovanja. To mi je bilo očito kada sam počeo pisati knjigu, u jeku američke invazije na Irak, kada se mogla vidjeti uloga velikih privatnih organizatora rata. No takve vrste institucija bile su prisutne kroz čitavu povijest kapitalizma, a zanimljivo je da su u Nizozemskoj bile posebno dominantne.

Kako to?

Bila je to praktički slaba država koja je veći dio svog ratovanja prepustila privatnim

kompanijama diljem svijeta. Nisam to htio tretirati kao nekakvu čudnu iznimku, nego kao element koji je prisutan kroz cijelu povijest kapitalizma, čak i u doba kada su birokratske države dominantne. Moja druga intencija bila je kritički pogled na povijest predstavljenu kroz prizmu dominantnih nacija. Ne promatrati dakle razvoj kapitalizma kroz kontejnere nacionalnih putanja od kojih je svaka potpuno jedinstvena i koje unapređuju kapitalizam zbog određenih nacionalnih obilježja. Pokušavam to učiniti na slučaju Nizozemske, analizirajući kako je ta povijest povezana s onom na globalnoj razini, kao i s razvojem transnacionalne kapitalističke moći.

Neslobodan rad

U kakvoj je vezi vaš rad s klasičnom marksističkom teorijom i u kojoj mjeri od nje odudara? U knjizi spominjete kako Marx kao primjer uzima nizozemsку državu, ali to čini usputno?

Važno je reći da MARX nije bio povjesničar nizozemske države. O njoj je iznio neke napomene koje spadaju u njegov širi interes za europske države kao faktore razvoja kapitalističkog načina proizvodnje. U nekom trenutku nizozemsku državu naziva modelom kapitalističke nacije 17. stoljeća. Nadahnut sam marksističkom teorijom, moja knjiga je pokušaj korištenja marksističkih koncepata u analizi nizozemske povijesti. Međutim, moja analiza odudara od standarde marksističke misli, u kojoj država ima istaknuto mjesto, ali se vrlo malo pažnje pridaje razlikama u formi države. Države bi mogle imati slične ciljeve u kapitalističkom načinu proizvodnje, ali u smislu svoje unutarnje organizacije po prirodi su vrlo raznolike. Zanimalo me što sačinjava te varijacije

u formi, koliko je različito organizirana hegemonija među državama, a tu puno crpm iz GRAMSCIEVA djela. Osim toga, kritičan sam prema marksističkoj literaturi koja se fokusira na nacionalne putanje kao datost i govori o različitim fazama tranzicije u kapitalizam unutar strogo nacionalnih granica. Iz moje perspektive, nacionalna država i nacionalna ekonomija vrlo su kasne priodošlice u modernoj povijesti kapitalizma kao globalnog sustava.

Tu se možemo dobro nadovezati na vaše istraživanje povijesti lučkih gradova, jer se uloga koju su ti gradovi imali u razvo-

Kažnjenički rad bio je temeljni aspekt funkcioniranja na dokovima, u ključnim trenucima tranzicije u brodogradnji i transportu. Primjerice, piljenjem drva u brodogradilištima u Toulonu bavili su se uglavnom kažnjenci, ratni zarobljenici iz Alžira

ju kapitalizma čini dosta zanemarenom. Dodatno, raznolikost rada i radnika u lučkim gradovima izmišlja nas od klasičnog marksističkog portreta odredene vrste radnika u određenom sektoru nacionalnog gospodarstva.

Razvoj internacionalnog kapitalizma od samog je početka izrazito neujednačen, ali postoje elementi unutar njega koji te varijacije povezuju. Lučki gradovi spajaju mnoge od tih elemenata s nizom različitih radnih odnosa na relativno ograničenom geografskom području. O tome postoji prekrasna knjiga LALEH KHALILI 'Tetive rata i trgovine', koja govori o lučkim gradovima kao točkama stvaranja internacionalnog kapitalizma, ali i točkama intenzivne projekcije moći država, kao i mjestima na kojima su se različite skupine radnika sastajale i bunile. Za knjigu o povijesti lučkih gradova u Indijskom i Atlantskom oceanu meni i mojim kolegama istraživačima, MARCUSU REDIKERU, NIKLASU FRYKMANU I PERNILLE RØGE, bilo je važno promatrati te gradove kao točke napetosti u povijesti. Luke su vrlo važna mjesta za proučavanje, bilo da je riječ o transnacionalizmu, rasnoj ili rodnoj teoriji, a sve je to sastavni dio povijesti kapitalizma.

Vodili ste i istraživački projekt o ulozi Amsterdama u ropstvu diljem Atlantika i Indijskog oceana. Kakvu je ulogu odigrao Amsterdam u to vrijeme?

Dinamika lučkih gradova u kolonijalnom kontekstu bila je drugačija. Amsterdam je drugačiji od kolonijalnih lučkih gradova u Atlantiku i Indijskom oceanu. Odrastao sam u Amsterdamu i volim ga, ali on o sebi priča kao o mjestu slobode. Da su izbjeglice dolazile u Amsterdam i bile ovdje dobrodošle, da je mjesto vjerske tolerancije. Ali on je bio i

jedno od glavnih središta organiziranja globalnog komercijalnog ropstva, mjesto agresivne kolonijalne moći. Njegovi gradonačelnici itekako su intervenirali u kolonijalnu politiku. Primjerice, u 17. stoljeću grad Amsterdam posjedovao je trećinu nizozemske kolonije Surinam izravno, a ne preko neke kompanije. Grad je bio duboko umiješan u ekonomiju ropstva, što se odrazilo na njegovu populaciju. Novo istraživanje koje su proveli istraživači iz Gradskog arhiva donosi nam priče o ljudima iz nizozemskih kolonija koji su živjeli u Amsterdamu i borili se za svoju slobodu. U Amsterdalu formalno nisu mogao biti rob, ali to nije bila realnost za brojne ljude koji su u njemu živjeli. Njegova povijest također nam pokazuje kako su gradovi i ranije bili izmiješani, što se ne uklapa u narativ da je svijet do početka 20. stoljeća bio etnički podijeljen.

Možete li u kontekstu ropstva govoriti o razlici između slobodnog i neslobodnog rada? Mislite li da nam te kategorije dobro služe u analizi povijesti?

Te kategorije proizlaze iz problema, a to je način na koji objašnjavamo sve veću dominaciju najamnog rada u klasično kapitalističkom industrijaliziranom svijetu u određenoj točki povijesti. Ima nešto što me fascinira u čitanju Marxa, koji kaže da je kapitalizam ipak vezan samo za slobodan rad. To Marxa gotovo čini liberalom, nekim tko je vjerovao da je sloboda ugovaranja donekle inherentna značajka života radnih ljudi u kapitalizmu. Ali čak i tamo gdje je Marx vrlo ironično uveo termin 'slobodnog rada', ipak je naglasio da je za njega najamni rad samo još jedan oblik prisile. Pripada domeni nužnosti, a ne domeni slobode. Druga ključna stvar bila bi pogledati oko sebe i primijetiti ogromne količine zaista neslobodnog rada

koje su prisutne u bilo kojem trenutku u povijesti kapitalizma, sve do sadašnjosti. Okarakterizirati kapitalizam kao sustav kojim dominira najamni rad drugačije je nego okarakterizirati ga kao sustav definiran isključivo najamnim radom. Ja sam među onima koji kažu da kapitalizam u svojoj povijesti ide ruku pod ruku s različitim oblicima neslobodnog rada, koji nisu samo ostatak prošlosti, nego je i kapitalizam kreator novih oblika takvog rada.

Možete li nam navesti neke primjere?

U nekim lučkim gradovima sektorom konoba i kavana dominirale su žene, a to su bila glavna sastajališta, mesta radikalnih ideja. Sav taj rad koji su obavljale bio je ključan u stvaranju sustava podrške radnicima na moru, koje je bilo muško carstvo

Ropstvo na plantažama je ključni primjer. Postaje potpuno komercijalizirano, finansirano mrežama transnacionalnog kapitala, integrira proizvodnju robe u nova globalna tržišta. Tu dakle imate tradicionalni oblik neslobodnog rada, ropstvo, koje se mijenja do neprepoznatljivosti kada dode pod vlast kapitala. Ali to nije jedini primjer, naravno. Najnaprednija industrijska ratna postrojena u naprednim industrijskim nacijama u 19. stoljeću funkcionalala su uz pomoć velikih količina neslobodne radne snage. Kažnjenički rad bio je temeljni aspekt funkcioniranja na dokovima, u ključnim trenucima tranzicije u brodogradnji i transportu. Primjerice, u Toulonu u Francuskoj piljenjem drva u brodogradilištima bavili su se uglavnom kažnjenici, ratni zarobljenici iz Alžira, iz osvajanja 1830-ih.

Istraživanje otpora

Koje su razlike i sličnosti između lučkih gradova Atlantika i Indijskog oceana kada je u pitanju razvoj kapitalizma?

Temeljna razlika o kojoj bismo trebali govoriti kada su u pitanju kolonijalni lučki gradovi jest struktura tih gradova. Neki su bili mali i okruženi kolonijalnim plantažama u kojima je u potpunosti dominirala institucija ropstva, što se jako razlikuje od velikih lučkih gradova s puno urbanog ropstva, ropstva unutar gradskog uslužnog sektora i kolonijalnih kućanstava, omeđenog složenijim društvenim okruženjem. To je važno jer je u lučkim gradovima postojala stalna napetost u organizaciji društvenog poretku, a takve su vrste napetosti bile prisutne i u lukama Atlantika i Indijskog oceana. Jedna bi razlika bila u tome da u lučkim gradovima u Indijskom oceanu postoji manje potpunog preklapanja između kolonizatora i vrlo

tvrdih rasnih linija, što je karakteristika u atlantskom svijetu.

Kako se situacija mijenja ukidanjem ropstva?

Važno je reći da je usporedba jedan način na koji možemo gledati na te stvari, ali povezanost među njima je ključna. Umjesto razmišljanja o geografskim iznimnostima, treba razmišljati o povezanosti. Dobar primjer je pojava masovne koncentracije kažnjeničkog rada u azijskom kontekstu kao odgovor na ukidanje ropstva. Ropstvo je bilo u opadanju u 19. stoljeću, ali tada dolazi do pojave arhipelaga kažnjeničkih radničkih postaja diljem Indijskog oceana, o čemu CLARE ANDERSON piše u knjizi 'Kažnenici u Indijskom oceanu: Prijevoz iz Južne Azije na Mauricijus, 1815. – 53.'

Spominjete kako je povijest lučkih gradova važna kada govorimo o rasističkim sustavima izrabljivanja, ali i o rodnim aspektima rada. Dobro je poznat narativ o ženama koje ulaze u radnu snagu putem tvornica, ali kakav je portret radnice u lučkom gradu u 18. stoljeću?

Žene su bile ključne za radnu snagu i organizaciju društvenog života u lučkim gradovima. Svojim su radom stvarale nove mogućnosti, ali su također bile izložene novim slojevima ugnjetavanja. U našoj knjizi MELINA TEUBNER piše o uličnim prodavačicama u Rio de Janeiru, luci u kojoj su čitavim prehrambenim sektorom dominirale radnice. TITAS CHAKRABORTY piše o važnom radu brige i skrbi koji su obavljale žene u bengalskim lukama. U nekim lučkim gradovima sektorom konoba i kavana dominirale su žene, a to su bila glavna sastajališta, mesta radikalnih ideja, zavjera protiv sustava. Sav taj rad koji su obavljale žene bio je ključan u stvaranju sustava podrške radnicima na moru, koje je bilo dominantno muško carstvo.

Jedan ste od organizatora istraživačke konferencije o pomorskoj solidarnosti koja će se dogodine održati u Amsterdamu, a natječaj za prijavu radova upravo je u tijeku. Možete li nam reći više o potrebi istraživanja tog segmenta povijesti?

Grupa smo istraživača zainteresiranih za povijest odozdo. Kroz ranija istraživanja uvidjeli smo koliko je lakše pisati o postojanju opresije nego otkopavati primjere otpora. Znamo za značajnije trenutke u razvoju radikalizma, za grandiozne pokušaje revolucija, ali ne znamo mnogo o svakodnevnim pričama koje su u pozadini toga. O tome kako se otpor gradio kroz vrijeme. Postoje mnogi primjeri pomorske solidarnosti, od mreža organiziranih kako bi se pomoglo robovima u bijegu diljem Sjeverne Amerike do pojave često vrlo radikalnih lučkih sindikata koji su okupljali radnike različitih pozadina. Luke imaju važnu ulogu u povijesti antikolonijalne borbe i zanima nas što je sve pokretalo taj internacionalizam i koji je njegov opseg. To nas dovodi i u sadašnjost, u grupe solidarnosti koje se organiziraju za pomoć migrantima, među ljudi na spasišćkim brodovima Mediterana. U kriznom sustavu u kojem živimo pomaže da se osvrnemo na povijest autoritarnog kapitalizma i otkrijemo više o načinima organiziranja protiv njega. U povijesti kapitalizma ljudi koji su ustajali protiv sistema uglavnom to nisu činili u uvjetima liberalne demokracije, nego u uvjetima teške represije i autoritarnih režima. Važno je shvatiti da su i u njima uvijek uspijevali organizirati otpor. ■

Tržišni neofašizam

Novi talijanski ministar kulture Gennaro Sangiuliano kao novinar je prije izbora promovirao program stranke Braćo Italije, a sada će ga provoditi. Riječ je o konzervativno-tržišnom viđenju kulturne politike

MALO toga dočarava političku nemoć liberalizma kao cičićna lakoća kojom ekstremna desnica i neofašisti navlače njegovo beskrvno ruho. Recentni javni nastupi nove talijanske premijerke, ultrakonzervativke GIORGIE MELONI iz stranke Braćo Italije, čiju vladu mediji opisuju kao najdesniju od razdoblja fašizma, samo su još jedan primjer takve apropijacije. U svojem prvom obraćanju talijanskom parlamentu po stupanju na dužnost, prenosi više medija, Meloni se eksplicitno ogradi od talijanskog fašizma, svrstavši ga među 'nedemokratske režime' te se obvezala boriti protiv 'svih oblika rasizma, antisemitizma, političkog nasilja i diskriminacije', navodeći kako 'vlada desnog centra nikada neće ograničiti postojeće slobode građana i tvrtki'. Međutim, dok te izjave ponajprije govore o komunikacijskoj prilagodbi Meloni i njene stranke političkom mainstreamu, njihova stvarna politička pozadina i duboko reakcionarni ideološki horizont, njihove veze i kontinuitet s bivšom neofašističkom strankom Talijanski socijalni pokret (Meloni je bila članicom njene mladeži), o kojima je u Novostima već iscrpno pisao HRVOJE ŠIMIČEVIC, ostaju solidnim indikatorima budućeg smjera talijanske politike.

U tom smislu nema boljeg signala od sastava nove talijanske vlade, koju redom čine krajnje sporne figure, poput MATTEA SALVINIJA, ovog puta u ulozi ministra in-

frastrukture i prometa, ili EUGENIE MARIJE ROCCELLI, ultrakonzervativne protivnike pobačaja i prava LGBTQ+ populacije. Na tragu Šimičevićevog pomognog raspetljavanja veza talijanskih i hrvatskih obiteljaša, ne treba čuditi podatak da je Roccella u ožujku 2014. u Rimu prisustvovala konferenciji organizacije Katolički savez, na kojoj su 'počasne gošće' bile MIRJANA ANDIĆ i Željka Markić, i to na temelju svojih referendumskih 'zasluga' iz prethodne godine.

Kada je riječ o kulturi, nakon DARIJE FRANCESCHINIJA, koji je vodio resor od 2014. do 2018., pa opet od 2019. do ove godine, ministarsku funkciju preuzeo je pravnik, novinar i publicist GENNARO SANGIULIANO. Riječ je o osobi čija se biografija na prvi pogled čini kao idealan primjer svestrenog desničarskog tehnokrata, kao što bi se to u određenom smislu moglo reći i za NINU OBULJEN KORŽINEK – izvana razmjerno neutralna, uglađena slika nestramačkog stručnjaka, iz koje, međutim, na sve strane cure sporne političke poveznice i duboko konzervativno poimanje kulture.

Novinarka talijanske agencije ANSA i dnevnih novina Domani CECILIA FERRARA, koju smo kontaktirali za komentar povodom Sangiulianovog imenovanja, ističe da je riječ o prvom ministru kulture koji ima historijat bliskih veza s Talijanskim socijalnim pokretem. Naime, i Sangiuliano je, poput Meloni, kao tinejdžer bio članom njegove mladeži, a

sredinom osamdesetih je bio i okružni vijećnik Pokreta u Napulju. Ferrara napominje kako je riječ 'o čovjeku koji je 2015. napisao knjigu o VLADIMIRU PUTINU ('Putin. Život jednog cara', op. a.), u kojoj ruskog vodu prikazuje kao modernog Robina Hooda, borca protiv zapadnih sila, te koji je, između ostalog, tvrdio da Krim prirodno pripada Rusiji'.

Komentirajući Sangiulianov novinarski rad, Ferrara navodi kako je 'redom radio u desnim novinama, da bi 2003. prešao na Rai, gdje je od 2018. direktor informativnog programa TG2 na kanalu Rai 2. Nikad nije krio svoj konzervativizam, no njegova bliskost stranci premijerke Meloni prema mnogima je otišla predaleko kada je sudjelovao na jednoj njenoj predizbornoj konvenciji'. Slučaj na koji se Ferrara referira uistinu pokazuje razmjere beskrupulznosti novog ministra. Naime, kako je ranije ove godine prenio niz talijanskih medija, Sangiuliano je od Raija u travnju zatražio dozvolu za moderiranje rasprave na programskoj konvenciji stranke Braćo Italije. Dozvolu je dobio, no potom se ispostavilo da je ipak sudjelovao nešto aktivnije nego što je najavio, održavši čak i govor o konzervativizmu. Zbog toga je dobio i službenu opomenu, da bi par mjeseci kasnije izbio novi skandal kada ga je ugledni član stranke Braćo Italije i ponosni vlasnik MUSSOLINIJEVE biste IGNATZIO LA RUSSA – danas novi predsjednik talijanskog Senata – pohvalio u jednoj emisiji kao osobu koja je 'spremna potpisati' njihov politički program. Tim povodom oglasio se i USIGRAI, sindikat Raijevih novinara, koji je prozvao Sangiuliana zbog narušavanja autonomije vlastite kuće, no budućeg su ministra zaobišle ozbiljnje sankcije.

UKRATKO, Sangiuliano je kao direktor jednog od dvaju glavnih informativnih programa na nacionalnoj televiziji uredno sudjelovao u predizbornim aktivnostima stranke buduće premijerke. 'Pogledamo li gdje ga je to dovelo', ironična je Ferrara, 'izgleda da je bio pametan kada je pokazivao svoje simpatije prema Meloni'. Na tom tragu, ističe ona dva detalja vezana za Sangiulianovo imenovanje: 'Prvo, nevjerojatno je da nitko ne problematizira njegov transfer iz jedne od najvažnijih redakcija u državi u vladu, koji možemo shvatiti kao nagradu za doprinos Melonijinom dobrom publicitetu tijekom rada na javnoj televiziji. U svakom slučaju, riječ je o lošem primjeru principa poznatog kao *revolving door*'. Upravo su takvi transferi koje Ferrara spominje – između političkih funkcija i vodećih pozicija u raznim industrijama – česta tema koja prati formiranje vlada u Italiji, a u ovom slučaju je očito da

se ni Meloni, koja je na vlast došla također eksplotirajući sentimente protiv tzv. establišmenta, nimalo ne suzdržava od tipičnih metoda istih tih političkih i ekonomskih elita. Osim Sangiulianovog, u tom smislu je indikativan slučaj GUIDA CROSETTA, koji je na funkciju ministra obrane u njenoj vladu stupio kao – bivši lobist vojne industrije!

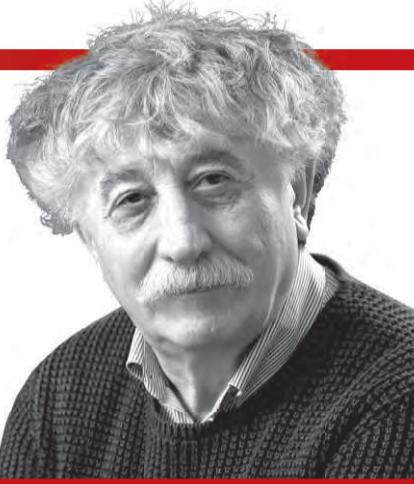
U kojem smjeru će se kretati Sangiulianova kulturna politika zasad je prerano reći. Okvir definiran u izbornom programu stranke Braćo Italije predstavlja zabrinjavajuću, premda ne i iznenadujuću kombinaciju nacionalističko-klerikalno-tržišnog bunila, u kojem se rame uz rame nalaze kršćanske vrijednosti, borba protiv tzv. kulture otakzivanja, fetišizacija nacionalne baštine i povezivanje privatnog i javnog sektora. Ksenofobija, mizoginija i homofobija bi se također mogli 'osjećati' dobrodošlo unutar takvih koordinata – uostalom, kako prenosi Art Newspaper, njihov glavni stranački strateg za kulturu FEDERICO MOLLICONE nedavno je od Raija tražio da ne emitira epi-zodu crtića 'Peppa Pig' u kojem se prikazuje istospolni par polarnih medvjeda. Je li netko spomenuo kulturu otkazivanja?

Nikoga također ne bi trebalo iznenaditi ako dodatan vjetar u krila dobije povijesni revizionizam u talijanskom društvu. Naime, Sangiuliano se već kao urednik TG2 istaknuo kao promotor revizionističkog narativa o fojbama, o čijoj je važnosti za stranku Braćo Italije za Novosti također već pisao Hrvoje Šimičević, pozivajući se i na kritike s talijanske ljevice koje upozoravaju na njegovu profašističku i rasističku potku. Na sličnu opasnost pod novim ministrom kulture upozorava i Ferrara: 'Desničari se konstantno žale na dominaciju ljevice u kulturi, no Sangiuliano je vrlo posvećen stvaranju nove kulture kojom će dominirati desnica. Hoće li u tome uspjeti? Već je pozvao na produkciju igranog filma o INDRU MONTANELLIJU, novinaru koji je bio fašist, a potom je nakon rata nastavio izrazito podržavati desnicu.'

Kao i Meloni, Sangiuliano je svoja prva javna pojavljivanja usmjerio na peglanje profašističkog imidža, pojavivši se, između ostalog, u napuljskom domu BENEDETTA CROCEA. No opet, kao i u slučaju njegove šefice, jedna su stvar geste za europske liberalne, a druga je sistemsko ohrabrivanje revizionizma, konzervativizma ili antimigrantskog rasizma na lokalnom terenu. Pridodamo li tome i Sangiulianove želje da kultura postane 'jedna prava industrija, jedna dodatna grana gospodarstva', koje prenosi la Repubblica, jasno je da imamo posla s konzervativno-tržišnom kombinacijom viđenja kulturne politike, ne sasvim udaljenom od one u našem dvorištu. Kao što znamo iz vlastitog iskustva, nema tog tehnokratskog umivanja koje može sakriti štetu koju takav toksičan spoj neizbjegno proizvodi. ■

Leburnine smrti

PIŠE Sinan Gudžević

*Na moj tekst
iz prošlog broja
povodom četvrte
godišnjice od smrti
Daniela Nečasa
Hraste javio mi se
preko Facebooka
čovjek s imenom
Aius Locutius
i ljubazno me upo-
zorio na grešku
u mom prevodu
nadgrobnog natpi-
sa glumcu lakrdija-
šu Leburni*

OVAJ tekst nastaje neplanirano, neko bi rekao po nevolji, no iako ga je nevolja izazvala, meni je više po volji nego po nevolji. Dakle, na moj tekst iz prošlog broja povodom četvrte godišnjice od smrti DANIELA NEČASA HRASTE, javio mi se u utorak popodne, preko Facebooka, čovjek s imenom AIUS LOCUTIUS i ljubazno me upozorio na grešku u mom prevodu nadgrobnog natpisa glumcu lakrdijašu LEBURNI. Izmijenio sam s Ajom Lokutijem nekoliko poruka, i odlučio da ovdje objasnim kako je došlo do greške. Javna greška mora biti javno obznanjena. To jeste greška, i moja je, ali ona nije omaška, nije mi se potkrala iz brzine čitanja, iz vremenske stiske, ne, ona je plod moga uvjerenja da je sastavljač epitafa mislio onako kako sam ja preveo. Danas, u srijedu, 9. novembra vidim da sastavljač epitafa nije mislio kako sam ja mislio da je mislio. Ja sam autoru nadgrobnog epitafa *upisao ili učitao* nešto što *tekst* ne nudi. Ne tražim izgovor, ne vrludam, koga bogovi mrze daju mu da prevodi, možda, ali mu pred oči iznesu tekst, pa neka s njime merači. Te greške nema u web izdanju ove rubrike (bila je i u njemu nekoliko sati, ali sam je ispravio) ostala je samo u štampanom. Da me na nju nije upozorio Ajo Lokutije, moja bi greška vjerovatno ostala kao da nije greška.

Za one koji nisu kupili prošli broj, evo mesta gdje sam omašio. Uzeo sam ga iz knjige 'Starolatinski natpsi' koju je sastavio Daniel Nečas Hraste. Tekst je u knjizi na stranici 109. i pripeđen je onako kako je nađen na ploči.

D M | POSITVS EST HIC LEBVRNA | MAGISTER MIMARIORVM, | QVI VICXIT ANNOS PLVS MINVS CENTVM. | ALIQVOTIES MOR-TVVS | SVM, SET SIC NVNQVAM. | OPTO VOS AD SVPEROS BENE | VALERAE

Tekst sam preveo ovako: 'Ovdje počiva Leburna, vođa lakrdijaša, koji je poživio skoro sto godina. Više puta sam umro, to znači nikad. Želim da ste dobro vi gore.' Aius Locutius, koji je za Facebook uzeo ime jednog sporednog rimskog božanstva, shodno tome imenu, opomenuo me je kako je ovo SET SIC NVNQVAM trebalo prevesti: 'ali ova-ko nikad'. Svakome ko je latinski učio ma-i godinu jasno je da sed sic numquam (tako glase te riječi na knjižnom latinskom) znače: *ali ovako nikad*. Pa kad to znače, zašto sam to preveo kao 'to znači nikad'? Evo zašto.

Gornji nadgrobni natpis, nađen kod Siska, danas u Nacionalnom muzeju u Budimpešti, postavljen je glumcu, histrionu, lakrdijašu Leburni. On je bio vođa tih glumaca, Nečas Hraste ga spominje da bi u svoju knjigu punu turovnih slova na kamenju unio malo veselosti. Pri tome on, preko te svoje knjige (koja je danas udžbenik) dječački radosno spominje svoga kolegu: 'Epitaf je postavljen vođi lakrdijaša (*magister mimariorum*), što moj dragi kolega NEVEN JOVANOVIĆ ingeniozno prevodi kao 'režiser".

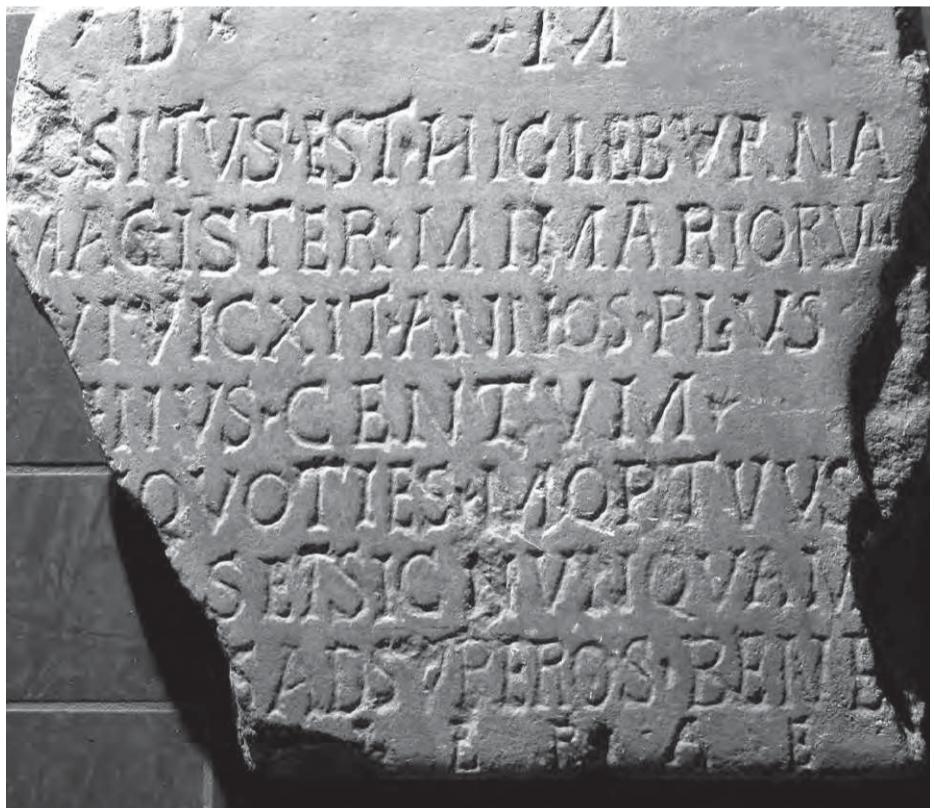
Pišući o uspomeni na Nečasa Hrastu, spomenuti prevod natpisa nisam zatražio ni od Nevena Jovanovića niti sam ga potražio na njegovom blogu (<http://filologanoga.blogspot.com/2011/01/leburna.html>). A mogao sam, i

jedno i drugo, znam i Nevena i njegov blog znam. A bio je red da nađem to mjesto kod Jovanovića, jer ga Nečas Hraste navodi. Bio je red, ali nisam našao, jer nisam tražio, kad nisam e nisam. Htio sam da svojim okom (bozi znaju da ono nije neiskusno u epitafima) vidim šta u ovom neobičnom natpisu hoće da o sebi kaže onaj koji ga je sebi sastavio. Običaj da iz natpisa govori umrli nije rijedak, rjede je da u prvom dijelu natpisa govori u trećem licu jednine, a u drugom u prvom licu. To me povuklo da cio natpis (koji čak nije ni u stihovima) vidim kao jedan od tekstova za koji se kaže kako nije lišen 'podzemnih voda'. Povukla me, kako da kažem, mangupska izjava umrloga da je živio skoro sto godina. On to kaže mangupske: više-manje sto godina (*qui vixit annos plus minus centum*). Ovo plus minus me upozorilo da u poanti može uslijediti nešto što nije epigonsko prenošenje s

nalazi. U srpnju 1825, kad je o njemu pisala THERESE VON ARTNER, natpis je još bio čitav; sad mu fali lijevi donji kut. Što bih ja lijepo pokazao na slikici da je moj skener čemu.'

Ali, to nije sve. Cijeli prilog Jovanovićev nosi naslov: 'Tajna veza Sisak'. A ispod stoji ovo: 'Svi znate, dakako, da u Sisku postoji DASKA, amatersko kazalište koje radi dobre predstave. U jednoj od takvih i sam sam, kao lice iz publike, imao čast glumiti konja i plesati s VILIJEM MATULOM (i on je bio lice iz publike). Otkud Daska u Sisku? Filolozi znaju odgovor. Podzemne vode!'

Te podzemne vode nekoga izvedu na pravi put, a nekoga zavedu na krivi put. Mene su udaljile od suhog puta. Podzemna epitafska vлага tražila je da latinsko jednostavno sed sic numquam čitam kao et ita numquam. Ne Jovanovićevu al nikad ovak, nego moje pa tak nikad. Što je možda zgodnjikavo, ali vodi u

usta na usta izreke da glumci umiru mnogo puta, a posve drukčije umru kad umru izvan pozornice. Ako je Leburna živio više-manje stotku, onda može slijediti da ni ovo što je uslijedilo nakon te više-manje stotke od godina nije drugo nego više-manje nikad. To me je povuklo, i pravo da kažem, još me nije posve odvuklo, iako me jest dosta.

Tako sam nekako pisao u porukama Aju Lokutiju. Onda sam otiašao na blog Nevena Jovanovića, i našao na njemu i tekst i prevod njegov, sve iz godine 2004. Ovako: 'Pokoj vječni. Ovdje počiva Leburna, režiser (ili: prvak mimičara?), koji je živio sto godina, više-manje. Dosta sam puta umro, al nikad ovak. Vama živima želim zdravljie.' U bilješci stoje dragocjeni podaci, prenosim ih: 'Natpis (od crvenog vapnenca, CIL III 3980) nađen je prije 1823. u Sisku (rimskoj Sisciji), u vino-gradu 'des Kaufmannes Paul Bitroff' (Siščani, pomozite!), ubrzo prenesen u Mađarski narodni muzej u Budimpešti, gdje se i danas

Nadgrobna ploča glumca
Leburne, Nacionalni muzej
Budimpešta

močvaru. No me je, na tom treskavcu, čak iz Zadra zapazio Ajo Lokutije i, poslao mi privatnu opomenu. Koju evo pretvaram u javnu. Nešto razmišljjam: da je sad živ Daniel Nečas Hraste, kakav bi samo raspašoj nastao od ove zgodbe! Ali, da je živ Nečas Hraste, ne bi bilo ni onoga teksta iz prošlog broja ovoga lista, pa ne bi bilo ni moje greške. A ne bih ni saznao da u Zadru živi Aius Locutius, taj inokosni rimske bogić Govorko Zborić, i da mu je latinski predavao Daniel Nečas Hraste. Jutros zatičem poruku od Aja Lokutija u kojoj mi kazuje svoje građansko ime i prezime. Nećemo ga objavljivati, bozi se znaju prerušavati, građansko ime boga neka ostane čitaocu nepoznato, a neka ne mari što će ostati nepoznato i redakciji, dosta je što je poznato autoru. A mislim da je poznato i Nevenu Jovanoviću. Hvala Ajo Lokutije!

MIKI MANOJLOVIĆ

Tuga je što se o mladim autorima slabo vodi računa

Mladi su prepušteni HAVC-u, Filmskom centru Srbije ili Filmskom centru BiH, dakle polutržišnom načinu dolaska do filma, koji krade godine. U 'Stricu' imate dva fantastična mlada autora i nije normalno koliko godina imaju. Trebali su ga snimati sa 22, a ne sa 37

UKONKURENCIJI za nagrade na nedavno održanom 20. Zagreb Film Festivalu bio je i 'Stric' DAVIDA KAPCA i ANDRIJE MARDEŠIĆA koji je od ljeta osvojio brojna priznanja na dosadašnjim festivalima. Poseban pečat tom ostvarenju daje uloga strica koju tumači PREDRAG MIKI MANOJLOVIĆ, koji je na festivalu u Herceg Novom za nju dobio nagradu za najbolju mušku ulogu. Još jednu u nizu s obzirom na njegovu bogatu karijeru i nastupe u filmovima kao što su 'Samo jednom se ljubi' RAJKA GRLIĆA, 'Otac na službenom putu' i 'Underground' EMIRA KUSTURICE, 'Bure baruta' GORANA PASKALJEVIĆA, 'Rane' SRĐANA DRAGOJEVIĆA, 'Cirkus Columbia' DANIŠA TANOVIĆA i mnogi drugi. Režirao je i predstave 'Dok nas smrt ne rastavi' prema tekstu MIRE FURLAN i 'Romea i Juliju', koje su igrale u Zagrebačkom kazalištu mladih, a glumio je i u brojnim TV serijama. Zato s Manojlovićem pričamo o 'Stricu', kao i o njegovim brojnim ostvarenjima u postjugoslovenskim i evropskim kinematografijama.

**Kako ste se uključili u produkciju 'Strica'?
Što vas je privuklo?**

Dobio sam preko HAVC-a scenario Kapca i Mardešića i u roku od tri dana sam im odgovorio. Našli smo se u Zagrebu i sve smo odmah rešili.

'Stric' je najnoviji u dugom nizu hrvatskih filmova, odnosno koprodukcija u kojima ste glumili...

I 'Stric' je kao i mnogi filmovi u kojima sam glumio takođe koprodukcija jer se koprodukcijom moraju zvati, iako je u 'Stricu' učešće sa srpske strane bilo minimum minimuma koji je neophodan za Eurimages.

Naravno, ovo je zasad poslednja stvar koju sam u Hrvatskoj uradio i ja sam zbog toga sretan, kao što sam bio sretan kad god sam radio u Zagrebu, a radio sam puno i na filmu i u pozorištu. Igrao sam na sceni kao gostujući glumac, ali i u redovnom repertoaru HNK-a u predstavama kao što je Šekspirov 'Kralj Lir'.

'One arene'

Osim za Zagreb, u kojem imate mnogo prijatelja, koliko ste vezani i za Pulu, makar i preko filmova?

U Puli nisam bio, ne pamtim otkad. Tamo imam osvojene samo dve Zlatne arene, koje zovem 'one arene'. Tada u konkurenciji nije bilo pet ili šest filmova, nego 35 ili 40. To je bilo neko drugo vreme, ali ni tada nisam otišao po svoju drugu arenu zbog toga što sam

Na materinjem jeziku – a moj materinji jezik je srpski, dok mi je taterinji jezik francuski – nisam 12 i po godina glumio na daskama zbog rata. Nije kriv rat kao rat, krivi su ljudi koji su taj rat izazvali i vodili

na pulskom festivalu bio samo dva puta u životu. Bio sam veoma mali i mlađ, ali shvatio sam da je Pula bila veoma zanimljiv i vrlo važan skup za kinematografiju tadašnje zemlje, no odmah mi je bilo jasno i da je to bila kuhinja. I danas je to kuhinja, samo mala.

Koliko izbegavate tipske uloge?

Mene i moju glumu ne opredeljuju tipske uloge i to je ideja vodilja koju vi vidite: jednostavno, privuku me sadržaj i smisao, a ne tipologija, žanr i vrsta filma. Ta takozvana pojava koju zovemo glumom ide iz nečije ličnosti, ne mogu reći da je ona ogledalo ličnosti jer bi to bilo preterano i bezobrazno, a nije ni tačno. Ali ako bi bilo tačno, onda u meni ima toliko ličnosti da bi to bilo zastrašujuće. Neskromno ću vam reći da je amplituda, sadržaj, suština ili vrsta, zovite to kako hoćete, nekakva transpozicije moje nutrine koju sam pronašao, veoma velika i različita, tako da me se tu ne može svrstati. To niti me vuče, niti to tražim ili izbegavam. U čitavoj lepezi, gami i trajanju filmske trake, koje više nema, tema i refleksa na život kakav je bio ili kakav će biti u filmovima, toliko je puno, kao što je spektar filmova u kojima glumim veoma širok i moja gluma nikad nije ista.

Kako kao glumac s bogatom filmskom karijerom vidite regionalnu i evropsku scenu u poslednjih 20 ili 30 godina?

To je široko pitanje i traži dug odgovor, sve zavisi koliko vam treba ozbiljno objašnjavati. Evropa je na margini refleksa onog što nameću američki veliki studiji. Taj uticaj s druge strane okeana je velik i ima refleksije na mlađe, srednje i starije autore u smislu da oni kažu 'radiću takav i takav film jer to prolazi i to se traži'. To ozbiljno namestanje, koje je počelo 80-ih godina prošlog

veka i traje do danas, jeste nametanje tema i sadržaja, pa oni autori koji nisu čvrsti, a čvrstih je sve manje i manje, rade filmove na silu, jednostavno 'jer je to moderno i jer je to takav trend'. Ipak, kinematografija na lokalnu i u Evropi bar delimično je autorska, ima svoju kičmu i ima svoj pogled koji nije u okviru ideja velikih američkih studija koji su nam oduzeli kina i u Zagrebu i u Beogradu i u Šibeniku i svuda. Koliko ima danas kina u Zagrebu koja su izvan Cineplexa, Cinestar ili nekih drugih lanaca? Praktično ih nema. Nekadašnja kina su mrtva kao kina, ukinuli su ih i otvorili svoja, ne samo kina nego i sve ono oko kina – što se ima kupiti, pojesti, gledati – nametnut nam je drugačiji način života. Kad ste poslednji put rekli 'ženo, idemo u kino'? Jeste li skoro čuli da je neko nekog izveo u kino kao neku vrstu dogadjaja? Bojim se da odlazak na kulturni događaj ostaje samo za pozorište.

Kako vidite nove generacije filmskih autora s ovih prostora?

Gledam ih s tugom zato što mislim da dobivaju šansu kasno. Reći ću, i to ponavljam stalno, ovdje je na Radioteleviziji Zagreb radila urednica imenom NOLA, a u Beogradu je bila ZORA KORAĆ, te dve žene bile su urednice igranog ili kulturnog programa i one su znale, shvatale i radile na tome da se mlađim ljudima, koji su završili škole, da šansa što pre. Tako je brzo stvorena češka škola, koja je pokazala ogroman talenat mlađih ljudi koji su već s 20-ak godina radili filmove. Nisu čekali do svoje 40. da budu debitanti, kakvih danas ima. To je tuga, tuga je što se o mlađima slabo vodi računa i sve zavisi od pojedinca. Neko od direktora mogao bi da kaže: dajmo mlađima da rade filmove i onda ćemo izvući najbolje. Tako se to radi. Mladi su prepušteni HAVC-u, Filmskom centru Srbije ili Filmskom centru

Foto: Matej Jurčević/ZFF

BiH, dakle polutržišnom načinu dolaska do filma, koji krade godine. U 'Stricu' imate dva fantastična mlada autora i nije normalno koliko godina imaju. Taj film su trebali snimati sa 22, a ne sa 37 godina. Da ne pričamo o sindromu drugog filma, odnosno o višegodišnjem čekanju nakon što je napravljen prvi. Ne lipši magarče do zelene trave.

Glumili ste u 70-ak filmova i 40-ak pozorišnih predstava. Osećate li se više kao čovek filma ili pozorišta?

To je u suštini isto, samo se koriste neka druga sredstva i to s podjednakom ljubavlju.

Koji su vaši omiljeni režiseri i glumci s kojima volite suradivati?

Nikad nije dobro izgovaratati imena, dobro je istaći neke dobre uzore, ali ako nekog niste spomenuli, taj se uvredi. A danas je lako nekoga uvrediti, čak i ako nemaš takvu namjeru.

Svojevremeno ste izjavili da je 'Mesar' Aurelija Grimaldija najgori film koji ste snimili. Imali još nešto čega biste se postideli?

Ja ga se stidim, ali se opet i ne stidim jer se za toliku lovnu koliku sam dobio ne biste ni vi stideli.

Vreme lajka i šera

Kakvi su po vama odnosi država bivše Jugoslavije prema nekim svojim umetnicima, pogotovo za vreme rata 1990-ih?

Svako stvara lični odnos prema tom vremenu. Bilo je to loše vreme, za sve, što reći više nego što svako misli ili zna i ima doživljaj tog vremena. Na materinjem jeziku – a moj materinji jezik je srpski, dok mi je taterinji jezik francuski – nisam 12 i po godina glumio na daskama zbog tog rata. Nije kriv rat kao rat, krivi su ljudi koji su taj rat izazvali i vođili. Moj odgovor na ta vremena, a to nije bio mali period, nije voljni, nisam želeo, nisam mogao da izmenim i nije mi se dalo. Nažlost, rat je veoma ozbiljan roman koji se sada dešava nekom drugom.

Koprodukcije su neophodne jer je tržište malo, a ulaganja novih država nedovoljna da se napravi film. Drugi nivo je da bez razmene nema ničeg. Kulturni prostor je isti ili sličan, ne samo finansijski nego istorijski, terenski i kulturološki. A kao što je bitan zajednički rad na stvaranju filmova, bitni su i regionalni festivali na kojima se oni prikazuju. Ne možete biti protiv toga da postoje festivali sa svojim selekcijama filmova, a kad već postoje, da budu izvrsni. Ako nisu na maksimalnom nivou, onda postaju lokalne smotre. Pula još nije pronašla svoj profil. Ona ima nacionalni profil festivala u zemlji u kojoj se snimi malo filmova, to je onda smotra filmova.

Kakav je vaš stav prema političkim događanjima u Srbiji?

Nemam nikakav stav. Stav postoji u boksu, borilačkim sportovima i mačevanju. Kod slobodnog čoveka postoji mišljenje i ja sam to iskazao u slobodnom svetu, a u neslobodnom svetu neslobodni novinari iz razgovora kakav je ovaj ili neki drugi dolaze do tumačenja nečijeg stava a ne mišljenja, kod kojeg, ako nije preneto u potpunosti i u kontekstu, dolazi do rikošeta i odabira onog što je Manojlović rekao, pa od toga stvaramo o drugima mišljenje koje tzv. sajber zajednica lajkuje, šeruje ili koji već izrazi postoje. Živimo u vremenu lajka i šera, u vremenu istrgnutih delića misli ljudi koji misle i koji su kreativni i slobodni koliko je iko od njih mogao da bude sloboden, što je moj slučaj oduvek bio. Reći ću nešto važno i bitno, nikad nisam bio član ni jedne stranke ili partije, iako bi me svako odavno poželeo, i komunisti i posle svi drugi. Nikad nisam bio član nikakvog odbora ni na nekoj upravljačkoj funkciji. Ja sam potpuno slobodan, nekorumpiran i neuprljan čovek. Kad nešto kažem, molim da se to prenese kako sam rekao, a ne da bude izvađeno iz konteksta i onda šerovano i lajkovano kao što to radi ANTE TOMIĆ, ugledni mrzitelj i katkad vrlo dobar kritičar vremena našeg. Vrlo ste me pogodili ovim pitanjem zato što vam trebam objašnjavati ono što ste i vi mislili. Kako je danas lako o nekom izreći mišljenje, kao da istresete iz rukava i kažete šta vi o meni mislite, ovo ili ono, a na osnovu čega. Ne bih govorio o politici jer se bojam da će, ako odgovorim, neko iz toga uzeti nešto što njemu odgovara. Zato neću ništa reći.

Koliko su važne filmske koprodukcije na nivou zemalja bivše Jugoslavije?

Koprodukcije su neophodne jer je tržište malo, a ulaganja novih država nedovoljna da se napravi film. To je prvi nivo. Drugi nivo je da bez razmene nema ničeg. Kulturni prostor je isti ili sličan, ne samo finansijski nego istorijski, terenski i kulturološki. A kao što je bitan zajednički rad na stvaranju filmova, bitni su i regionalni festivali na kojima se oni prikazuju. Ne možete biti protiv toga da postoje festivali sa svojim selekcijama filmova, a kad već postoje, da budu izvrsni. Ako nisu na maksimalnom nivou, onda postaju lokalne smotre. Pula još nije pronašla svoj profil. Ona ima nacionalni profil festivala u zemlji u kojoj se snimi malo filmova, to je onda smotra filmova.

Kako komentarišete tzv. kulturu otkazivanja zbog koje su na početku agresije na Ukrajinu ruske drame i muzička dela skidani s programa, a prikazivanje filmova ruskih autora na nekim festivalima prolažilo uz brojne polemike, iako se radilo o jako dobrom ostvarenjima?

To pitajte direktore i intendantne prostora u kojima bi ruski autori i dela trebali biti, a nisu. Pitajte Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, pitajte one koji odlučuju. Što bih ja davao komentare jer je to besmislica, a tu ne mislim na Ruse, nego na sve. Ali to je u redu, promidžba ima svoju cenu kao i ropolstvo. ■

KULT URNI ŠTAB

gleđajte
na YouTube
kanalu Vida

VIDA

kanal koji vidi ono što drugi
ne žele vidjeti

TV RAŠETANJE

PIŠE Boris Rašeta

Centralni dnevnik sa Senadom Hadžifejzovićem, Face TV, 29. listopada, 18:45

SENAD HADŽIFEJZOVIĆ, autor jedne od najgledanijih emisija u regiji, postao je nakon razgovora s politologom DUŠANOM JANJIĆEM meta žestoke hajke. On je, naime – tako su pisali brojni srpski portali – Janjiću postavio pitanje ‘što bi trebalo učiniti s DODIKOM: kako da ga se ‘smijeni, smiri ili ubije’’. Pitanje je za svaku osudu, a u vezi s njime postoji samo jedan problem – nikad nije izrečeno. Bilo je dovoljno tek malo pažljivije načuliti uši, pa čuti kako voditelj pita gosta: ‘dakle da li bi trebalo da ga se šta, kako – smijeni, smiri, umiri’. Kako to da se u masi žestokih osuda nije našlo nikoga voljnog da ispita što je rečeno, nego su svi unaprijed znali ‘istinu’, pitanje je za sebe. Živimo u vremenu laži, propagande i mržnje, pa treba koristiti svaki prostor za njeno raskrinkavanje. Intervju s Janjićem u tom je smislu bio ljekovit. Čovjek je detaljno elaborirao zašto je nacionalizam bumerang razorne snage. Emisiju možete pogledati na YouTubeu.

Lake District sa Simonom Reeveom, HRT, 30. listopada, 8:51

SIMON REEVE vrhunski je putopisac pa vašoj pozornosti prinosimo njegove putopise, ako ih već niste zapazili. Taj momak, koji nas ovih dana na BBC-ju vodi po Sjevernoj Americi, na HRT-ovoј Dvojci prikazuje Lake District u Engleskoj. To je najveći i najpoznatiji nacionalni park te zemlje, područje u kojem su zadnjih godina učestale velike poplave. U emisiji doznajemo i razlog: krita rijeka umjetno su ispravljena kako bi se dobilo više plodnog tla, pa su ravni kanali postali poligoni za neometan brzinski spust vode, kad navale jesenje ili proljetne kiše. Ima li izlaza? Ima. To je remeandriranje, ponovno vraćanje vijugavog toka rijeka koji usporava bujicu, a vodu odvodi u prirodne retencije... I taj lijepi kraj bogate Engleske zahvaćen je, međutim, kao i naši prostori, bijelom kugom, nestajanjem stanovništva, a od odumiranja ih čuva samo turizam. Reeveova emisija – što reći, da je bolje ne bi valjalo.

Novi dan, N1, 31. listopada, 08:00

Listajući naslovnice novina, voditeljica čita zanimljiv naslov iz neke dnevne tiskovine: od početka agresije na Ukrajinu 88 Rusa zastražilo je azil u Hrvatskoj – i svi su odbijeni! To su antiputinovci ili neputinovci, a mi se dobro sjećamo dana kada su putinovci dobivali ne azil, nego putovnicu. Čudna vremena došla! A ovih je dana Wall Street Journal objavio zanimljiv članak o kadrovskom kravarenju Rusije kojoj je dio najvrednije radne snage – IT stručnjaci – pobegao u Srbiju.

I to ne malo njih. ‘Srbija se u trci za privlačenje ruskih talenata i kapitala pojavljuje kao predvodnik’, piše wsj. ‘Ta je zemlja postala glavno odredište za tehnološke firme i visokokvalificirane ruske profesionalce.’ ‘Kako EU prekida ekonomski veze s Moskvom, ova slavenska nacija postala je mostobran za ruske kompanije i diplomce, posebno tehnološke radnike. Neki izgnanici su ovdje da bi mogli da održavaju poslovne veze sa zapadom, usprkos sankcijama. Drugi jednostavno bježe od autoritarnog režima predsjednika PUTINA’, navodi se u tekstu. ‘Deseci tisuća ruskih inženjera, programera, poduzetnika, umjetnika i znanstvenika došli su posljednjih mjeseci u Srbiju. Skoro 700 firmi povezanih s Rusijom otvorilo je filijale u kojima zapošljava tisuće Rusa, a prema vladinim podacima oko 1.500 ruskih građana osnovalo je nove kompanije. Mnogi jednostavno iskoriste bezvizni režim i ostanu u Srbiji radeći na daljinu za strane poslodavce’, stoji u tekstu. wsj je podsjetio na egzodus Rusa poslije Oktobarske revolucije i doprinos koji su imali u razvoju tadašnje Srbije. Između ostalog, zgradu vlade Srbije projektirao je ruski arhitekt, na sveučilištu i u kulturi posla je našlo mnogo Rusa. General WRANGEL počiva u Beogradu, u crkvi Svete trojice... ‘Zemlje se natječu u privlačenju bježeće ruske elite i Srbija je u dobroj poziciji da profitira od te injekcije vrednog ljudskog i finansijskog kapitala’, rekao je IVAN VEJVODA, stalni suradnik Instituta za humanističke znanosti u Beče. ‘Luksoft, koji razvija softver zasnovan na umjetnoj inteligenciji za banke, telekomunikacije i proizvođače automobila kao što su BMW, AG i Volkswagen, preselio je 1.000 viših inženjera iz Rusije u Beograd, a u toku je dovođenje još 1.000’, rekao je MIHAJLO POSTIĆ, predstavnik tvrtke u Srbiji. Njegova tvrtka sada pregovara s vladom o potencijalnoj investiciji u stambeni prostor za smještaj više tisuća radnika. Nevolja je da je egzodus Rusa digao cijene nekretnina i najma u Beogradu u nebo.

Varoški amarcord, HRT, 31. listopada, 21:38

Bio je to sat poezije! Novi ciklus Varoškog amarcorda IVANA ŽIVKOVIĆA Žike, sniman u Travniku s drugim najvećim Travničaninom svih vremena, MIROSLAVOM ĆIROM BLAŽEVIĆEM, predstavlja je čisti gledateljski užitak. Premda o Ćiri Blaževiću, zadnjem živućem hrvatskom karizmatiku, svi znamo sve, on se ponovo – u jesen svog života, kako je sam rekao pa povikao ‘ma što jesen, zima’, pokazao medijskim magom, nenadmašnim majstorom rečenice... Pričao je kako je pomicao na samoubojstvo, ali mu ne bi bilo oprošteno, o majci koja je umrla od tuge zbog dvojice sinova koji su poginuli ne dočekavši punoljetnost, o ANDRIĆEVU ‘Travničkoj hronici’ u kojoj je pročitao da u Travniku jutro najkasnije sviće, a noć najranije pada pa nikakve ljepote nema, o majčinoj smrti, ‘najtužnijem trenutku života’. Sjajne rečenice znao je začiniti sočnim psovskama, a Jugoslaviju, koju je spomenuo puno puta, nikad nije opisao kao bivšu. On je dakle neopterećen i duboko svjestan da je izdahnula... Ako se Varoški amarcord ovako

nastavi, imat ćemo što gledati cijelu jesen i do dugo u noć, u zimsku bijelu noć.

Hitac, Klasik TV, 1. studenoga, 23:00

Ime mlade glumice IVE BABIĆ trebalo bi, kao u stara dobra holivudska vremena, velikim slovima ispisivati na filmske plakate, jer je briljantna i daleko najbolja, ne samo u svojoj generaciji, i ne samo unutar hrvatskih granica. Šira je publika svakako pamti po ulozi u ‘Dnevniku velikog Perice’, a ona specijalistička po nizu filmskih i TV rola (‘Život je truba’, ‘Posljednji Srbin u Hrvatskoj’, ‘Područje bez signala’), a mi smo ‘Hitac’ (iz

Jugoslaviju nikad nije opisao kao bivšu – Ćiro Blažević s ključevima grada Travnika, svibanj 2022. (Foto: Armin Durgut/PIXSELL))

2013. i u režiji ROBERTA ORHELA) pogledali ponajprije zbog nje i zaključili – vrijedilo je. Teška, skoro komorna drama o odnosu mlade studentice, koja slučajno ispalila metak iz revolera pa ustrijeli slučajnog prolaznika, i inspektorice koja istražuje ubojstvo (ECIJA OJDANIĆ) izvrsno je režirana i sjajno odglumljena. Ni jedne geste viška, ni jedne manjka, suzdržana, inteligentna gluma (Ecija Ojdanić također je sjajna) odlike su ovoga filma, koji preporučujemo svima koji mogu gledati Klasik TV.

Novi dan, N1, 5. studenoga, 09:00

Najavljujući srpsku emisiju Novog dana, beogradska voditeljica kaže kako je između dva popisa stanovništva Srbija izgubila čak 800 tisuća ljudi. Skoro milijun, to je stanovništvo cijelog jednog Zagreba, recimo to u našim mjernim jedinicama. Hrvatska je izgubila oko 400 tisuća; Bosna i Hercegovina je s 4,4 milijuna stanovnika pala na 2,6 milijuna. Svi (pro)padaju, netko brže, netko sporije, a od republika bivše nam carevine, jedino – prema običaju – Slovincima ide dobro; njih ima više nego 1991. i oni su jedina novonastala država s populacijskim plusom, znamo svi zašto – jer su racionalni, pametni i imaju uređenu državu umjesto ovih satrapija, iz kojih bježe svi koji imaju kamo. ■

Kapa (r: Slobodan Maksimović)

(2022.)

Kaja Podreberšek i Gaj Črnič
uspješno su debitirali u 'Kapi'

PIŠE Damir Radić

Otroci u noći

Dječak iz sirotišta za Badnjak i Božić dolazi k imućnoj obitelji Božić

SLOVENSKI dječiji film božićne tematike 'Kapa', realiziran s manjinskim učešćem Luksemburga, Hrvatske i Slovačke, ušao je u naša kina već u prvoj polovici studenog, posve u skladu s kapitalističkim diktatom protezanja božićno-novogodišnjeg ugođaja na puna dva mjeseca, sve naravno kako bi se obrnulo što više novaca. Kako su zadnja barem dva desetljeća i djeca, pa i ona predškolskog uzrasta, postala targetirana tržišna skupina, nije čudno da se film rađen prije svega za taj, predškolski uzrast, smješta u ambijent najomiljenijeg blagdana, odnosno praznika. Daleko od toga da mu je tržišna eksplatacija dječice jedina motivacija, ali zasigurno nije nevažna.

Pisati kritički o umjetničkim djelima namijenjenima dječjem uzrastu, pogotovo ako je to, kao u ovom slučaju, uzrast u rasponu od otprilike tri do osam godina, vrlo je nezahvalno, jer kao što je dobro poznato dječja imaginacija, posebno tako male djece, bitno je različita i od one mlađih tinejdžera, kamoli ne odraslih. Iz toga proizlazi da ono što se duhu odrasle osobe može činiti plitkim, za dječji duh biva optimálnim, jer potonji u prosjeku ima daleko veći potencijal za dodatno 'omaštavanje' ponuđenog materijala koji na taj način sublimira. Potpisnik ovih redaka svojedobno je u zadatku dobio obraditi djela dječje književnosti za potrebe općih književnih leksikona, pa se našao u dvojbi kako predstaviti npr. 'Heidi' – iz odrasle perspektive taj roman u znatnoj mjeri zalazi u sferu kiča, no jako dobro se sjećao da mu se kao djetetu predškolske dobi to štivo svjđalo, uostalom nije bez razloga lektirska kanonizirano. Srećom, film 'Kapa' nije toliko zahtjevan za 'objektivnu' procjenu, jer spada u one izdanke umjetnosti za djecu koji ne isključuju u potpunosti doživljajnost odraslih.

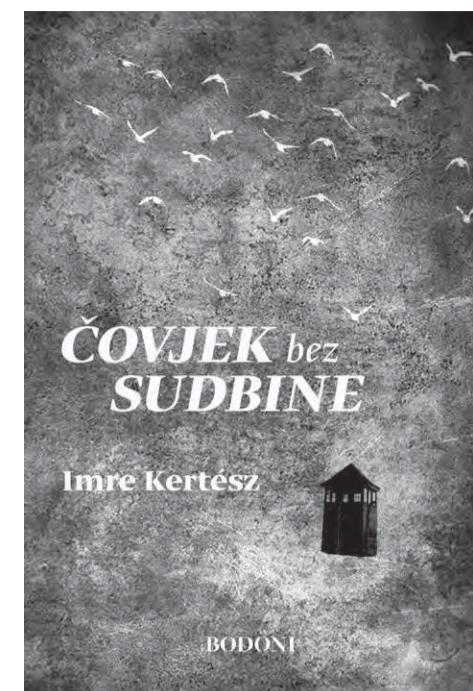
Kao mnogi božićno-novogodišnji nartivi, 'Kapa' polazi od kontrastiranja siromaštva i luksuza. Dječak Erik smješten je u sirotište jer su njegovi roditelji alkoholičari, no njegova je najveća želja provesti Božić s njima. Umjesto toga, na tomboli biva izvučen da provede badnju noć i božićni dan u imućnoj obitelji Božić (igra riječima se

eksplikira) koju čine mondeni bračni par i njihova kći Lucija. Za razliku od povučenog Erika koji neprestano nosi vunenu kapu koju mu poklonila voljena majka (otuda naslov filma) i u sirotištu je žrtva vršnjačkog nasilja (kliše razblažen time što je medu zlostavljačima i jedna djevojčica), Lucija je razmaženo derište odjeveno u profinjenu odjeću koje je kao blagdanski poklon poželjelo 'sestru' i psa. No umjesto 'sestre' iz sirotišta je dobila 'brata', zbog čega je uvrijeđena, na što se nadovezuje nezadovoljstvo roditeljskom odlukom da joj ne daruju psa. Međutim Erika i Luciju zbliziće će zajednička noćna avantura koja uključuje i njihov posjet njegovim roditeljima, pa će se do kraja filma, kako to već mora biti u takvoj vrsti priča, oboje promijeniti – on će se, sada mentalno snažniji, emancipirati od zlostavljača, a ona će egoizam zamijeniti empatijom. Klasne prepreke bit će na emotivnom planu preskočene, ali materijalne klasne razlike neće biti poništene, što je zapravo prilično realistično razrješenje situacije. Kad se tome dodaju gotovo blasfemijski trenuci Erikova i Lucijina općenja s raspetim Kristom od sijena i usvajanje tronogog psa umjesto nekog neodoljivo slatkog šteneta, mora se priznati da 'Kapa', koliko god radena po špranci dječjeg žanra, nije posve neintrigantna. Štoviše, film sadrži i jedan emotivno vrlo snažan prizor, kad Erik obiteljsko zajedništvo sa svojim beznadnim roditeljima simbolički manifestira stavljajući svoju i njihove četkice za pranje zuba na zajednički kup.

Umjescno pogodene atmosfere i prirodnih glumačkih nastupa debitantata GAJA ČRNIČA i KAJE PODREBERŠEK kao Erika i Lucije, ostvarenje režisera SLOBODANA MAKSIMOVIĆA relativno je ugodan filmski doživljaj, iako ostaje čvrsto ukotvrljen u granicama svoga žanra. ■

Imre Kertész: Čovjek bez sudbine

(s mađarskog prevela Xénia Detoni,
Bodoni, Zagreb, 2022.)

Imre Kertész

BODONI

PIŠE Dragan Jurak

Reizdanje Kertészova remek-djela donosi i nadahnut pogovor Pétera Nádasa

Seinfeld iz Auschwitza

Opus magnum mađarskog nobelovca o logorima otkriva komičara katastrofe

Ne bi trebalo biti teško odgovoriti na pitanje koji su najvažniji prijevodi od 2000., okvirne godine restauracije domaćeg izdavaštva. Mogli bismo spomenuti stotinu naslova ili možda nabrojati dvije stotine, a možemo istaknuti i samo jedno ime i naslov: IMRE KERTÉSZ, 'Čovjek bez sudbine', u prijevodu XÉNIE DETONI (Fraktura, 2003. i Bodoni 2022.). 'Čovjek bez sudbine' pratio je Kertésza čitavog života. Od proljeća 1944. kada je kao četrnaestogodišnjak deportiran u Auschwitz, do ljeta 1945. kada se nakon zatočeništva u Buchenwaldu i Zeitzu vratio u Budimpeštu. Od šezdesetih, kada je počeo raditi na romanu, do 1975. kada je 'Čovjek bez sudbine' napokon objavljen. Od kraja osamdesetih i 'Fijaska', romana o sudbinu njegovog životnog romana, do 2002. i Nobelove nagrade. Nakon Auschwitza jedino što je imalo smisla bilo je govoriti o Auschwitzu. Putujući u Stockholm Kertész je napisao da je službeno umro u Buchenwaldu, tako je 18. veljače 1945. zapisano u dnevnom izvješću o stanju zatočeničkog sustava. Tada je umro, da bi mogao svjedočiti. 'Jer dok promišljam o... Auschwitzu, osjećam da time dospijevam do temeljnih pitanja životnosti i tvoračkih sposobnosti suvremena čovjeka'. Shvaćanje prošlosti put je prema budućnosti. Ali ta budućnost uglavnom je bila obilježena reproduciranjem raznih diktatura. Nakon otvaranja granica krajem osamdesetih Kertész je pohitao na zapad. Kako piše u 'Engleskoj zastavi', tutnuo je u džep četiri tisuće šilinga i napustio Budimpeštu. U Beču nije kamo oskudijevati: 'Primijetim li na rasporedu Konzerthausa ili Musikvereinsala večernji koncert vrijedan pozornosti, svakako će ga posjetiti, a pože-

lim li večerati, tada će zbilja večerati, i tako dalje.' Veselje je bilo preuranjeno. Na mađarskoj granici pristupio mu je službenik u sivoj uniformi, a Kertészu je prostrujila misao 'da u tom čovjeku nema ljubavi'. Carinik ga je upitao koliko strane valute iznosi iz zemlje. Bez razmišljanja je lupio: 'Tisuću šilinga!' Odmah je postao sumnjičiv. 'To je puno, puno, puno', vrtio je glavom carinik. Iznos je izgleda 'premašivao' nešto. Od Kertésza je zatražio da predviđi tih tisuću šilinga. Ne trepnuvši okom ugledni književnik zavukao je ruku u unutarnji džep, dodirnuo četiri napola svinute novčanice, i pokretom mađioničara izvukao samo jednu. Carinik je nato zatražio da predviđi sadržaj svojih džepova. Poput CHAPLINOVA skitnice Kertész je vadio iz džepova rupčić, tramvajski pokaz, džepni nožić, putne pogackice... Unutarnji džep više nije dirao. No carinik je prstom pokazao na džep koji je, posve očito, zaboravio. 'I gledaš da dogodilo: izvlačim još tri tisuće šilinga. Iznenađen sam, moglo bi se reći.' Zbog toga što nije prijavio tri tisuće šilinga te što nije za njih tražio 'izlaznu dozvolu' carinik je zaplijenio novac, a Kertésza poslao natrag vlakom u Budimpeštu. Eto nam ovdje samozvanog 'čovjeka katastrofe' i drugih manjih katastrofa. Da nije bilo Holokausta Kertész bi bio komičar. Ali sudbina mu je namijenila da bude Chaplin iz Buchenwalda, SEINFELD iz Auschwitza, komičar katastrofe. Dijete, filozof, ali i komičar. Nakraju, možda najsnažniji glas protiv Holokausta bio je upravo taj posljednji. Što se tiče poratnih iskustava s Nijemcima Kertész ih zakružuje ručkom u zapadnonjemačkom veloposlanstvu osamdesetih. Na pozivnici od kartona krilio se njemački orao. 'Da to vidi Adolf Hitler', komentirao je počasni gost. ■

PREPORUKE: SERIJE

Bad Sisters

(Apple tv)

SREDOVJEĆNI muškarac JP Williams (CLAES BANG) je mrtav, no izgleda da je zbog te činjenice shrvana tek njegova supruga Grace. Njezine se četiri sestre pak čine zadovoljne, a odmah saznajemo i zašto: već su neko vrijeme predano radile na tome da 'pripomognu prirodi' i svoju sestru izbave iz braka s okrutnim emocionalnim zlostavljačem. Na prvi pogled namjera djeluje šokantno, no priča se brzo počne odmotavati i shvaćamo da one nisu lude, nego izludene njegovim perfidnim kontroliranjem koje se nije zadržalo samo na Grace, nego se prelilo

i na njihove živote. Smrt bi možda bila pripisana nesretnom slučaju i zaboravljena, da se u priču ne upletu agenci osiguranja koji pokušavaju dokazati da se radi o ubojstvu. Dok oni u sadašnjosti istražuju sumnjiće sestre Garvey, u rukavcu koji se vraća u prošlost promatramo na koje su ga sve načine ranije bezuspješno pokušavale ubiti. Iako svi ti pokusaji djeluju silno zabavno, ispod površine se valja zlokobna pripovijest o razarajućim učincima toksičnog maskuliniteta koji se ne manifestira uvijek u fizičkom nasilju, nego prečesto u takozvanom *gaslighting*, manipulativnom izludivanju žrtve koja je, zarobljena kontrolom i omalovažavanjem, nesposobna osloboditi se iz jezive situacije. Tako teška tema, koja ozbiljno ulazi u okrutne taktike zlostavljača, bila bi mučna za gledanje i možda nikada ne bi uspjela doći do širokih masa da nije proglašena humorom, katkad jedinim obrambenim mehanizmom u bezizlaznim situacijama. Upravo takav vješti kontrapunkt forme i sadržaja, drame i komedije, uz sjajnu režiju triju redatelja i vrhunsku izvedbu svih glumaca, formula je za neagresivno otvaranje važnih tema koje zahtijevaju razriješenje u stvarnom životu. Cijela je priča povrh svega smještена u prekrasnu scenografiju irske obale i umotana u sjajan soundtrack, a za naslovnu špicu PJ HARVEY prigodno je obradila 'Who by Fire' LEONARDA COHENIA.

The Offer

(Paramount+)

NA pedesetu godišnjicu 'Kuma', filma koji još uvijek figurira kao jedan od najvećih u povijesti kinematografije, Paramount je fanove odlučio počastiti pričom o njegovu nastanku. Povjerili su taj zadatok samom producentu filma, ALBERTU S. RUDDYJU, čovjeku koji se u filmskoj produkciji obreo gotovo slučajno, došavši u Hollywood iz svijeta kompjuterskog programiranja, i odmah s prvim filmom u opakoj konkurenciji ('Cabaret', 'Deliverance') zaradio Oscara za najbolji film.

Sve je u toj priči iza kulisa suludo i upućuje na činjenicu da bez gorljivog truda tog slučajnog producenta 'Kum' nikada ne bi bio ni snimljen. MARIO PUZO roman je napisao ne bi li se iščupao iz zeleničkih dugova i odmah za sitan novac prodao prava Paramountu koji ga uopće nije kanio ekranizirati. Vjerojatno i ne bi, da nije bilo ROBERTA

EVANSA (MATTHEW GOODE), tadašnjeg šefa studija, koji je zahvaljujući svom glumačkom iskustvu ipak imao više senzibiliteta za filmsku umjetnost od holivudske birokrata koji drmaju industrijom i uvjetuju budžete, pa je produkciju povjerio Ruddyju (MILES TELLER). On se okružio sjajnim ženskim timom koji mu je rješavao ozbiljne prepreke, a posao je shvatio tako ozbiljno da se slizao čak i s mafijaškim šefom JOEOM COLOMBOM (GIOVANNI RIBISI) ne bi li ga odobrovoljio i dobio dopuštenje za rad. Za režiju je odabrao tada prezrenog COPOLLU, koji je pak uvjetovao da igra PACINO, kojeg nitko nije želio angažirati na filmu jer je bio prenizak. Sjajno odigrana serija, kojoj je jedina zamjerkica što traje koju epizodu previše, zabavan je pogled na Hollywood 1970-ih u kojem dekadencija i biznis prijete osvitu novog zlatnog doba kinematografije.

SAS: Rogue Heroes

(BBC, HBO Max)

FANOVI 'Peaky Blindersa' mogu odahnuti jer je STEVEN KNIGHT produciraо novu mini-seriju koja stilski, premda ne i atmosferom, jako podsjeća na taj veliki hit. Adaptacija je to istoimenog romana BENA MACINTYREA, čija se radnja odvija na početku 2. svjetskog rata u sjevernoj Africi

ci koju Saveznici pokušavaju sačuvati od prodora nacista kako ne bi izgubili kontinent, a poslijedično i rat. U tu svrhu, trojica nižerangiranih oficira, bez imalo smisla za disciplinu i hijerarhiju, dolaze na ideju da formiraju padobranski odred koji nitko ne očekuje. Prepuna stripovskih režiranih akcijskih scena i proglašena muzičkim anakronizmima, što je Knightov autorski potpis, ovo je unatoč nasilju zabavan prikaz jednog od najmračnijih perioda ljudske povijesti, a sjajan odabir glumaca (DOMINIC WEST, CONNOR SWINDELLS, ALFIE ALLEN) fino podcrtava ludačku hrabrost likova koji pokušavaju spasiti svijet od nacističke čizme.

■ Jelena Svilar

Povjesničarka i koautorica izložbe 'Đuro Đaković – Portreti rada' u Tehničkom muzeju Nikola Tesla

ANA RAJKOVIĆ PEJIĆ Radnica je brener draži od kuhače

Koji su vam bili kriteriji za selekciju priča i portreta radnika za izložbu 'Đuro Đaković – Portreti rada' postavljenu u Tehničkom muzeju Nikola Tesla u Zagrebu?

Primarni je cilj bio prikazati radnice tijekom radnih procesa, za strojevima. Jedan od razloga proizlazi iz činjenice da je Đuro Đaković predstavljao metalurgijskog diva, industrijsku granu koja je percipirana kao 'muška'. U tom kontekstu jedno od obilježja 'teške' industrije sigurno je i maskulinitet. O tome je pisao i ANDREA MATOŠEVIĆ, analizirajući povezanost teškog rada, poput onoga u rudnicima ili metalkoj industriji s kreiranjem slike o čvrstom muškarцу. Stoga, prikaz žena tijekom rada na dizalici ili glodalici je itekako važan u rodnim okvirima, čime se ruši stereotip o isključivoj povezanosti maskuliniteta i teškog rada, kao i esencijalistički pristup ženama, u čijim okvirima one zapravo nisu sposobne za ovakve poslove. To je jedan od razloga važnosti nastavaka ovačkih istraživanja, bilo da se radi o radnicama u Đuri ili sisačkoj Željezari.

Foto: Privatna arhiva

članku, prema kojem je ovim radnicama 'brener draži od kuhače'.

Iz kakvih su socio-ekonomskih pozadina dolazile radnice Đure? Kako je rad u tvornici doprinio njihovoj emancipaciji?

Njihova je socio-ekonomска pozicija bila raznolika. Tako su se zapošljavala mlade djevojke poput ELIZABETE ŠIMUNOVIĆ ili MILICE ALEKSIĆ, koje su još uvijek živjele s roditeljima, do samohrane majke DRAGICE MATIĆ. Posebno je potrebno istaknuti priču KATE PEJKOVIĆ, koja je 1978. navršavala trideset godina rada u Đuri, što joj je omogućilo, kako je sama istaknula, da četvero djece sama 'podigne na vlastite noge'. Stoga je rad u tvornici pomogao mnogim ženama da steknu ekonomsku neovisnost. Valja reći i da su mnoge radnice živjele u okolnim selima, pa je i dolazak na posao predstavljao problem i oduzimao im mnogo vremena. Tako je kvalificirana tokarica MARIJA BARTOLOVIĆ putovala dnevno pedeset kilometara na posao, a njezin radni dan počinjao bi već u 03:30 i završavao tek u 16:30.

■ Ivana Perić

KVADRAT

Nakon četiri decenije, novovalne uspomene pretvaraju se u muzejske eksponate: dok se u Zagrebu, pod verbalnom paljicom nezadovoljnog JONNYJA B. ŠTULIĆA, otvara Muzej novog vala, u Beogradu je na adresi Milutina Milankovića 28, gdje je živio MILAN MLAĐENOVIĆ, otkrivena spomen-ploča nekadašnjem frontmenu Ekatarine Velike. Autorica je LANA VASILJEVIĆ.

■ B. P.

Foto: Zadužbina Milana Mladenovića

Interliber

8. – 13. 11. 2022.

Zagrebački
Velesajam

utemeljen 1909.

Ukrajina u fokusu Україна в фокусі

pozornica paviljon 7

Petak • 11.11.2022.

17:00 PREDSTAVLJANJE HRVATSKO-UKRAJINSKOG RJEĆNIKA

SUDJELUJU: prof. dr. sc. Ljudmila Vasiljeva • prof. Zeljka Fink Arsovski • prof. Oksana Timko Ditko • Damir Pešorda • MODERATORICA: Jasna Kovačević

**19:00 PREDSTAVLJANJE ROMANA
IZA LEĐA AUTORICE HASKE ŠIJAN**

Mlada ukrajinska autorica Haska Šijan već se svojim drugim romanom, *Iza leđa* probila u sam vrh suvremene ukrajinske književnosti. Roman objavljen 2019. godine, a koji je odmah je dobio i Europsku nagradu za književnost, progovara o poziciji žene u vrijeme rata, konkretno o poziciji mlade ukrajinske žene u osvitu rata 2014. godine u Donbasu.

SUDJELUJU: Haska Šijan, autorica • Darija Pavlešen, prevoditeljica • Josip Ivanović, urednik • MODERIRA Marija Andrijašević

Subota • 12.11.2022.

18:00 TRANZICIJA, DISTOPIJA, RAT, KAPITALIZAM (diskusija)

Razgovor o ključnim temama ukrajinske književnosti u posljednjih tridesetak godina, od pojave prvih internacionalno poznatih imena i romana, od Oksane Zabužko, Jurija Andruhoviča, Oleksandra Irvaneca i Andreja Kurkova do mlađe generacije autora, poput Serhija Žadana, Haske Šijan, Andrija Ljubke i Sofije Andruhovič. Što se promijenilo u međuvremenu? Gdje je bila i kamo ide ukrajinska književnost? Kako je izgledala međunarodna recepcija ukrajinske književnosti po raspodu Sovjetskog Saveza a kako izgleda danas?

GOVORE: Ljudmila Vasiljeva • Oleksandr Irvanec • Haska Šijan • Daria Lisenko • Darija Pavlešen • MODERIRA Josip Ivanović

**19:00 TERENSKA ISTRAŽIVANJA
UKRAJINSKOG SEKSA (tribina)**

Tribina nazvana prema kulnom romanu Oksane Zabužko iz 1990-ih godina, jednom od prvih ukrajinskih djela koja otvoreno govore o ženskom identitetu i ženskoj seksualnosti. Razgovor o tome što znači biti autorica, slike, grafičarka, spisateljica u suvremenoj Ukrajini, kako je taj položaj izgledao prije 2014., kako poslije, kako danas te koje su razlike između Ukrajine i Hrvatske u tom pogledu. GOVORE: Haska Šijan • Daria Lisenko • Darija Pavlešen • Marija Andrijašević

Nedjelja • 13.11.2022.

12:00 KULTURA I KULTURNA INFRASTRUKTURA ZA PODRUČJE NAKLADNIŠTVA, KNJIŽARSTVA I KNJIŽNIČARSTVA U RATNOJ UKRAJINI (razgovor)

SUDJELUJU: Haska Šijan • Daria Lisenko • Ljudmila Vasiljeva • Oleksandr Irvanec • MODERIRA Darija Pavlešen

Srbija u fokusu Србија у фокусу

pozornica paviljon 7

Srijeda • 09.11.2022.

17:00 – 18:30 PANEL DISKUSIJA

"BUDUĆNOST IZDAVAŠTVA I KNJIŽARSTVA NA OVIM PROSTORIMA U POSTPANDEMIJSKIM I HLADNORATOVSKIM VREMENIMA"

SUDJELUJU: Bojan Stojanović (HELIKS) • Zoran Hamović (CLIO) • Gojko Božović (Arhipelag) • Dejan Papić (LAGUNA) • Slavko Kozina (Naša djeca) • Seid Serdarević (FRAKTURA). MODERATOR: Mišo Nejašmić (Jesenski i Turk)

19:00 PROMOCIJA

Ana Miloš: *Kraj raspusta* (Booka, 2021.)

SUDJELUJU: Ana Miloš • Ivana Dražić • Dunja Ilić

Četvrtak • 10.11.2022.

**16:00 KNJIŽEVNA FANTASTIKA
INSPIRIRANA TRADICIJOM**

PROMOCIJA: Ivana Nešić: *Zelenbabini darovi* • Mladen Jakovljević: *Izbledele duše* • Kad se vratim • MODERIRA: Dragoljub Igrošanac

**17:00 MOĆ KNJIGE U
POPULARIZACIJI ZNANOSTI**

SUDJELUJU: Milan M. Ćirković • Bojan Stojanović • Saša Ceci • Ivan Kraljević • MODERIRA: Tanja Rudež

**18:00 SPREGA ROCK MUZIKE I PROZNIH
DJELA HORORA I FANTASTIKE**

PROMOCIJA: Goran Skrobonja: *Firentinski dublet – Sfumato* • *Firentinski dublet – Kijaroskuro* • Kad kažeš da sam tvoj.

Oto Oltvanji: *Priče misterije i magije* • Iver • MODERIRA Dragoljub Igrošanac

19:00 PROMOCIJA

Lazar Pavlović: *Priče o Adamu* (Enklava, 2021.), SUDJELUJU: Lazar Pavlović • Dunja Ilić

Petak • 11.11.2022.

18:00 PROMOCIJA

Dragana Mladenović: *Femicid i druge pesme* (Kulturni centar Novog Sada 2020.) • SUDJELUJU: Dragana Mladenović • Dunja Ilić

Nedjelja • 13.11.2022.

14:00 PROMOCIJA

Stefan Tićmi: *Kaput od mahovine* (Laguna) • Dejan Aleksić: *Malo, malo pa slon* (Imam ideju) i Petlja (Laguna) • MODERIRA: Aneta Vladimirov

PROGRAM *Ukrajina u fokusu* PODRŽAVAJU

IDemo
Ministarstvo kulture i medija RH
Zagrebački velesajam

superknjizara.hr
Online BookShop

PROGRAM *Srbija u fokusu* PODRŽAVAJU

SNV
superknjizara.hr
Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina

**SNV
CHB**
srpsko narodno vijeće | srpsko narodno vijeće
Program podržava Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH

iDEMO
Institut za demokraciju kroz pravne i demokratske inovacije

Premium program PODRŽAVAJU

Zajednica nakladnika i knjižara – HGK
Ministarstvo kulture i medija RH

zrk Zagrebački nakladnik i knjižara
Centar za razvoj knjižarske i nakladničke politike i poduzetništva

; Republika Hrvatska
Ministarstvo kulture
institucija
Development
of Croatian
Literature
and Media
and Media